

gesprek te tree kan daar in hulle behoeftes voorsien word, mits dit in ooreenstemming met die belange van die familie is (v.14).

15:1-17

1.1	┌	Ἐγώ εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή,
1.2		καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστίν.
1.3	┌	πάν κλήμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό,
1.4		καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτὸ ἵνα καρπὸν πλείονα φέρῃ.
1.5	└	ἤδη ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν·
1.6	┌	μείνατε ἐν ἐμοί,
1.7		κἀγὼ ἐν ὑμῖν.
1.8	└	καθὼς τὸ κλήμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐὰν μὴ μένῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μένητε.
1.9	┌	ἐγώ εἰμι ἡ ἀμπελος,
1.10		ὑμεῖς τὰ κλήματα.
1.11	┌	ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ
1.12		οὗτος φέρει καρπὸν πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν.
1.13	└	ἐὰν μὴ τις μένῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλήμα
1.14	┌	καὶ ἐξηράνθη,
1.15		καὶ συνάγουσιν αὐτὰ
1.16	┌	καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν
1.17		καὶ καίεται.
1.18	└	ἐὰν μένητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μένη, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσασθε
1.19	└	καὶ γενήσεται ὑμῖν.
1.20	┌	ἐν τούτῳ ἔδοξάσθη ὁ πατήρ μου,
1.21		ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε καὶ γένησθε ἐμοὶ μαθηταί.
1.22	┌	καθὼς ἠγάπησέν με ὁ πατήρ, κἀγὼ ὑμᾶς ἠγάπησα·
1.23		μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ.
1.24	└	ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρός μου τητήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.

1.25	Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν ᾗ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῆ.
1.26	αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς·
1.27	μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
1.28	ὑμεῖς φίλοι μου ἐστε εἰὰν ποιῆτε ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.
1.29	οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους,
1.30	ὅτι ὁ δούλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος·
1.31	ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους,
1.32	ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς μου ἐγνώρισα ὑμῖν.
1.33	οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε,
1.34	ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς
1.35	καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη, ἵνα ὅ τι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δῶ ὑμῖν.
1.36	ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Inleiding

Hoofstukke 14 en 15 hou saaklik verband, maar beklemtoon ook elk sy eie aksente: In hoofstuk 14 word die dissipels bemoedig. Hulle word vertroos met die aankondiging dat hulle ook sal kom waar Jesus is (14:3). Hoofstuk 15 lê 'n ander aksent. Daar is 'n appél om in Jesus en sy liefde te bly. 'Die paranese van die liefdesgebod dui in hoofstuk 15 op die 'bly' en 'vrug dra' as leefwyse in die teenwoordige Christus wat sê 'Εγὼ εἶμι (15:1)' (Du Rand 1981:204). In hoofstuk 14 gaan Jesus weg om plek te berei. Hy sal egter weer terugkeer. In hoofstuk 15 is Hy die teenwoordige, ware, wynstok. Om vrug te dra en geboeie na te kom, moet in die lig van hierdie kontekstuele aksentverskille tussen hoofstuk 14 en 15 gesien word.²²¹

In Johannes 15 word ook die twee wêrelde, dié van God (v. 1-17) en dié van Satan (v. 18-16:4) teenoor mekaar gestel.²²²

Die intieme verhouding tussen Jesus en die gelowiges word in v.1-17 met die beeld van die wingerdstok beskryf. Verskeie temas, eie aan die familie, is hier aan die orde bv. liefde, vreugde, verbondenheid, vriendskap ens. Hierdie temas word deur die immanensieformule, μέννητε ἐν gedra. Die

²²¹ Du Rand (1977:205)

²²² Volgens Lindars (1972:439) bereik Johannes se kontrasdenke in hierdie hoofstuk 'n hoogtepunt. Vgl. ook Brown (1970:665) en Bultmann (1941:406)

gelowiges word skerp van die wêreld onderskei. Hulle is deur Jesus uit die wêreld uitgekies (v.19) en onderlinge *liefde* is hulle belangrikste karaktertrek. *Haat* word weer as 'n karaktertrek van die wêreld geïdentifiseer.²²³ In die bespreking van v.18-16:4 sal die karakter van die wêreld bespreek word.

Hierdie gedeelte (v.1-17) begin met die bekende 'Εγώ εἰμι konstruksie saam met die predikaat van die wynstok.²²⁴ Dit word in v.5 (1.9) herhaal. Alhoewel daar eenstemmigheid onder geleerdes oor die eenheid van die eerste sewentien verse bestaan, loop die menings oor die onderverdelings egter uiteen.²²⁵ Dit is duidelik dat die eerste deel (v.1-8) die beeld van die wynstok verwoord en die tweede deel (v.9-17) as die toepassing daarvan beskou word (Newman and Nida 1980:477). Met Jesus se openbaring as die ware wynstok beoog die outeur waarskynlik om Jesus teenoor ander gode, eksklusief as unieke en ware God te identifiseer.²²⁶ Die eerste agt

²²³ Volgens Van der Watt (1999:229) beskryf μισῶν in agt van die nege voorkomste van die woord in die evangelie die houding wat vyande in die O.T. teenoor mekaar gehad het.

²²⁴ In die evangelie van Johannes word hierdie konstruksie op drie maniere aangetref.

- 1) In absolute sin, m.a.w. sonder enige predikaat (bv.8:24)
- 2) waar die predikaat geïmpliseer word (bv.6:20) en
- 3) die sewe gevalle waar Jesus figuurlik na Homself verwys in samehang met die nominale predikatiewe. (Brown 1970:535).

²²⁵ Schnackenburg (19982:95) is van mening dat die breuk aan die einde van v.11 is, terwyl Carson (1991:511) en Tolmie (1995:30) dit aan die einde van v.8 plaas. Moloney (1987:36) meld dat die allegorie van die wingerdstok v.1-11 oorheers, dog die sleutelkonsep wat volgens hom dikwels misgekyk word is 'mencin'. Hierdie woord kom in sy imperatiewe vorm in v.4 en v.9 voor wat die dele 1-8 en 9-11 baie nou met mekaar verbind.

²²⁶ Daar is volgens Kysar (1993:48) ook nog twee ander moontlike oogmerke met hierdie konstruksie:

- 1) as teken van 'n Goddelike openbaring, d.w.s. om Jesus as teofanie te beskryf en
- 2) as moontlike plaasvervanger vir die naam van God (Jahwe) wat in Joodse kringe uit eerbied nie uitgespreek is nie.

Met hierdie uitspraak sou Jesus dan te kenne gee dat Hy waarlik God is. Daar is verskeie moontlike agtergronde vir hierdie uitdrukking. Kysar veronderstel veral 'n Hellenistiese en Hebreeuse agtergrond. In die Hellenistiese wêreld het gode bv. Isis, hulleself met hierdie uitdrukking geopenbaar. Ook Poimandres, in die Hellenistiese literatuur, stel homself só aan Hermes bekend.

Brown (1970:535) sien weer 'n sterk O.T. tadsie hierin verteenwoordig '...the most likely place to look for Johannine background is in Palestinian Judaism. The O.T. offers excellent examples of the use of 'I am'.

Volgens Barrett (1987:470) put Johannes vir die beeld van die wingerd hoofsaaklik uit drie bronne: Sinoptici, die O.T. en Mandese tekste. Die O.T. gebruik van die wingerd word op Israel of op dele van Israel toegepas. Daar bestaan by hulle altyd 'n kontras tussen die vrug wat verwag word en die opbrengs van die werklike oes. Johannes pas hierdie beeld nou aan by sy omstandighede. 'John withdraws the point of the parable from the eschatological crisis of the ministry of Jesus and applies it to the continuous life of the church. The vine in his handling of the material ceases to represent Israel and becomes a Christological definition applied to Jesus himself'.

verse kan as 'n metafoor in sy eie reg beskou word.²²⁷ Schnackenburg (1982:95) meld tereg dat die belangrikste tema in hierdie gedeelte *die dra van vrugte* is. Dit is slegs v.3 (1.5) wat oënskynlik nie logies in hierdie tema inslot nie. Segovia (1982:119) onderverdeel v.1-8 soos volg:

1. v.1-2 dien as die bekendstelling van die figuur van die wynstok en lote.
2. v.3 dien as basiese stelling i.v.m. die oorsprong van al die lote.
3. v.4-7 'n aanmoediging om in die wingerdstok te bly en d) v.8 die resultaat van hierdie verbinding.²²⁸

Verse 9 en 10 (1.22-1.24) kan as 'n skakel tussen die twee eenhede t.w. v.1-8 en v.11-17 beskou word. Met 'n reeks werkwoorde wat hoofsaaklik figuurlik geïnterpreteer kan word, word die karakter van die groep verder ontwikkel as mense wat n.a.v. Jesus se voorbeeld rondom Hom verenig is. Jesus se mense het die verhouding tussen God (Vader) en Jesus (Seun) as hulle basis en is reeds in die vorige hoofstuk in hierdie verhouding ingetrek.²²⁹ Op 'n metaforiese wyse bou hoofstuk 15 verder aan die ooreenkomste van hierdie figuurlike (geestelike) wêreld en die letterlike wêreld van 'n gewone familie.

Dieselfde verhoudinge wat in die vorige hoofstukke ter sprake gekom het, word in hoofstuk 15 verder uitgebou. Die metafoor van die wynstok en lote beklemtoon die in-een-geweefde onderlinge verhoudinge van die groep. Hieruit blyk die *eenheid* in die groep, die Vader se *versorging* en betrokkenheid by die groep, *kommunikasie* tussen die lede van die groep, en die *identiteit* van die groep baie duidelik.

Teenoor Israel wat as wynstok misluk word Jesus as die *ware* wynstok getipeer. M.a.w. dié Een van wie goeie vrugte verwag kan word (Carson 1991:513).

²²⁷ Daar bestaan nie eenstemmigheid oor die genre van die eerste agt verse nie. Brown (1970:668) sien die eerste 8 verse as 'n *mashal* (spreuk), terwyl Schnackenburg (1982:96) die term 'figurative discourse' verkies. Carson (1991:511) praat van 'n metafoor, terwyl Barrett (1978:471) weer, hierin die evangelie se refleksie van die tradisie sien. Saam met Carson aanvaar ek die gedeelte vir die doeleindes van hierdie studie as 'n metafoor.

²²⁸ Segovia (1982:119) onderskei verder tussen vier identifikasies waarvan twee eksplisiet en twee implisiet is. Die twee eksplisiete voorbeelde is volgens hom tipies Johannes t.w. in v.1 en 2: Jesus word as die ἀμπελος ἡ ἀληθινὴ geïdentifiseer en die Vader as ὁ γεωργός. Die twee implisiete identifiserings is dié van die dissipels as κλημά met hulle taak: φέρον καρπόν

²²⁹ Schnackenburg (1982:94) bied 'n opsomming van die gemeenskaplike temas tussen hoofstuk 14 en 15: 1) die innerlike gemeenskap tussen Jesus en die dissipels (14:20; 15:4) 2) die verband tussen die onderhouding van Jesus se opdragte en die dissipels se liefde vir Hom en die Vader se liefde vir die dissipels (14:21,23; 15:9). Die verheerliking van die Vader deur die vrugdraende dissipels. 3) die belofte dat die Vader gebede sal verhoor (14:13; 15:7,16) 4) die bewaring van Jesus se woord 14:23 en die bewaring van die dissipels se woorde 15:20 5) die negatiewe vermelding van die wêreld (14:17,19; 15:18) 6) uitsprake aangaande die Heilige Gees.

In semi-kola 1-21 (v.1-8) kom die familieterm πατήρ (2 keer) voor. Vroeër reeds is μένειν, een van Johannes se gunsteling terme, geïdentifiseer as 'n woord wat blywende intimiteit en eenheid in verhoudings beskryf. Dit kom 6 keer in hierdie gedeelte voor. Hiermee saam is die voorsetsel ἐν (ἐμοί, ὑμῖν) ewe opvallend. Dit word 9 keer aangetref. Die fokuspunt van 1.1-1.21 setel in die chiasme van 1.6 en 1.7 (v.4). Deur te volhard in die geloof, *bly* die dissipels in Jesus en Jesus *bly* in die dissipels deur die vrug te voorsien (Du Rand 1981:216). Omdat Jesus in die dissipels bly, kan hulle vrug dra. Reeds kan die afleiding gemaak word dat die metafoor van die wynstok die eenheid tussen die Seun (wynstok) en die dissipels (lote) baie sterk beklemtoon. Wat hierdie eenheid behels word in die volgende verse verduidelik.

Kola 1.1-1.21 (v.1-8) loop parallel met kola 1.22-1.36 (v.9-17). In hierdie deel word die μέινετε ἐν ἐμοί (1.6) omskryf met μέινετε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ (1.23) en wat verduidelik word met ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, (1.24). Hierdie gebooië word in 1.26 (v.12) en 1.36 (v.17) omskryf as ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Die metafoor van die wingerd is rondom drie figure gebou: die Vader as die γεωργός, Jesus as die ἄμπελος, en die dissipels as die κλήμα (Van der Watt 1992:76). Uiteraard is hulle aksies baie nou met mekaar verweef wat 'n afsonderlike beskrywing van elk se optrede bemoeilik. Tog kan elkeen se unieke rol as 'n lid van die familie onderskei word.

Die Vader as die γεωργός

Die Vader se gesagsposisie word baie duidelik in hierdie gedeelte gehandhaaf. Nêrens is daar sprake dat Hy aan iemand iets verskuldig is nie terwyl die verantwoordelikhede van die afhanklikes baie duidelik uitgespel word.²³⁰ Die skopus van v.1-8 maak dit duidelik dat alle aksies van die lote, wynstok en die arbeid van die Boer, op die verheerliking (ἐδοξάσθη) van die Vader gefokus is (1.20).²³¹ Dit bevestig weereens die Vader se posisie aan die hoof van die familie.²³² Reeds in 14:10 is die ondergeskikte posisie

²³⁰ Gilbertson (1959:44) wys bv. baie duidelik op die verantwoordelikheid van kinders teenoor hulle ouers en formuleer dit o.a. soos volg: 'The principal duties of the children in this home were obedience and reverence.'

²³¹ (Du Rand 1993:44). De Smidt (1991:268) kom tot die gevolgtrekking dat die *leitmotiv* van hierdie metafoor in semi-kolon 1.21 op dissipelskap uitloop.

van die Seun opgelet met Jesus se verklaring dat Hy vir sy optrede volledig van die Vader afhanklik is. Alles wat Jesus en die dissipels doen moet op die Vader gefokus wees en Hom grootmaak. Die Vader neem nou die inisiatief wat bepalend vir alle verdere optredes is.

Die Vader as inisieerder van die liefde

In 1.22 (v.9) word gesê dat Vader die Seun liefhet (ἠγάπησέν με ὁ πατήρ). Hierdie liefde van die Vader sit 'n beweging op tou wat verreikende gevolge vir die res van die familie inhou, soos blyk uit die verdere ontplooiing van die hoofstuk.²³³ Die Vader se liefde word as 'n model vir die hele familie se liefde voorgedra. Hierdie liefde van die Vader word deur die Seun met wederliefde beantwoord. Die Seun se liefde vir sy Vader bestaan uit die gehoorsame nakoming van die Vader se opdragte (ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρός μου τηρήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ (1.24). Dit is hierdie liefde (gehoorsaamheid) van Jesus wat nou ook van God se mense t.o.v. Jesus in v.10 verwag word: ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, (1.24). Johannes druk hierdie vergelyking tussen die Vader, die Seun en die dissipels se liefde met die woord καθὼς uit.²³⁴ Volgens Du Rand (1981:364ev.) beteken Jesus se gehoorsaamheid aan die Vader se wil, dat die Seun die Vader se wil as sy eie neem. Dit word m.a.w. ook die Seun se wil. Dieselfde implikasie is op God se mense van toepassing. Hulle gehoorsaamheid aan Jesus se wil beteken dat Jesus se wil ook hulle s'n word en dat hulle op dié manier uitdrukking van hulle liefde aan Hom gee.

Dit kan ook as 'n kettingagtige patroon gesien word: Vader se liefde vir Jesus ⇒ Seun se liefde vir dissipels ⇒ dissipels se liefde vir Jesus = gehoorsaamheid aan geboorte en liefde vir mekaar. Vir Van der Watt (1992:81) beteken dit dat die wesensaard van die liefde by die beginpunt nie verskil van die liefde by die eindpunt nie. Soos die Vader liefhet, só moet Jesus en ook die dissipels liefhê.

Van der Watt sê voorts dat hier sprake van 'n 'eksemplariëse deurvloei' van die liefde is. Die Vader se liefde vind in Jesus 'n geopenbaarde gestalte.

²³² Van der Watt (1999:142) wys duidelik uit dat dit 'n tipies antieke Mediterreense gedagte is dat kinders gefokus is om volgens die identiteit van die familie, soos neergelê deur die vader, op te tree.

²³³ Günther and Link (1976:546) bestempel die Vader se liefde as die 'archetype of all love'.

²³⁴ Dit beteken volgens Du Rand (1981:364) dat die woord καθὼς van Jesus se gehoorsaamheidsgestalte 'n direkte voorbeeld maak.

Indien Jesus se openbaring gelowig deur iemand aanvaar word, manifesteer sy liefde ook in dié persoon. Hartin (1991:351) beskrywe die ketting van liefde soos volg: 'The love of which Jesus speaks begins with the Father's love for Jesus (15:9), it then develops into Jesus' love for his friends (15:12-13), and ultimately results in the disciples' return of love for Jesus (15:14).' Hy sê voorts dat die inisiatief vir die liefde altyd by God of by Jesus begin. Die Vader as ὁ γεωργός se betrokkenheid by die lote verseker dat hulle ontwikkel tot dit waarvoor hulle bestem is. Die Vader doen twee dinge t.o.v. die lote:

1. Lote wat wel in Jesus is, maar nie vrug dra nie neem Hy weg (αἶρει) (1.3).
2. Vrugdraende lote in Jesus word deur Hom gesnoei (καθαίρει) ten einde nog meer vrug te lewer (1.4).

Jesus as die ἄμπελος

Jesus se taak as wynstok is om καρπὸν in God se mense te waarborg. Jesus self beklemtoon sy onmisbare teenwoordigheid as Hy in in 1.12 sê: ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Van der Watt (1992:76) stel dit duidelik as hy sê: 'immers as die stok nie daar is nie, is daar niks. Die skrywer beklemtoon hierdie fokus op Jesus stilisties deur in die eerste persoon van Jesus te praat.'

Uit bogaande bespreking (punt 1) het dit duidelik aan die lig gekom dat Jesus se optrede 'n reaksie op die Vader se liefde vir Hom is. Sy liefde vir die Vader word in v.10 (1.24) aangedui as die bewaring van die Vader se gebooie m.a.w. as sy gehoorsaamheid aan die Vader (ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρός μου τηρήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ). Hiermee het Hy uitdrukking van die Vader se wil gegee (14:31) en Homself as rolmodel vir die dissipels voorgelê soos duidelik uit v.12 (1.26) blyk: ἀγαπάτε ἀλλήλου καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Die rolmodel waarvoor Jesus se liefde geld is bedoel vir die onderlinge verhoudinge van sy mense. 'n Verdere aanduiding van wat dit behels, word in v.13 (1.27) verskaf: μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων. Vriende kan hier as deel van die uitgebreide familie beskou word. Die liefde waarvan v.9-12 melding maak is egter op die familiestruktuur gevestig. Die Vader het gesag oor sy kinders. Dit was nie die geval met vriende nie. Jesus se voorbeeld was 'n liefde waarin Hy sy lewe opgeoffer het. Met hierdie beskrywing is sy kruisdood duidelik herkenbaar. Deur die kruis is die dissipels tot kinders in sy familie opgeneem. Voortaan bestaan daar geen geheime tussen die Seun en die res van die familie nie (v.15). In

teenstelling met slawe wat nie ten volle deel van 'n huishouding was nie, deel die dissipels nou in al die geheime van die Vader se hart omdat die Seun dit aan hulle bekendmaak (1.32).

Dit is belangrik om daarop te let dat alle inisiatief om die dissipels in God se familie op te neem deur die Vader se liefde vir die Seun en die Seun se wederliefde vir die Vader gestimuleer is. Danksy die Seun se algehele onderwerping aan die Vader se wil en sy getrouheid in die uitvoering van die Vader se gebooie, word sy liefde gedemonstreer wat bereid is om sy lewe vir sy vriende af te lê. Dit is dieselfde liefde vir sy *eie* wat in 13:1 beskryf word met εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. Dit is die kruis wat hier op die toneel verskyn. Daarom dat Jesus kan verklaar: οὐχ ὑμεῖς με'ξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς (1.33). Vir Moloney (1987:45) setel die essensie van dissipelskap in die gedagte van die dissipels se verkiesing.²³⁵ Die verkiesing van die dissipels sluit aan by dieselfde gedagte in 13:18. Die onverdienstelikheid van dissipelskap word sodoende beklemtoon.²³⁶

Die Seun en die lote deel in een gemeenskaplike strewe nl. om die Vader te verheerlik. In 1.20 (v.8) is gesien dat die dissipels die verheerliking van die Vader ten doel het en in 17:4 sluit Jesus insgelyks daarby aan as Hy arbeid op aarde saamvat.²³⁷

God se mense as die κλήματα

Die belangrike vraag is: na wie verwys die πᾶν κλήμα ἐν ἐμοί (1.3)? 'n Positiewe en negatiewe kenmerk word van hulle uitgewys:

²³⁵ Volgens Moloney (1987:45) is die gemeenskaplike liefde van gelowiges die kern van v.12-17, dog die sentrum van hierdie kern setel in die verkiesing van die dissipels: 'all that touches the essence of being a disciple of Jesus - union with him, mutual love and sharing his experience of persecution and death - has its source in the disciple's being chosen by Jesus. The initiative stands wholly with him.'

²³⁶ Alhoewel dissipelskap as 'n geskenk van God beskou word, word die verantwoordelikheid wat dit meebring terselfderyd benadruk deur die dra van vrug te beklemtoon. Vir Schnackenburg (1982:111) het die 'aanstelling' om vrug te gaan dra nie noodwendig 'n missiologiese konnotasie nie.

²³⁷ Die ooreenkoms tussen 15:8 en 17:4 is opvallend. In Jesus se geval is die Vader deur die voltooiing van sy werk verheerlik. In die dissipels se geval is hulle vrugdra die verheerliking van die Vader. Vanweë hulle intieme verbinding (menein), trek Van der Merwe (1995:485) 'n parallel tussen ἵνα καρπὸν πολλὸν φέρητε (15:8) en die τὸ ἔργον τελειώσας ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω (17:4). Die dra van baie vrug (ἵνα καρπὸν πολλὸν φέρητε) staan dus in verband met Jesus se werk en dui op die kontinuering van Jesus se sending. Met die lewering van baie vrug sluit die dissipels enersyds aan by Jesus se taak om meer mense tot die geledere van God se mense te voeg (missionêre arbeid) en andersyds by die heiliging van hulle lewe en ook dié van die gemeenskap waartoe hulle behoort (Hartin 1991:11).

- hulle posisie word positief beskryf as ἐν ἐμοί (Jesus) (1.3) maar
- hulle optrede is negatief aangesien hulle nie vrug dra nie.

Uit die konteks wys Segovia (1982:120) daarop dat die lote verteenwoordigend van die twaalf dissipels minus Judas is. Dit is m.a.w. mense wat Jesus se glorie aanskou het (2:11) en wat anders as die ander Hom bely met die woorde in 6:66-71. Κληῖμα dui dus op diegene wat Jesus ten volle aanvaar het.

Die paradoksale moontlikheid bestaan klaarblyklik om wel met Jesus verenig te wees maar tog nie vrug te dra nie. Dit laat die vraag oor die egtheid van hulle status in Jesus ontstaan. Is hulle werklik deel van Jesus, of nie?

Die betekenis van die uitdrukking μέινετε ἐν ἐμοί moet in gedagte gehou word nl. dat geen magiese of misterieuse vereniging tussen die Jesus en die dissipels met hierdie uitdrukking verstaan word nie. Dit gee uitdrukking aan 'n verhouding wat uit die gehoorsame onderwerping van die woorde en gebooi van Jesus bestaan (sien vollediger bespreking later). Trouens, dit is juis hierdie gehoorsame aanvaarding van Jesus se woorde wat as bevestiging van die gelowiges se liefde vir Hom dien. Met hierdie verstaan van die uitdrukking μέινετε ἐν ἐμοί moet die feit dat die lote as vrugloos getipeer word as 'n *contradictio in terminis* bestempel word wat die vraag laat ontstaan of hier nie moontlik sprake van twee groepe is nie, nl. diegene wat met Jesus verenig is en die buitestaanders. Laney (1989:62) kom tot die gevolgtrekking dat sodanige lote nie deel van God se mense kan wees nie.²³⁸ In Jesus, is daar volgens hom, slegs een moontlikheid nl. om vrug te dra.²³⁹ Vandaar Jesus se oproep om in Hom te bly (μέινετε).²⁴⁰ Dit word die weg

²³⁸ Laney handhaaf die betekenis van ἀρπει nl. 'om af te sny' en gee 'n oorsig van verskillende betekenis hiervoor: 1) die verlies van redding, 2) om met die dood 'gedisiplineer' te word en 3) om 'n kunsmatige, oppervlakkige assosiasie met Christus te straf.

²³⁹ Laney (1989:64) bied 'n interessante uitkoms vir die kontras tussen ἐν ἐμοί en die vruglose lote. Hierdie uitdrukking moet volgens hom eerder bywoordelik as byvoeglik verstaan word. Die betekenis word dan soos volg gewysig: 'elke loot, wat in My nie vrug dra nie, word weggeneem'. Die klem verskuif van die proses van vrugdra, na die plek of sfeer waarin vrugdra 'n moontlikheid is nl. in Jesus. Laney se afleiding is dat Jesus nie hier met sy dissipels praat nie. Hulle is reeds met Jesus verbind en dra gevolglik vrug. Hy het eerder die buitestaanders wat nog nie met Hom verbind is nie hier in die oog.

²⁴⁰ Vir Laney is μέινετε 'n aanduiding van geloof: 'to abide in Christ is equivalent to believing on Christ... to abide is to maintain a vital, life-giving connection that unites the vine and branches. Without belief there is no abiding'.

²²⁰ Dillow (1990:49) verstaan die imperatief (μέινετε) nie as 'n oproep tot geloof nie, maar om in gehoorsaamheid aan sy gebooi in (ἐν) Jesus te bly. Die gevaar bestaan altyd dat gelowiges die

vir 'n buitestander om Jesus se groep te betree. Die Vader se betrokkenheid is op die lewering van vrug ingestel.²⁴¹ Indien die pogings van die Vader later onsuksesvol blyk te wees en die vrug steeds ontbreek, dui die lote se uitwerping in die vuur volgens Dillow (1990:50) nie dat lote verlore gaan nie, maar dat hulle werke aan God se oordeel onderwerp word. Hulle verdroog, d.w.s. hulle werke deurstaan nie die toets van God se oordeel nie en gevolglik ontbeer hulle enige beloning.

Wat word vervolgens onder die tweede aktiwiteit van die Vader nl. καθαίρει verstaan? Die klaarblyklike betekenis is om te suiwer of skoon te maak.²⁴² Dit is volgens Barrett (1978:473) 'n term wat goedsikks vir landbou doeleindes en geestelike reiniging gepas is. Dit is die Vader se verantwoordelikheid om vir die vrug te sorg. Vrug kom slegs uit 'n skoon wingerd te voorskyn. Die Vader se aktiwiteit stimuleer die groei van die vrug sodat dit kan toeneem.²⁴³

Die Vader se reinigingstaak (1.4) sluit aan by dieselfde funksie wat Jesus se woorde vervul (1.5). Jesus se woorde is volgens Carson (1991:515) hier 'n aanduiding van Jesus se hele onderrig (14:23). Dit sluit Homself en sy daade daarby in. Dit is 'n aanduiding van die krag en vormende waarde van die woorde en die invloed wat dit op die lewens van God se mense het. Die Vader het die Seun onderrig (14:10) en slegs dié woorde is deur Jesus in sy optrede teenoor die dissipels gebruik. Omdat die Vader en die Seun een van woord en daad is, het Jesus se woorde dieselfde resultate as die Vader se optrede tot gevolg. Om aan Jesus se groep te behoort is dit volgens hierdie gedeelte duidelik dat lede onder die gesag van die Vader en Jesus moet staan. Dit gebeur deur die aanvaarding van Jesus se woorde wat dissiplinerend op hulle inwerk (reinig). Die gevolg is 'n lewe wat ooreenstem met die onderrig wat die lede van Jesus ontvang het (vrug), en tot verheerliking van die Vader strek.

gemeenskap met die Vader kan verwaarloos. Die gevolgtrekking waartoe Dillow kom is dat hier eintlik net sprake van een groep is wat albei deel van die wingerdstok is. In die groep word die vrugdraende lote egter van die vrugloses onderskei. Die Vader is by albei groepe positief betrokke.

²⁴¹ Dillow verkies om ἀρῶ hier met 'oplig' te vertaal. Dit is volgens hom die beste vertaling en word in 8 van die 24 voorkomste in die evangelie só vertaal. Dit beteken dat die lote met groot sorg opgelig word in 'n poging om vrug by hulle te verseker.

²⁴² Volgens Louw and Nida (1989:517) kan twee betekenisse aan καθαίρει toegeken word. Die een behels die snoei van 'n plant en die ander 'n skoonmaakproses.

²⁴³ Volgens Newman and Nida (1980:480) staan ἵνα (1.4) direk in verband met 1.5 en word 'n voorwaarde vir dissipelskap deur die skoonmaakproses só uitgewys.

Die arbeid van die ἄμπελος en γεωργός het φέρει καρπὸν ' vir die κλήματα ten doel (1.3; 1.35).

Ten einde hieraan te kan beantwoord hou Jesus die basiese verhouding aan die dissipels voor wat as die minimum voorwaarde vir die lewering van enige vrug gestel word: μείνατε ἐν ἐμοί. κἀγὼ ἐν ὑμῖν. (1.6).²⁴⁴ Soos in hoofstuk 14 vermeld, stel hierdie gebruik die teologie van die immanensie aan die orde.²⁴⁵ Die inwoning van die Vader in Jesus word deur die Seun aan die gelowiges oorgedra en dit word die patroon vir die verhouding tussen die Seun en die dissipels. Brown (1970:511) stel dit duidelik dat hier nie sprake van 'n mistieke eenheid is nie, maar dat die goddelike inwoning as 'n lewe in die liefde verstaan moet word.

Wat sou hierdie lewe vir van die κλήματα behels?

In 1.18 (v.7) kom die bedoeling hiervan aan die lig as Jesus Homself met τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνη vervang. Die 'woord' is dus die modus hoe Jesus in die dissipels bly (Van der Watt 1992:77).²⁴⁶ ῥήματά word as die meervoud van λόγον (1.5) gesien en dui op die afsonderlike uitinge van Jesus se algehele boodskap (Carson 1991:517). Hierdie woorde het volgens 1.5 'n reinigende effek op God se mense. Om waarlik die funksie van reiniging te vervul is dit belangrik om daarop te let dat hierdie woorde nie

²⁴⁴ Van der Merwe (1995:443) sê dat aangesien daar geen verdere verduideliking van *menein* gegee word nie, die woord vanweë die ineengeweftheid met ander kontekste elders ondersoek kan word. Vir 'n riglyn kyk hy na die gebruik daarvan in 8:31. Sy bevinding is dat die status van 'n persoon in verband staan met sy gedrag. Dit kan as 'n persoons-identifikasie bestempel word: Die dissipel identifiseer homself volledig met die identiteit van Jesus, sodat hy in sy eie optrede die identiteit van Jesus manifesteer.

Aangesien die ruimtelike konsep van een persoon wat in 'n ander woon moeilik verstaanbaar is, is dit volgens Newman and Nida (1980:481) beter om die uitdrukking te verstaan as: 'bly met my verenig'. Volgens Brown (1970:510) verkies Johannes die woord *menein* om die permanensie van die verhouding tussen die Vader en die Seun en van die Seun en die dissipels te verwoord.

Hartin (1991:350) sê: 'remaining in Jesus, and Jesus remaining in his disciples are two sides of one coin, for this is an attempt to describe one relationship between Jesus and the disciples. They remain in Jesus through faith; Jesus remains in them through love and fruitfulness'.

²⁴⁵ Volgens Brown (1970:510) sou die agtergrond van die immanensie in die Hellenistiese wêreld gevind kan word. Filo beskrywe die gedagte 'om in God te wees' as oomblikke van ekstase of panteïsme. In hierdie sin word dit egter nie by Johannes aangetref nie. Christene is met mekaar een volgens die patroon van die eenheid tussen die Vader en die Seun. Die naaste parallel van hierdie uitdrukking in die N.T. is dié van Paulus met sy beskrywing 'in Christus' en 'Christus in ons'. Paulus deel egter nie die Vader/Seun patroon wat die Johannese immanensie kenmerk nie.

²⁴⁶ In 1.18 kan die formule καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνη, as alternatief vir die bekende μείνητε ἐν ἐμοί beskou word.

bloot maar op die onthou van 'n paar woorde neerkom nie.²⁴⁷ Van der Watt (1992:78) stel dit duidelik as hy sê dat hierdie woorde die hele lewensoriëntasie en lewensbeskouing van 'n gelowige mens rig. Dit gaan dus om die 'performatiewe krag' van die woorde. Vandaar dan ook die reinigende krag wat in die woorde setel.

Die lewe in liefde vind dus gestalte in die lote (dissipels) se gehoorsaamheid aan die Seun se woorde/gebooië. Dit word gesien in 'n leefwyse wat uit gehoorsaamheid aan die woorde van Jesus bestaan en sodoende uitdrukking aan die liefde gee. Gehoorsaamheid beteken om lief te hê en om lief te hê, beteken om te gehoorsaam.²⁴⁸ Met hulle gehoorsame 'bly in' Jesus se woorde, volg die mense van God Jesus se voorbeeld t.o.v. die Vader en kan die καθὼς karakter van die verhoudings tussen Jesus, die dissipels en die Vader duidelik herken word. Die eenheid in God se groep word hiermee weer sterk benadruk.²⁴⁹

Maar die lewe in liefde hou nog meer vir die mense van God in. Jesus se liefde (gehoorsaamheid) aan sy Vader se gebooië word as die paradigma vir die dissipels se liefde vir mekaar voorgelê (ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς). Reeds in 13:34 is hierdie opdrag aan die dissipels gegee (ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.) Hartin (1991:7) merk tereg op dat die 'nuutheid' van die gebod in die voorbeeld van Jesus setel. Om deur geloof op die waarheid antwoord te gee beteken nie slegs om die waarheid te ken nie, maar om dit ook te doen (Du Rand 1981:367). Hierdie 'doen' word in die nuwe gebod hoofsaaklik op die liefde vir mekaar toegespits.²⁵⁰ Die dissipels moet sy liefde met hulle gehoorsaamheid en onderwerping aan sy woorde naboots.²⁵¹ Met hierdie uitspraak in 1.23 word die temas van gehoorsaamheid en die liefde saamgevoeg om 'n eenheid te

²⁴⁷ Van der Watt (1992:78)

²⁴⁸ 'Love and obedience are mutually dependent. Love arises out of obedience and obedience out of love' Barrett (1987:476).

²⁴⁹ 'The man who assimilates Jesus' words into himself accepts him as the one sent by God and also at the same time commits himself to keeping his words and realizing them (cf. 12:47f; 17:8f)' (Schnackenburg 1982:102).

²⁵⁰ 'Die nuwe gebod is die Christosentriese grondslag van 'n nuwe lewenswandel. Om rigting te gee aan hulle leefwyse gee Jesus aan hulle 'n nuwe gebod' (Du Rand (1981:368).

²⁵¹ 'The obedience of Jesus is one of the central Christological realities articulated by the gospel...here it serves as the supreme paradigm for the obedience we owe' (Carson 1991:520)

vorm. Soos Jesus, lewer ook God se mense bewys van hulle liefde vir die Vader, vir Jesus en vir mekaar.²⁵²

Van der Watt (1992:81) beskrywe dit verder deur te sê dat die liefde breedweg gesien, verstaan kan word as ‘n houding teenoor iets of iemand wat op ‘n verhouding gebaseer is. Dit sluit onder meer op emotiewe vlak ‘n gevoel van lojaliteit en verbondenheid in wat die party op wie die liefde gefokus is, ‘n besondere waarde in die oë van die een wat liefhet gee.²⁵³

In v.12 (1.26) neem Jesus Homself as voorbeeld van hoe die liefde tussen die dissipels behoort te lyk (ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς).

In die evangelie word daar etlike ‘teksboekgevalle’ van sy liefde aangetref, waarvan die voetewas-episode (13:1-20) sekerlik die sprekendste voorbeeld is.²⁵⁴ In v.13 (1.27) word sy liefde verduidelik aan die hand van die bereidheid van iemand om sy lewe vir sy vriende af te lê (μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων). Daar is geen groter liefde as dit nie. Dit is die selfopofferende voorbeeld wat Jesus stel en die etiek in Johannes lê hierdie voorbeeld van Jesus nou voor die deur van die dissipels om in ooreenstemming daarmee teenoor mekaar op te tree.

Die implikasie is dat die uitdrukkings ‘bly in my’, ‘bly in my liefde’ en ‘bly in my woord/woorde/gebooie’, dieselfde saak tuisbring nl. om in ‘n intieme verhouding met Jesus te leef.

Skematies lyk dit só:

Jesus: Bly in My Vader = bly in Vader liefde = bly in Vader se gebooie.

Dissipels: Bly in My = bly in My liefde = bly in My gebooie.
--

²⁵² Schnackenburg (1982:103) stel dit duidelik as hy sê: ‘The fruit of being a disciple of Jesus grows in the soil of love, as a gift of Jesus’ love, and is essentially love itself as Jesus demonstrated it.’ Vir Brown (1970:680) dien die tema van v.9-17 nl. die liefde, as ‘n interpretasie van die dra van vrug (v.8).

²⁵³ Van der Merwe (1995:447) sluit hierby aan en kom tot die gevolgtrekking dat liefde uit drie komponente bestaan: 1) ‘n gevoel wat oorskuif na 2) ‘n wil en 3) eindig in daad wat by die gevoel aansluit. Op die emosionele vlak bestaan die liefde uit ‘n gevoel van lojaliteit teenoor dié party of persoon op wie gefokus word. Op die vlak van die wil bestaan die liefde uit ‘n gesindheid wat die besluitneming ten gunste of tot voordeel van iemand stuur.

²⁵⁴ Van der Watt (1992:83) stip ‘n verdere drie voorbeelde van die liefde aan die hand van bepaalde motiewe aan: die lig/duisternis-motief, die motief van iemand wat sy lewe vir sy vriende aflê, en koringkorrel-motief.

Die nakoming van die gebooi verkry met hierdie uitbreidings ‘n nuwe perspektief.²⁵⁵ ‘n Minimum van reëls en riglyne word vir die dissipels se lewe in die wêreld voorgehou. Hulle verhouding met Jesus is nou die maatstaf (voorbeeld) vir die dissipels se optrede. Omdat hulle in Jesus is, is hulle deel van sy familie wie se gedrag eenvormig deur Jesus se eie optrede gerig word (Van der Watt 1992:80).

Hiermee word dit duidelik dat καρπὸν πλείονα en μαθηταί by mekaar aansluit. Vir Brown (1970:680) is die vrug in die gelowiges se lewe ‘n simboliese aanduiding van die feit dat hulle die goddelike lewe besit en betrokke is in die kommunikasie van hierdie lewe teenoor ander. Daar is vir hom nie veel verskil in sy verstaan van dissipelskap en die dra van baie vrug nie. Semi-kolon 1.4 sluit dan by 1.20 en 1.21 aan.²⁵⁶ Die liefde is die kenmerk wat die dissipels van die wêreld onderskei.

In 1.25 word ‘n neweproduk nl. blydschap, in die verhoudingsketting van gehoorsaamheid (= liefde) gevoeg. Jesus se gehoorsame uitvoering van sy Vader se opdragte (waardeer sy liefde vir die Vader blyk) sorg vir blydschap in sy lewe. Hierdie blydschap word nou ook die dissipels se deel indien hulle sy voorbeeld volg nl. om hulle liefde vir Hom te toon in die gehoorsaamheid aan die Vader se gebooi. Anders gesê: sy blydschap word ook hulle deel indien hulle in Hom bly deur sy voorbeeld van liefde te volg.

Die gebrek aan vrug is ‘n aanduiding dat die innige verbinding met Jesus ontbreek. Segovia (1982:120) vertolk die vruglose lote as sekere gelowiges wat optree asof hulle nie gelowig is nie. V.3 verskaf volgens hom die oorsprong van die gelowiges: Hulle is gereinig deur die woorde wat Jesus tot hulle gespreek het. Om nie meer soos gelowiges op te tree nie, kan op ‘n leerstellige probleem dui.²⁵⁷ Vir Segovia heers die probleem onder die uitverkorenes en sentreer dit rondom Jesus se identiteit.²⁵⁸

²⁵⁵ Dit gaan vir Johannes nie meer oor wat gedoen moet word nie, maar in *Wie* geglo moet word (Van der Watt 1992:90).

²⁵⁶ Om vrug te dra is ‘n uiterlike kenmerk van ‘n dissipel (Barrett 1978:475).

²⁵⁷ Vir Segovia (1982:120) setel die probleem van vruglose lote in die identifisering van Jesus as die *ware* wynstok. Met die beklemtoning van die byvoeglike naamwoord word lede van die latere gemeenskap gewaarku om nie af te wyk van hulle oorspronklike interpretasie van wie Jesus is nie. Die probleem dra vir Segovia dus ‘n Christologiese karakter. Lede van die gemeenskap moet nie die oorspronklike boodskap i.v.m. Jesus se identiteit, wat van hulle gelowiges gemaak het, versaak nie.

²⁵⁸ Daar is nie in hierdie konteks sprake van die stryd met die sinagoge wat so prominent is in die res van die evangelie nie. Geen debat met die Jode word hier vermeld nie.

Daar gebeur ses dinge met die vruglose lote: hulle word afgesny, uitgewerp, verdroog, bymekaar gemaak, in die vuur gegooi en verbrand. Laney (1989:62) se siening, dat hierdie somber prentjie na diegene verwys wie se geloof nooit tot volle wasdom ontwikkel het nie, bring hulle gevolglik op dieselfde vlak as die wêreld wat as 'n groep teenoor dié van Jesus gestel word.

Jesus se opdrag dat die dissipels mekaar moet liefhê vorm die raamwerk rondom v.12-17.²⁵⁹ Dit voer die tema van die liefde, wat uit die Vader ontspring het, tot sy verste punt.

Vir die eerste keer word na die dissipels as vriende van Jesus verwys. Daar word ook in 11:11 na Lasarus as 'n vriend van Jesus verwys. Dit is egter duidelik dat φίλη in daardie konteks Lasarus as 'n letterlike vriend van Jesus uitwys. In 15:13ev. moet φίλων egter figuurlik verstaan word. God se mense word geïdentifiseer aan hulle gehoorsaamheid aan die uitvoering van sy opdragte (1.28). Dieselfde karaktertrek geld nou ook van Jesus se vriende. Dit is 'n aanduiding dat die familietaal en vriendskapsterme vermeng kan word en in dieselfde konteks kan voorkom. Dit spreek ook uit die aard van die vriendskapsverhouding wat in baie opsigte met dié van die familie ooreenstem. Daar heers bv. 'n positiewe, vertrouensverhouding tussen vriende (1.32), wat nie die geval met slawe is nie. Hieroor merk Van der Watt (1999:14) op dat vriendskap 'n beeld is waarmee verhoudinge in die evangelie ook beskryf word. Dit staan egter sekondêr tot die familiebeeld. Vriende kan as deel van die uitgebreide familie beskou word. Volgens Van der Merwe (1995:451) lê die verskil tussen φίλος en δούλος nie in die doen of nie doen van God se wil nie, maar in die feit dat Jesus aan vriende die volle raad van God meedeel terwyl Hy dit nie met slawe doen nie. Van slawe word gesê dat hulle nie weet (οἶδεν) wat hulle base doen nie. Reeds is aanvaar dat geloof ook as kennis uitgedruk kan word.²⁶⁰ Hiervolgens moet gesê word dat slawe hulleself buite die intieme struktuur van die familie bevind. In teenstelling met kinders en vriende is hulle oningelig t.o.v. die familie-opset. In 16:12 en 17:6-8 word vermeld hoe Jesus sy hart teenoor die dissipels oopgemaak het en hulle in sy vertrouwe geneem het. Die *aoristus* (ἐγνώρισα 1.32) is 'n aanduiding dat Jesus sy onderrig aan die dissipels afgesluit het. Dit kan letterlik verstaan word, maar die metafoor van die familie-onderrig kom na vore as onthou word dat

²⁵⁹ In 1.25 word die tema ingelei met , ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους en in 1.36 sluit dieselfde tema die struktuur af.

²⁶⁰ Kysar (1993:90)

die Seun volledig deur die Vader met woorde en daede vir sy taak toegerus is. Sonder enige voorbehoud is daardie inligting met die dissipels gedeel. Hulle het die kennis gelowig aanvaar en is nou deel van God se mense. Die οὐκέτι (1.29) dui op die verandering wat in hulle verhouding met Jesus ingetree het. Hulle is van die slawestand tot vriende van Jesus verhef. Daaraan het hulle nie meegewerk nie, maar is deur Jesus self daarvoor gekies (ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς).²⁶¹ Hulle is self nou gereed om as God se rolmodelle in die wêreld op te tree. Daarvoor is hulle met 'n spesifieke doel gekies nl. om uit te gaan en vrugte te dra. Die vrugte sluit aan by die metaforiese verwysing daarvan in 1.4 wat die resultaat van die verhouding met Jesus is.

Jesus se eie optrede in (1.27) en sy handeling met die dissipels in (1.35) word met τίθημι beskryf.²⁶² Dit lê 'n verband tussen die kinders se aanstelling en Jesus se liefdesdaad om sy lewe vir sy vriende af te lê. Volgens Brown (1970:682) lê die vergelyking met Jesus se optrede in die intensiteit waarmee die dissipels geroep word om hulle taak uit te voer. Die rede vir God se mense se uitverkiesing is steeds op die Vader se verheerliking gefokus en sluit aan by hulle taak as dissipels wat in 1.35 as καρπὸν φέρητε getipeer word.²⁶³ Die gee van Jesus se lewe (1.27) word as die grootste daad van liefde bestempel. Dit geskied t.w.v. vriende en het 'n uitbreiding van die familie tot gevolg. Dieselfde resultaat is met die aanstelling van die dissipels (1.35) haalbaar nl. 'n uitbreiding van God se familie. Die vrug wat in hierdie vers ter sprake is, kan as 'n aanduiding van die dissipels se sendingarbeid vertolk word.²⁶⁴ Anders gesê: *Die vrug is hier 'n aanduiding van die bekeerlinge wat tot die geledere van die gelowiges gevoeg is.* '...it becomes clear that these closing allusions to the vine imagery ensure that, however comprehensive the nature of the fruit that Christians bear, the focus on evangelism and mission is truly central.'

²⁶¹ 'Probably the main reason why Jesus refers to their election is to make them aware of his unmerited gift of their friendship with Jesus and of the fact that it certainly implies an obligation on their part (Van der Merwe 1995:452).

²⁶² Volgens Louw and Nida (1989:245) kan τίθημι in sewe verskillende betekenisvelde voorkom. Dit is waarskynlik korrek om die woord in die dissipels se geval met 'aanstel' en in Jesus se geval met 'eenkant plaas' te vertaal.

²⁶³ '...the emphasis on going and bearing fruit have suggested to many commentators, probably rightly, that the fruit primarily in view in this verse is the fruit that emerges from mission, from specific ministry to which the disciples have been sent....one purpose of election then is that the disciples who have been blessed with revelation and understanding, should win others to faith' Carson (1991:523)

²⁶⁴ Carson (1991:523); Brown (1970:683); Barrett (1978:478).

(Carson 1991:523). Hiermee verkry die arbeid van die gelowiges 'n verdere dimensie nl. 'n fokus op die wêreld.²⁶⁵

Opsomming 15:1-17

Die verhouding tussen die aktante in 1.1-1.36 wat prosesmatig²⁶⁶ ontwikkel kan soos volg saamgevat word:

Die oorsprong van die proses sentreer in die ἡγάπησέν με ὁ πατήρ wat as rolmodel (καθὼς) vir Jesus se liefde vir die dissipels (κἀγὼ ὑμᾶς ἡγάπησα) dien.

Die proses ontwikkel verder soos volg:

- μείνατε ἐν μοί = μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου
 - ἐντολὰς μου τηρήστε
 - φέρει καρπὸν πολὺν
 - ἀγαπατε ἀλλήλους

Die beeld bring die interafhanklikheid van die betrokkenes sterk onder die aandag. Van der Watt (1992:76) merk tereg op dat geen van die afsonderlike elemente alleen al die betrokke funksies waarvan daar sprake is kan uitvoer nie. Die Vader is die oorsprong van die liefde. Met 'n kettingreaksie vloei die liefde van Hom na die Seun en van daar na die dissipels wat die opdrag kry om die liefde teenoor mekaar uit te leef.

Die familiebeeld

Die familiestruktuur wat in v.1-17 ontvou word deur die liefde bymekaar gehou.²⁶⁷ Dit is die bepalende faktor wat die optrede van die onderskeie lede van die familie kenmerk en 'n unieke identiteit aan die familie verleen.

²⁶⁵ Daar bestaan nie volkome sekerheid onder kommentare om die aanstelling tot 'vrugdra' (1.35) as die missionêre arbeid van die dissipels te vertolk nie (vgl. Schnackenburg 1982:112). Appold (1978:373) beweer dat die element van sending nie in die Johannese evangelie teenwoordig is nie, omdat geen sendingopdrag in die evangelie aangekondig word nie. Vir Appold is slegs die oorblyfsels van 'n sending-oriëntasie uit die teken-bron onder die oppervlakte teenwoordig. Wat moontlik in die proses misgekyk word is die verband tussen Jesus se sending en dié van die dissipels en dat Ig. op Jesus se sending gebaseer is.

²⁶⁶ Van der Watt (1992:75)

²⁶⁷ Van der Watt (1999:22) voorsien 'n duidelike riglyn hoe die liefde in die familie verstaan moet word: 'This whole complex of ideas linked to the concept of love within the family is metaphorically applied to the relationship between the Father the Son and the believers. This love is in many ways like ordinary

In die optrede van die πατήρ as die γεωργός (v.1-8), kan die rol van 'n eerste-eeuse vader in die antieke Mediterreense familie-opset maklik herken word. Hy staan aan die hoof van die familie en word van die ander lede onderskei deurdat alle aksies deur die lede van die familie op hom en sy eer gefokus is. As hoof van die familie beskik hy oor die meerdere kennis wat hy met die familie deel. Dit word in 15:15 met die metafoor van die onderrig in die familie beskryf. Die analoë optrede tussen die Vader as die γεωργός, die Seun as ἄμπελος, en die dissipels as κλήματα en die *onderrigpatroon* van die eerste-eeuse familie is opvallend. Die onderrig van familieledes was 'n belangrike aspek in die antieke familie. Beide vaders en moeder (of mense deur hulle aangestel) was verantwoordelik vir die onderrig aan kinders.²⁶⁸ Die Vader dra die verlangde etiese optrede van die familie in die onderrigproses aan die Seun oor. Op sy beurt sit die Seun die onderrig van die Vader voort. Hy dra nie alleen die inligting wat Hy by sy Vader ontvang het oor nie, maar tree ook as rolmodel vir die familie op. Daarmee verseker Hy dat die etiese optrede en die identiteit van die familie vasgelê word.

Dit is veral die *versorgings- en instandhoudingsrol* van die Vader wat verder in die metafoor van die wynstok baie sterk benadruk word. Hy suiwer die wingerd van ongewenste elemente, deur hulle uit die wingerd te verwyder. Die lote wat vrug dra word met 'n skoonmaakproses gehelp om aan hulle doel te beantwoord nl. om meer vrug te lewer. Met hierdie optrede toon die Vader sy liefde vir die familie. Hy is betrokke by die wel en weë van diegene wat aan Hom behoort. Die Vader se liefde bestaan ook uit die voorsiening in die behoeftes van die familie.²⁶⁹

Hierdie uitbeelding van die Vader herinner en sluit aan by die patriargale familiestelsel van die eerste eeu, veral ook as na die optrede van die res van die familieledes gekyk word.

love, but because it is love to God (who is unseen) it also differs from ordinary everyday love. Because there are elements which are the same and there are elements which differ, and there are two realities (the literal and the figurative) interaction takes place in the verb 'love'. When God substitutes Father and Jesus Son, in the expression 'The Father love the Son' interaction takes place between what ordinary humans know as love and the divine love which exists within the Godhead.'

²⁶⁸ Die vaders het veral t.o.v. die onderrig aan seuns 'n belangrike bydrae gelewer. Selfs in die Romeinse wêreld was dit die ideaal van 'n vader om as sy seun se onderwyser op te tree. Die leiers van 'n land was ook as 'vaders' bekend (pater patriae), wat 'n aanduiding is dat die basiese sosiale patroon van 'n familie, na ander sosiale vlakke oorgedra is (Shelton (1988:13). Hy was nie alleen vir sy seun se professionele onderrig nie, maar ook vir sy etiese onderrig verantwoordelik.

²⁶⁹ Die Vader voorsien in die familie se behoeftes deur sy gebooe aan die familie as riglyn te gee (v.10).

Al die lede van die familie staan onder die vader se gesag. Die erkenning van sy gesag kom bv. in die optrede van die seun aan die lig. Hy is gehoorsaam aan die opdragte van die Vader. Dit beteken dat sy verdere optrede met die opdragte van die Vader ooreenstem en só neem hy die identiteit van die vader aan. Uit hierdie optrede van die seun spreek sy liefde vir die vader. Hierdie optrede van die seun stem ooreen met die verwagtinge wat van seuns in die familie van die eerste eeu gestel is.²⁷⁰ Hulle het onder die gesag van hulle vader gestaan en was gehoorsaamheid aan sy opdragte verskuldig.

Dieselfde beginsel geld vir die res van die familieledere. Die dissipels, as die kinders in die familie, bewys vanaf die laagste vlak hulle liefde vir die Seun deur sy geboorte te gehoorsaam. Hulle voldoen dus aan die vereistes wat aan kinders in families van die eerste eeu gestel is. Met hulle gehoorsaamheid aan die Seun sluit hulle indirek ook by die vader se identiteit aan. Deur die toe-eining van die seun se gehoorsame optrede as hulle eie, doen hulle wat die vader verlang en word eer aan hom toegebring.

Ongehoorsaamheid aan die ouers se opdragte was 'n rare verskynsel, maar volgens Van der Watt (1999:247) 'n realiteit. Ongehoorsaamheid is baie negatief beleef. Dit het die verhoudinge in die familie vertroebel en hiervoor is streng tugmaatreëls voorgeskryf. Die ongehoorsame persoon se binding met die familie is onder druk geplaas, maar nooit opgeskort nie.²⁷¹ Die optrede van die vader as γεωργός is in hierdie verband duidelik herkenbaar. Sy optrede wat met αἶρει en καθαίρει beskryf word, het ten doel om die verkeerde optrede van die ἄμπελος, intern op te los en die eer van die vader te herstel. In dié opsig moet die tug as 'n liefdeshandeling gesien word, wat die doel het om die kinders tot die verwesenliking van almal se verwagtings te lei.

By twee geleenthede in die hoofstuk (15:7,16) word die *kommunikasie* in die familie weer aan die orde gestel. Kinders kan die Vader vrymoedig met hulle versoeke nader. Die Vader is gewillig om hulle versoeke gunstig te oorweeg. Daar is egter een voorwaarde: die kinders moet onderworpe bly

²⁷⁰ Volgens Shelton (1988:120) het vaders algehele gehoorsaamheid van hulle kinders verwag.

²⁷¹ Die belangrikheid van die familie vir die individu, kom in die woorde van Seneca aan die lig: 'Now parents do not stop taking thought for their prodigal children, but in pity for their unhappy state...the prodigal, only hope is in their parents, and if they fail them they will lack the very necessities of life.'

aan die woorde van die Seun sodat die familie eendragtig uit een mond kan praat en optree.

Die eenheid in die familie word met hierdie netwerk van die liefde benadruk. Dit voorsien aan die familie 'n unieke identiteit wat hulle van die wêreld onderskei. In Jesus se opdrag dat die dissipels mekaar moet liefhê, kan die onderlinge versorging van die eerste-eeuse familie herken word.²⁷² Dit spreek amper vanself dat die lotsverbondenheid wat deur die liefde gesmee is, dieselfde resultate onder alle lede van die familie tot gevolg sou hê. Dit word gesien in die blydskap wat die gevolg van die seun se gehoorsaamheid aan die vader is. Die eenheidsband onder familielede verseker dat die kinders ook in hierdie blydskap deel. Die gemeenskaplike optrede van familielede word ook gesien deurdat lede tot die dieselfde uiterstes sal gaan om hulle liefde te toon nl. om hulle lewe vir vriende af te lê. Dit is hierdie eksemplariese karakter van die liefde wat deur die Vader en die Seun neergelê word, wat aan die familie sy identiteit verskaf.

Ekklesiologiese perspektiewe

Vir Schelkle (1976:280) word die wese van die kerk met die beeld van die wingerd en lote beskryf.²⁷³ In hoofstuk 15:1-17 word die Goddelike inisiatief asook die menslike verantwoordelikheid t.o.v. die funksionering van God se familie beklemtoon. Die Goddelike inisiatief word bv. met Jesus se woorde: ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, die Vader se arbeid: αἴρει en καθαίρει asook die Seun se opmerking: ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν, beklemtoon. Die menslike verantwoordelikheid word hoofsaaklik uitgedruk met die opdragte μείνατε ἐν ἐμοί wat later uitgebrei word met μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ en die verwagting van: φέρον καρπὸν.

Bg. staan baie duidelik met mekaar in verband. Om deur die geloof aan Jesus verbonde te bly, lewer vrug op wat in hierdie gedeelte in 'n bepaalde

²⁷² In Israel was dit bv. 'n verpligting wat op lede van die familie gelê is om mekaar te help en te beskerm. Volgens De Vaux (1976:21) was daar 'n spesifieke instelling, genaamd die go'el wat die geleenthede bepaal het wanneer hierdie voorskrif nagekom moes word. Epictetus (Diss.2.10.8-9) beskryf die intieme verhoudings en verantwoordelikhede wat tussen broers gegeld het. Cicero (Off.1.17) meld die interessante opmerking wat onder sekere omstandighede gegeld het: in oestyd bv. kon hulp eerder aan bure as aan broers bewys word, maar in die hof het die omgekeerde gegeld. In die algemeen het die lojaliteit by die familie gelê met wie se lot vereenselwig is.

²⁷³ 'Das Wesen der Kirche als Verbundenheit der Jügerschaft ist weiter und wieder dargestellt in der Gleichnisrede vom Weinstock' (Schelkle 1976:280).

leefwyse neerslag vind. Hoofstuk 15:1-17 bied dus die ideale invalshoek om die etiese karakter van die *gemeente* te ondersoek. Nêrens word daar egter in die evangelie volgens Johannes 'n uitgewerkte leerstuk oor die etiek gevind nie (Van der Merwe 1995:438). Onmiskenbaar is liefde die bepalende faktor.²⁷⁴ Die etiese karakter wat God se mense openbaar neem dus die vorm van liefde aan. In die uitlewing van die liefde teenoor mekaar, word die Vader se gebooië terselfdertyd gehoorsaam en word daar volgens die voorbeeld van die Seun gehandel.

Gelowiges se uitlewing van die liefde funksioneer dus nie op die affektiewe vlak nie, maar bestaan uit 'n leefwyse van gehoorsaamheid aan sy opdragte/woorde. Die geloofsgemeenskap is bedag daarop om God se woord ernstig te benader en daarvolgens te leef. Die liefde teenoor mekaar, neem die vorm van 'n liefdesgemeenskap aan, waar lede in *koinonia* vir mekaar omgee. Hiermee word uitdrukking gegee aan die geloofsband met die Vader en die Seun, m.a.w. aan die familieverbintenis.

Dit is belangrik om die begroning van die etiese karakter van die *gemeente* uit die hoofstuk in berekening te bring, aangesien dit beslissende gevolge vir die funksionering daarvan het. Uit die bespreking van die beeld van die wingerd/lote is dit duidelik dat die lote hulle lewe uit die wingerdstok ontvang. Die liefdesgemeenskap van die *gemeente* word hiermee teologies begrond.²⁷⁵ Die woorde wat daaraan uitdrukking gee is *μείναιτε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν*. Dit bevestig dat 'n geloofsverhouding met die drie-enige God, 'n sekere leefwyse, wat aan die liefde uitgeken kan word, tot gevolg het. Hierdie onderskeidende kenmerk lê die ware identiteit van God se mense vas. Hulle word met optredes wat van liefde getuig tot 'n eenheid saamgesnoer en lewer daarmee 'n getuienis van hulle nuwe identiteit wat volgens Jesus se voorbeeld geskoei is.²⁷⁶ Jesus se liefde bestaan uit dade wat sy leefwyse onderskei van die natuurlike gang van die lewe.²⁷⁷

²⁷⁴ Volgens Van der Watt (1992:81) verkies Johannes om die wese van sy etiek in die begrip *liefde* saam te vat.

²⁷⁵ Uit die vroeëre bespreking is gesien dat die Vader se liefde vir Jesus as die fondament van die struktuur beskou kan word. Dit verskaf die maatstaf vir Jesus se liefde teenoor sy dissipels wat weer die norm is waarmee gelowiges onderling teenoor mekaar moet optree.

²⁷⁶ Van der Merwe (1995:438) stel dit mooi as hy sê: 'the character of a disciple of Jesus is very important. His way of life supports the messages he carries. His word and his conduct (life) are revelatory for they are the eyes through which the world see Jesus.'

²⁷⁷ Van der Watt (1992:83) noem enkele *teksboekgevalle* wat Jesus se liefde in die evangelie openbaar: 1) Die gebeure aan tafel tydens die viering van die paasfees toe Jesus die dissipels se voete gewas het.

Dit is slegs in 'n dienskneg-gestalte, na die voorbeeld van Jesus, dat die kerk aan sy ware identiteit getrou bly en homself relevant bewys in die wêreld. Ten einde relevant te bly sal die *koinonia* binne die *gemeente* gestalte moet vind in 'n *diakonia* aan die wêreld. Ten einde daarin te slaag is alleen een soort liefde voldoende nl. die liefde van Jesus. Dit is 'n liefde wat eie belang ondergeskik stel aan die belange van ander. Soos Jesus is dit 'n liefde wat bereid is om sy eie lewe op te offer. Die karakter van die *diakonia* word in hoofstuk 12:24-27 deur Jesus uitgewys met die metafoor van die sterwende koringkorrel. As die koringkorrel in die grond val en sterf dra dit vrug. Daarsonder bly dit alleen. Wie sy lewe liefhet sal dit verloor. Wie sy lewe 'haat' sal dit behou. Dienaars is mense wat aan hulle eie behoeftes sterf ten einde vrug te lewer. *Koinonia* (die gemeenskap tussen gelowiges) funksioneer dus eers volgens sy Bybelse bedoeling as dit ook dade van opoffering en diensbaarheid insluit en nie net t.w.v. die samesyn van gelowiges bestaan nie.

Dit is belangrik om te weet dat die *gemeente* nie met die wêreld hoef mee te ding, ten einde relevant te bly nie, maar met 'n alternatiewe leefstyl nie alleen die nood van die wêreld sal blootlê nie, maar sodoende ook sy onmisbaarheid sal bevestig.

Met die tipering van God se mense as 'n liefdesgemeenskap word die interne funksionering van die *gemeente* beskryf. Tog is dit belangrik om te weet dat hierdie gemeenskap Christologies begrond is wat ook as 'n rolmodel dien. Dit is dus noodsaaklik om by te voeg dat die vrug wat gelewer word ook 'n passie vir die verlore wêreld insluit en die bedoeling het om die wêreld vir die God se saak op te eis. Die missionêre arbeid van die ekklesia maak ook deel uit van die vrug wat geproduseer word.²⁷⁸ Dit is juis met sy die interne lewe waarmee die ekklesia homself aan die wêreld 'verkoop' en sodoende 'n gerigtheid na buite behou. Vir Bolt (1992:17) is die vrug wat gelewer word die invloed van bekeerlinge wat ingeskakel by en deelword van God se

Die voetewas-gebeure word in 13:1 in die konteks van die liefde geplaas. Die krag van die gebeure lê in die feit dat Jesus wat Homself as hulle leermeester beskryf, nogtans bereid is om die minste te word. Hiermee word die posisie en status van die dissipels hergedefinieer. 2) Jesus definieer die grootse liefde in 15:13 as 'n bereidheid om sy lewe vir sy vriende af te lê. 3) Aansluitend by hierdie beskrywing volg die beeld van die sterwende koringkorrel in 12:23 wat ook die punt van selfopoffering tuisbring. 4) Die beeld van lig in die duisternis (hoofstukke 8 en 9) het ook 'n eksemplariese karakter wat die voorbeeld van Jesus as diensbaarheid, selfopoffering en oorgawe definieer.

²⁷⁸ Van der Watt (1992:94) stel dit soos volg: 'n Mens sou kon sê Johannes se etiek is 'n etiek met 'n boodskap... aanvaar die boodskap van Jesus en die etiek volg vanself. Van der Merwe (1995:462) sê in dié verband: 'The disciple's responsibility in respect of his behavior towards the unbeliever must realize in the bringing of the revelatory-salvific message to him instead of a moral lesson in terms of correct or incorrect behaviour.'

mense.²⁷⁹ Alvorens daar van broederliefde sprake kan wees, sê Van der Watt (1992:93) moet buitestaanders eers deel van God se familie word. Daarvoor is die oë van die *gemeente* voortdurend na buite gerig ten einde hierdie behoefte by buitestaanders te identifiseer. Met die liefde van Jesus voor oë kan die ekklesia dus nie 'n 'wêreldontvluggende' etiek handhaaf nie.

Die rede waarom juis die liefde as bestaanswyse vir die ekklesia as leefwyse voorgeskryf word het o.a. ook die heil van die gemeente ten doel. Die uitoefening van die liefde het *blydschap* tot gevolg. Jesus verbind dan ook die liefde met sy blydschap. T.w.v. die gemeente self, is die liefde die regte weg om te bewandel. Dit is vir die ekklesia belangrik om te weet dat sy blydschap nie uit wêreldse bronne spruit nie, maar die neweproduk is van 'n alternatiewe leefwyse wat ooreenstem met sy ware identiteit in Christus.

Die bestaansdoel van die *gemeente* word deur sy etiese optrede bevestig nl. om God die Vader te *verheerlik*. Hierdie doel word bereik deurdat God se mense vrug lewer m.a.w. in sy verbondenheid met Jesus 'n leefwyse van liefde en gehoorsaamheid openbaar. Die *eklesia* bestaan dus nie vir homself nie, maar is gefokus op die meerdere glorie van die Vader. Die Vader se betrokkenheid by sy mense stel die produsering van meer vrug ten doel. Sy betrokkenheid en optrede is suiwerend van aard. Met sy optrede word die interne probleme van die ekklesia blootgelê.²⁸⁰ God se mense is nie volmaakte nie. Voortdurende sorg (deur die woorde van Jesus) is nodig om hulle aan hulle bestaansdoel te herinner. Schnackenburg (1982:98), in sy huiwering om die beeld te allegoriseer, verkies om bv. nie

²⁷⁹ Bolt (1992:11-19) ondersoek die Ou Testamentiese beeld van die wynstok en kom tot die gevolgtrekking dat dit na Israel wat onder God se oordeel staan verwys. Teen hierdie agtergrond verwys Johannes 15 na die tyd van restourasie. 'Jesus is the true Israel and, as people are incorporated into him, they join the New Covenant people of God...the fruitbearing of the disciples will be linked in some way to the production of the new people of God'.

²⁸⁰ Reeds is op Segovia (1982:126) se identifisering van die vrugloosheid gewys as twee probleme waarmee die ekklesia te kampe kan hê nl. Christologies en eties. Daar is eerstens die gevaar dat lede hulle aanvanklike standpunt en siening van wie Christus is kan versaak. Indien Hy nie meer as die *ware* wingerdstok erken word nie, sit die ekklesia met 'n leerstellige, Christologiese probleem.

Tweedens kan Christene hulle posisie in die hiërargiese struktuur van die liefde wat vanaf die Vader na die Seun en dissipels vloei, opgee, met die gevolg dat daar ook van die onderlinge liefde weinig of niks terreg kom. Die gemeente word dan van binne deur 'n etiese probleem bedreig. Daarmee word die valsheid in eie geleedere ontmasker nl. dat lede oënskynlik uiterlik deel van die wingerdstok (Christus) vorm, maar innerlik mank gaan aan 'n opregte vereniging met Hom sodat die vrug ontbreek. God se mense is derhalwe 'n gemeenskap wat deur God versorg word, maar ook onder die wolk van sy oordeel leef en gevolglik hulleself voortdurend moet afvra of sy optrede 'n weerspieëling van sy vereniging met Christus is.

na die vuur as die hel te verwys nie. Die verwoesting is reeds vir diegene 'n werklikheid wat slegs uiterlik tot die gemeenskap behoort en gevolglik nie vrug kan lewer nie (Bultmann 1941:413) Nogtans kan die tug van God nie in hierdie metafoor ontken word nie.

Omdat die liefdesgemeenskap van die ekklesia Christologies gefundeer is en die gevolg van 'n geloofsbinding met die drie-enige God is, sê Van der Watt (1992:87) heeltemal tereg dat daar nie enige etiese eise aan ongelowiges gestel kan word nie. Die *ekklēsia* kan dus nie van al sy lede dieselfde optrede verwag nie. Onder hulle is daar ook diegene wat slegs 'n uiterlike binding met God het en gevolglik vir teleurstelling sal sorg.

T.s.v. die *gemeente* se geloofsbinding met die drie-enige God, ag Jesus dit nodig om die gelowiges met die imperatief op te roep om aan Hom verbonde te bly. Die geloofsbinding het klaarblyklik die geneigdheid om te verflou. Hierdie oproep behels 'n oproep tot gehoorsaamheid aan sy woorde en gebooe waarmee bewys gelewer word van hulle liefde vir Jesus. Ten einde aan sy bestaansdoel te bly beantwoord maak God se mense ruim voorsiening om aan God se Woord 'n sentrale posisie in die gemeente te gee. Die Woord het 'n inherente suiwerende krag. Kennis van die Woord lei tot kennis van God se wil, wat die ekklesia in ooreenstemming met die optrede van Jesus bring. Die gehoorsame onderwerping aan die Woord het 'n vormende invloed op die gedrag van al die gelowiges. Dit baan die weg om die verhoring van hulle gebede te kan verwag (De Schmidt 1991:267). Gebed speel 'n kosbare en onmisbare rol in die *gemeente*.

Ten slotte kan in aansluiting by Van der Watt (1992:82) gesê word dat die krag van die Johannese etiek nie daarin lê dat God se mense aan 'n stel reëls verbind word nie, maar aan 'n basiese en lewensomvattende houding, oftewel die liefde'. Die *gemeente* se verbinding met die Vader deur die Seun, soos uitgedruk met *menein* het 'n basiese houding en optrede teenoor ander mense en God tot gevolg. Die opdrag van v.1-8 nl. *μείναιτε ἐν ἐμοί*, word verduidelik met: *μείναιτε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ* (v.9-17). Soos reeds gesê is dit 'n opofferende liefde wat op ander se behoeftes fokus. Die *gemeente* tree volgens die voorbeeld van Jesus op en word in verskillende situasies gelei deur sy voorbeeld. 'n Praktiese manier om hieraan gestalte te gee is om telkens te vra: hoe sou Jesus optree? Die weg van opoffering sou telkens die korrekte optrede behels. Sodoende word die ekklesia uitgeken en van die wêreld onderskei.

15:18-16:4

- 1.37 *Εἰ* ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ,
γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν.
- 1.38 *εἰ* ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει·
1.39 ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ,
ἀλλ· ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου,
διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.
- 1.40 μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν,
Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ.
- 1.41 *εἰ* ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν
1.42 *εἰ* τὸν λόγον μου ἐτήρησαν,
καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.
- 1.43 ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν εἰς ὑμᾶς διὰ τὸ ὄνομά μου,
ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με.
- 1.44 εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς
ἁμαρτίαν οὐκ εἶχουσαν·
1.45 νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν
περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.
- 1.45 ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.
1.46 εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς
ἃ οὐδεὶς ἄλλος ἐποίησεν
ἁμαρτίαν οὐκ εἶχουσαν·
1.47 νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν
1.48 καὶ μεμισήκασιν καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου.
1.49 ἀλλ· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος
ὁ ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν γεγραμμένος ὅτι
1.49.1 Ἐμίσησάν με δωρεάν.
- 1.50 Ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν
παρὰ τοῦ πατρὸς,
τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς
ἐκπορεύεται,
ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ·
1.51 καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε,
ὅτι ἀπ· ἀρχῆς μετ· ἐμοῦ ἐστε.

1.52		Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.
1.53		ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς·
1.54		ἀλλ· ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξη λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ.
1.55		καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ.
1.56		ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα αὐτῶν μνημονεύητε αὐτῶν ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν.

Inleiding

Die tema wat hierdie gedeelte onder een hoof saambind kan moontlik beskryf word as *die vyandige reaksie van die wêreld*. Waar μένειν en ἀγάπᾶν in v. 1-17 die opvallende woorde was, staan μισεῖν in hierdie gedeelte uit. Jesus waarsku die dissipels dat hulle 'n vyandige reaksie van die wêreld kan verwag.²⁸¹ Die reaksie van die wêreld teenoor die dissipels, is identies aan dit wat Jesus ervaar het.²⁸² Jesus laat die dissipels goed besef dat hulle etiese optrede (μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ) teenstand en lyding vanuit die wêreld vir hulle inhou (Hartin 1991:12).

Die struktuur van 15:18-16:4

'n Vierledige indeling van hierdie gedeelte is moontlik (Segovia (1983:216):

²⁸¹ Segovia (1983:226) is van oortuiging dat hierdie diskoers die konteks van 'n bitter konfrontasie tussen die eerste Christene en die sinagoge reflekteer. Vanweë hulle geloof in Christus is hulle uit die sinagoge gedwing en vanaf 16:1e.v. bestaan die indruk dat hulle selfs met die dood bedreig is. In hierdie opsig sluit Segovia aan by die *Sitz im Leben* van die evangelie in geheel soos o.a. beskryf deur Martyn (1979:90-121) en Brown (1979:58-91).

²⁸² Segovia (19983) bespreek die moontlikheid dat 15:18-16:4a 'n eerste toevoeging tot die oorspronklike afskeidsrede kon wees. Volgens hom kom al die vernaamste temas in 15:18-16:4a ook elders in die evangelie voor. Gedeeltes wat die wêreld se teenkating teen God beskryf is egter hoofsaaklik op Jesus van toepassing gemaak. Die toevoeging van hierdie verse beklemtoon dan dat dit ook die lot van Jesus se mense gaan wees. Verder dien hierdie toevoeging om Jesus se lering t.o.v. die dissipels se geloof in Jesus te verbreed. Dit is volgens Segovia aan die een kant duidelik dat die dissipels reeds oor die regte geloof in Jesus beskik (vgl. bv. 13:10; 14:1-3 ens.), maar dat dié geloof eers na die opstanding volle wasdom sou ontwikkel (13:1; 14:4-14). Die inligting wat Jesus hier voorsien dien tot die regte voorbereiding.

- Kola 1.37-1.42 (v.18-20) lei die tema van haat in en beskryf die haat teenoor die dissipels.
- Kola 1.43-1.48 (v.21-25) vermeld Jesus se aanspraak en die sonde voortvloeiend indien sy aanspraak verwerp word. Hier is die haat op Jesus gemik.
- Kola 1.50-1.51 (v.26-27) bevat 'n woord van troos vir diegene wat gehaat word en
- Kola 1.52-1.56) (16:1-4a) sluit die waarskuwing af met spesifieke verwysings na die haat van die wêreld. Hier is die dissipels weer die voorwerpe van haat.

In kola 1.37-1.39 word κόσμος 6 keer aangetref en μισεῖ kom 7 keer in die perikoop voor. Van die twaalf voorkomste van μισεῖ in die evangelie, word meer as die helfte daarvan dus in hierdie gedeelte aangetref (Segovia 1993:218).

Μισεῖ as kenmerk van die κόσμος

Met Jesus se waarskuwende imperatief aan die dissipels (1.37), word die eienskap van die κόσμος geïdentifiseer nl. μισει.²⁸³ Reeds in 13:1 is die κόσμος as teenpool van God se ἰδίους geïdentifiseer met die aankondiging dat Hy sy eie in die wêreld liefgehad het (ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ).²⁸⁴ Hierdie onderskeiding word steeds gehandhaaf. Uit die beskrywing van die wêreld se optrede is dit duidelik dat κόσμος hier in 'n negatiewe sin gebruik word. Dit dien as simbool om die sfeer van ongeloof te verteenwoordig. Haat word as sy vernaamste kenmerk aangebied.²⁸⁵

²⁸³ Seebass (1986:555) vertolk die woord nie alleen as 'n antipatie t.o.v. sekere dade nie, maar ook as 'n permanente en diep gewortelde menslike vyandigheid teenoor ander mense en selfs die goddelikheid. Die kontras tussen ἀγαπᾶν en μισεῖν bereik volgens Michel (1978:691) 'n hoogtepunt in die Johannes evangelie. Die goddelike beweging nl. liefde, kom hier in botsing met die aardse beweging van haat. Beide is só omvattend en beskrywend dat hulle die natuur van God en die wêreld blootlê. Die lig word hier van die duisternis ongerskei. 'In this hate of the world... lies true sin and murder.'

²⁸⁴ Soos in 13:1 gesien gebruik Johannes die woord κόσμος nie konsekwent nie. Afhangend van die konteks kan dit 'n positiewe, neutrale of negatiewe betekenis hê. In die negatiewe sin dui dit op 'n simbool van ongeloof waar die waarheid van God soos in Jesus Christus geopenbaar, in sy geheel verwerp word. Dit simboliseer 'n bestaanswyse wat God se reddingsplan vir mense opponeer (Kysar 1993:61; Van der Merwe 1995:508). Newman and Nida (1980:17) verwoord die negatiewe betekenis van die woord wat volgens hulle hoofsaaklik in die tweede helfte van die evangelie voorkoms soos volg: 'those who are aligned with the power of evil in opposition to God'.

²⁸⁵ Dit vorm die essensie van die wêreld en impliseer dat daar geen affiniteit vir God en sy groep is nie. Volgens Segovia (1993:220) word hierdie onderskeiding tussen die wêreld en die dissipels baie sterk

Voorwerpe van die ΜΙΣΕΙ

In 1.37-1.39 is die haat op die dissipels toegespits en voorgestel as 'n uitvloeiing van die wêreld se haat jeens Jesus. Jesus is eerste gehaat.²⁸⁶ Die wyse waarop die κόσμος vir Jesus behandel, het dus 'n direkte invloed op sy mense. Dit moet toegeskryf word aan hulle verbinding met Jesus wat in (1.6) beskrywe is met μέινετε ἐν ἐμοί en waaruit hulle etiese optrede spruit μέινετε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Met hulle verbinding aan Jesus onderskei die dissipels hulle van die κόσμος.

Die haat van die κόσμος is eerstens op Jesus gemik (1.37), maar dit word terselfdertyd as haat teenoor die Vader vertolk (1.45; 48). Uit die reaksie van die κόσμος is dit dus duidelik dat die Vader, Jesus en die dissipels tot een groep behoort wat dieselfde vyandige reaksie ontlok. Die eenheid onder God se mense word met die vyandige reaksie van die wêreld aan die lig gebring. Hulle word t.w.v. die naam van Jesus gehaat (1.43).²⁸⁷ Die haat van die κόσμος berus dus nie op wie die gelowiges self is nie, maar spruit uit hulle verbintenis met Jesus. Die κόσμος se haat is die gevolg van die gelowiges se nuwe identiteit wat in Jesus gefundeer is.

Die lotsgebondenheid van God se groep word deur Jesus met 'n vergelykende beeld in 1.40 en met die verduideliking daarvan in 1.41 en 42 tuisgebring. In kolon 1.40 ken Jesus figuurlik gesproke die status van slawe aan die dissipels toe. Hyself word voorgestel as die heer van die slawe. Dit is interessant dat Jesus hierdie verhouding bo dié van 'n vader en seun verhouding verkies. Volgens Van der Watt (1999:3) word die heer/slaaf verhouding hier as 'n retoriese tegniek gebruik om die bedoeling van Jesus se woorde duideliker tuis te bring, nl. dat die dissipels verplig is om sy opdragte stiptelik te gehoorsaam. 'n Slaaf doen soos sy heer.²⁸⁸ Die

maar implisiet in 6:70 aangetref in die gedeelte (6:67-71) waar die menigte wat Jesus gevolg het van Hom weggebreek het. Hierdie onderskeiding word baie sterker in die afskeidsrede gestel (vgl. 14:16-17a; 21b; 23b; 25-26). Wat dus in 6:70 implisiet voorgestel word, kom in 14:15-26 eksplisiet aan die lig (Segovia 1993:220). Volgens Brown (1970:686) moet die haat van die wêreld letterlik verstaan word soos ook duidelik blyk uit sy dade voortvloeiend uit hierdie gesindheid.

²⁸⁶ Die *perfektum* (μεμίσηκεν) moet volgens Newman and Nida (1980:491) as die voortdurende haat van die wêreld vertolk word. In hierdie konteks moet πρῶτον verstaan word as: 'voordat.'

²⁸⁷ Volgens Carson (1991:526) is *naam* hier 'n ekwivalent van Jesus self. Jesus dra volgens Brown (1970:697) 'n goddelike naam wat die Vader aan Hom gegee het (vgl. 17:11-12). Dit beteken dat Jesus die openbaring van God self is. Om dus die volgelinge van Jesus t.w.v. sy naam te verwerp is om die openbaring van God te verwerp. Die frase 't.w.v. God se naam' beteken volgens Brown in die O.T. 't.w.v. wie God self is' m.a.w. sy goedheid, grootheid ens.

implikasie hiervan is dat die dissipels (slawe) dan ook nie beter of ander behandeling as Hy van die wêreld kan verwag nie.

Die 'vreemde' bestaanswerklikheid waarin hulle a.g.v. hulle verbinding met Jesus oorgeplaas is, opereer volgens ander beginsels en reëls as dié van die wêreld. Dit lei noodwendig tot konflik met die reële werklikheid waarin hulle daaglik nog lewe.

Die kenmerke van μισεῖ

Die haat veldtog van die κόσμος word as ἁμαρτίαν beskryf (1.44). Dit behels die verwerping van Jesus se woorde en daade (ἔργα) wat klaarblyklik 'n alternatiewe beskrywing vir die tekens (σημεῖα) is, wat Jesus se bediening o.a. gekenmerk het (12:37). Hierdie wondertekens (dade) is volgens Kysar (1993:88) verrig om Jesus se ware identiteit as Seun van God te openbaar. Dit het insae gebied tot die Persoon agter die daade. In die geval met die wêreld het dit egter die teenoorgestelde resultaat opgelewer. Die wêreld het die daade bloot sintuiglik waargeneem (ἑωράκασιν) met die gevolg dat haat, i.p.v. geloof/liefde daaruit ontwikkel het. Louw and Nida (1989:289) definieer ἁμαρτίαν as die oortreding van God se wil en wet. Vir Johannes beteken dit om Jesus nie te aanvaar, d.w.s. nie in Hom te glo nie.²⁸⁹ Indien Hy nie gekom, gespreek en gedoen het nie, sou die wêreld nie sonde hê nie. Omdat die wêreld Hom egter verwerp, staan hulle skuldig aan die oortreding van God se wil.²⁹⁰ Die sg. onvergeeflike sonde kom hierdeur aan die lig nl. dat die Jode t.s.v. alles wat Jesus onder hulle gesê en gedoen het, steeds verwerp word. Hier is dit weer duidelik dat Johannes dit nie nodig ag om sonde met reëls en voorskrifte uit te spel nie. Dit is vir hom 'n veel eenvoudiger saak. Van der Watt (1992:90) som dit goed op as hy sê dat 'die wet (en Skrifte) fokus op Christus wat werklik die klimaat van genade en waarheid op aarde kom vestig het. Wie dus Jesus gelowig aanvaar, word in die familie van God opgeneem en tree ooreenkomstig op.'

²⁸⁸ Carson (1991:525) sien die frase Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ as 'n aanhaling van 13:16. Die beginsel is in 13:16 op menslikheid en diens van toepassing gemaak. Hier geld dieselfde beginsel t.o.v. vervolging.

²⁸⁹ Grundmann (1987:307) 'The man who refuses to bow to Christ or to believe in His *ego eimi* remains and dies in his sin and is excluded from the mission of Christ.' Günther (1986:582) sluit hierby aan as hy sê: 'that will and that power that oppose Jesus are sin.' Jesus het mense voor 'n keuse vir of teen Hom gestel.

²⁹⁰ Hasitschka (1996:6) beskryf sonde deels as 'n vervreemding van God... 'eine Grundverfehlung gegenüber Gott'.

Die bepalende vraag vir Johannes is dus: waar staan jy t.o.v. van Jesus? Dit is 'n oriënterende vraag t.o.v. die res van die familie (Vader en die Gees). In 14:17 word gesê dat die wêreld om dieselfde rede ook nie die Gees kan ontvang nie. Die wêreld 'sien' en 'ken' Hom nie - m.a.w. staan nie in 'n geloofsverhouding met Hom nie.

Die haat/sonde van die wêreld word verder aan die sinloosheid daarvan gekenmerk. Dit geskied sonder rede.²⁹¹ Twee psalms dien klaarblyklik as agtergrond vir hierdie stelling t.w. Ps.35:19 en Ps.69:5.²⁹² Beide hierdie psalms beklemtoon die feit dat die teenstanders sonder rede/oorsaak opgetree het, maar lg. psalm is waarskynlik vanweë sy Messiaanse karakter deur die skrywer bedoel.²⁹³ Hierdie optrede van die wêreld dien as verswarende en verdoemende getuienis. Die κόσμος het geen gronde om homself te verweer nie.

Die redes vir die haat van die wêreld

Twee redes (albei aangetoon met ὅτι as 'n aanduiding van 'n bewese feit)²⁹⁴ word vir die haat van die κόσμος aangevoer:

Die eerste rede vir die haat van die κόσμος word in 1.39 aangedui met: ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστε. Dit dui op 'n verandering in die status van die dissipels. Die rede vir hierdie veranderde status is aan Jesus se optrede toe te skryf: ἀλλ· ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου. Alhoewel die dissipels hulleself nog in die wêreld bevind, word hulle nie meer as deel daarvan beskou nie - d.w.s. as 'eie' (τὸ ἴδιον) aan die wêreld nie. Omdat Jesus hulle gekies het, is hulle nou sy 'eiendom' (vgl.13:1).²⁹⁵ Omdat hulle aan Hom behoort leef hulle nou vir die doel waarvoor Hy hulle uitgekies het.

²⁹¹ Schnackenburg meld die tipiese karakter van Johannes om aanhalings uit ander tekste nie woordeliks te doen nie... 'but are rather an adapted rendering of one or more texts' (1982:117).

²⁹² Schnackenburg (1982:117); Brown (1970:689); Barrett (1978:482). Volgens Du Rand (1990:35) bevat die Johannesevangelie minder direkte aanhalings uit die O.T. as die ander evangelies. Die boodskap van die O.T. is egter só met die boodskap van Johannes verweef dat dit 'n belangrike onderbou daarvan uitmaak.

²⁹³ Barrett (1978:482) Volgens Tolmie 1995:214) word die geïmpliseerde leser in 1.49 gelei om die haat van die wêreld as die vervulling van die Skrifte te verstaan.

²⁹⁴ Louw and Nida (1989:781)

²⁹⁵ Die ooreenkoms tussen Jesus en die wêreld sentreer in beide se liefde vir hulle 'eie'. In (13:1 word van Jesus gesê: ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ terwyl die wêreld se verhouding met sy 'eie' ewe-eens uitgedruk word met εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει (14:19).

Hierdie doel is reeds in 1.34/5 aangedui as die dra van vrug (ἀλλ· ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη).

Dit plaas hulle in 'n ander realiteit wat 'n bepaalde negatiewe optrede vanuit die κόσμος ontlok. God se mense opereer met 'n nuwe en vir die wêreld - 'n 'vreemde' identiteit²⁹⁶

As **tweede rede** word in 1.43 'n gebrek aan kennis t.o.v. die Vader aangetoon (ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με). Die gevolg van die κόσμος se onkunde kring verder uit. In (1.55) voeg Jesus Homself by die Vader as Iemand wat nie deur die wêreld geken word nie.²⁹⁷ Vir die ongelowige wêreld word die eenheid tussen die Seun en die Vader nie sigbaar nie. Die manier hoe teenoor die Seun opgetree word, impliseer terselfdertyd ook die optrede teenoor die Vader. Daarmee is ook die Seun se ware herkoms nie herkenbaar uit al sy dae nie. In hoofstuk 5:17, 19-22, is Jesus se dae en woorde aan die Vader se onderrig toegeskryf en met die twee kenmerke van lewe en oordeel geïdentifiseer. Jesus doen dus net soos die Vader dit aan Hom gegee het om te doen. Dat Hy die wonderdade nie uit Homself nie, maar uit die Vader gedoen het, word dus nie deur die wêreld waardeer nie. Daaruit blyk die ongeloof van die wêreld wat, soos reeds gesê, deur Johannes met onkunde verwoord word.

Vanweë hulle verbinding met die Seun en deur Hom ook met die Vader, is God se mense noodwendig ook onderhewig aan hierdie optrede van die κόσμος (1.37; 38; 39). Jesus tree dus nie slegs in die positiewe sake vir sy mense as 'n rolmodel op nie. Ook in die negatiewe deel hulle in sy lot.

Die inhoud van die wêreld se haat:

²⁹⁶ Jesus se strydgesprek met die Jode in hoofstuk 8 dien as basis om die twee verskillende realiteite nl. dié van God en dié van Satan teenoor mekaar te stel. Volgens Van der Watt (1999:159) neem Jesus hierdie realiteit as uitgangspunt om die Jode verkeerd te bewys. Die Jode staan in opposisie met Jesus. Hulle luister nie na Hom nie en ken Hom nie. Hulle kan gevolglik nie tot dieselfde familie behoort nie en deel nie dieselfde oorsprong nie. Deur hulle dae maak hulle hulleself kenbaar as kinders van die Bose (8:44). Jesus argumenteer dus dat die Jode tot die familie van die Satan behoort. Die analogie in Jesus se argument is belangrik. Kinders maak soos hulle vaders. Dit geld vir beide Jesus en die Jode. Hierdie sosiale voorveronderstelling vorm die basis van Johannes se argument in hoofstuk 8. 'Within the community driven view (over and against the individual orientatend view) of families the individual as well as his actions is detemend in terms of his or her community. All the members of the community should act in a similar way'. Die ooreenkoms tussen die posisie van die dissipels in 15:18ev. t.o.v. die kosmos en Jesus se argument in hoofstuk 8 is opvallend.

²⁹⁷ Ken (οἶδασιν), is soos reeds aangetoon, vir Johannes 'n alternatiewe segswyse vir geloof.

In drie voorwaardelike sinne word die κόσμος se optrede jeens die dissipels aan dieselfde behandeling as dié van Jesus verbind nl. haat (1.37), vervolging (1.41) en die verwerping van hulle woord (1.42).²⁹⁸ Die lot van die dissipels word in (1.53) verder met ἀποσυναγωγούς en die ἀποκτείνας (1.54) beskryf. Vir Carson (1991:526) staan die twee voorwaardelike sinne (1.41, 1.42) in kontras met mekaar.²⁹⁹ Die resultaat van hierdie formulering volgens hom is dat die wêreld oor God se mense verdeeld is op dieselfde wyse as wat hulle oor Hom verdeeld is. Jesus se woord (λόγον) is vroeër reeds figuurlik as sy hele openbaring (1:1) en boodskap in geheel verstaan. Die bewaring daarvan (ἐτήρησαν) kan as die geloofsaanvaarding van sy boodskap asook van Jesus self as Seun van God, verstaan word.³⁰⁰ Die dissipels is vroeër deur Jesus uitgekies en aangestel om vrugte te dra (1.33 en 1.34). Hulle is met die opdrag toevertrou om Jesus se Woord te versprei. Die waarskuwing kom vroegtydig dat hulle missionêre arbeid, soos dié van Jesus, ook negatiewe reaksie sal ontlok en lyding tot gevolg sal hê.

Die tema van vervolging word in hoofstuk 16:1-4a voortgesit. Volgens Tolmie (1995:215) kulmineer die haat van die wêreld in 16:1-4a in die dissipels se uitbanning uit die sinagoges en kan hulle selfs met hulle lewens vir hulle oortuigings boet. Hierdie vroegtydige waarskuwings is bedoel om die dissipels teen struikeling te waarsku (σκανδαλισθήτε).³⁰¹ Dit is m.a.w. 'n waarskuwing om nie hulle identiteit binne God se realiteit a.g.v. negatiewe faktore uit 'n ander realiteit prys te gee nie. Dit val op dat die vervolging van die wêreld selfs met godsdienstige motiewe aangevuur word (1.54). Oënskynlik handel die vervolgers met die sanksie van God. Dit is egter duidelik dat hulle nie tot God se groep behoort nie. Daarvan getuig hulle gebrekkige kennis van die Vader en die Seun (οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα

²⁹⁸ 'Because the way of life of Jesus is to be emulated by his disciples they will receive opposition and hatred from the world just as he did' (Van der Merwe 1995:461).

²⁹⁹ Die protasis van die tweede voorwaardelike sin bied 'n alternatiewe verstaan t.o.v. die protasis van die eerste. Die argument volgens Carson is soos volg: As hulle my vervolg het (en baie het) sal hulle julle ook vervolg. As hulle my woord aanvaar het (en sommige het) sal hulle julle woord ook aanvaar. Die alternatiewe verstaan van hierdie voorwaardelike sinne is om hulle as twee sinonieme parallele te beskou (Carson 1991:526).

³⁰⁰ Schnackenburg (1982:116); Brown (1970:696)

³⁰¹ Vir Johannes is σκανδαλισθήτε 'n aanduiding van dit wat afvalligheid van die geloof tot gevolg het. (Brown 1970:690). Louw and Nida (1989:775) verklaar die woord soos volg: 'that which causes someone to sin, one who causes someone to sin'.

οὐδὲ ἐμέ). Dit is weereens 'n beskrywing van 'n ontbrekende geloofsverbintenis met God waaruit hulle vyandige optrede teenoor die res van God se groep spruit.

Die onvermoë van die wêreld se haat

Die haat van die wêreld kan egter nie die voortgaande getuienis aangaande Jesus blus nie. Daarvoor sorg Jesus self deur die Parakleet vanaf die Vader aan hulle te stuur, om sy openbaring na sy vertrek voort te sit (1.50). Hierdie is die derde verwysing na die Parakleet in die afskeidsrede en stem grootliks ooreen met die eerste beskrywing (14:16,17). Van die Parakleet word die volgende drie sake in 1.50, 51 vermeld:

- sy oorsprong: (ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται),
- sy funksie: (μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ)
- sy verband met die optrede van die dissipels: (καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.)³⁰² Die groot verskil met die tweede Parakleet-aankondiging in 14:26 is dat Jesus hier vir die sending van die Parakleet verantwoordelik is.³⁰³ Soos reeds gesê, verteenwoordig die Naam van Jesus dit wat met sy wil ooreenstem. Dit is 'n uitdrukking wat die eenheid tussen die Vader en Seun beklemtoon en hoef dus nie in stryd met hierdie aankondiging te staan nie.³⁰⁴ Oor die betekenis van die benaming 'Parakleet' en sy beskrywing as die Gees van die waarheid is reeds gehandel (vgl. 14:16,17). Die Gees het die verantwoordelikheid om die openbaring van Jesus na sy terugkeer na die Vader voort te sit (μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ). Die vraag is: hoe verrig die Gees hierdie getuienistaak?

Die Gees se getuienis word as 'n toekomstige handeling getipeer (μαρτυρήσει) terwyl die dissipels s'n as indikatief of imperatief (μαρτυρεῖτε) vertolk kan word.³⁰⁵ Die getuienis van God se mense en dié

³⁰² Die Parakleet staan die dissipels in hulle getuienis oor Jesus by en bekragtig hulle optrede (Carson 1991:530; Brown 1970:700).

³⁰³ Die groot dogmatiese debat tussen die Westerse en Oosterse kerke is met die interpretasie van hierdie vers op die spits gedryf. Die Westerse kerke het aangevoer dat die Gees nie slegs van die Vader uitgaan nie maar bygevoeg dat Hy ook van die Seun uitgaan (filioque). Die Oosterse kerke het geen Skriftuurlike substansie vir hierdie invoeging gevind nie (Carson 1991:528).

³⁰⁴ 'The double statement that is, that Jesus will send him and that he proceeds from the Father, is a synonymous parallelism, expressing the same idea in variation' (Schnackenburg 1982:118).

van die Gees mag nie in isolasie van mekaar gesien word nie, want beide handel slegs oor Jesus.³⁰⁶ Hierdie derde aankondiging oor die Parakleet verskil van die vorige aankondiging in 14:26 dáárin nl. dat Hy hier hoofsaaklik op die wêreld gefokus is. Sy getuienis bestaan uit die proklamering van Jesus teenoor buitestaanders. Dit is 'n rol wat die Seun ook vervul het (14:24). In 1.51 word die rol van getuienislewering ook weer aan God se mense voorgehou. Die Seun, Parakleet en dissipels vul mekaar met hierdie gemeenskaplike taak aan. Volgens Segovia (1983:223) is dit juis hierdie getuienistaak wat die dissipels van die wêreld onderskei en hulle die haat van die wêreld op die hals haal. Die Parakleet vervul desnoods hier ook 'n geregtelike funksie. In die vyandige wêreld sal dissipels voor die hof gesleep word om oor hulle geloof te moet getuig. In hierdie moeilike omstandighede sal die Parakleet hulle bystaan.³⁰⁷ Die onmisbaarheid van die Parakleet in die voortgaande optrede van God se mense word hiermee duidelik beklemtoon. Die waarheid van Jesus se openbaring, soos deur die getuies voortgesit, kloof die wêreld steeds in twee nl. in geloof en ongeloof. Die Parakleet sorg dus dat Jesus ná sy vertrek steeds 'lewend' gehou word. Met die getuienis van God se mense bly Jesus, met die hulp van die Parakleet se getuienis onsigbaar teenwoordig. Die wêreld bly dus voortdurend met die vraag oor Jesus se identiteit gekonfronteer.

Die Familiebeeld in 15:18-16:4

Vader (πατήρ), kom vier keer in die gedeelte voor en verleen saam met die implisiete verwysing na die Seun (Jesus) 'n familie-konteks. Die Vader en die Seun se betrokkenheid by die familie het 'n unieke identiteit vir die familie tot gevolg. Die Seun se aandeel in die totstandkoming van hierdie

³⁰⁵ Die rede vir 'n moontlike imperatiewe verstaan is klaarblyklik in die opmerking terug te vind dat die dissipels van die begin (dit is van die begin van sy bediening) saam met Jesus was. Teen die einde van die eerste eeu was daar sekerlik nie baie mense wat op hierdie onderskeiding aanspraak kon maak nie. Die skrywer is dus nie bloot besig om aan sy lesers voor te skryf hoe om te leef nie, maar hou aan hulle 'n model voor van hoe dit vroeër gegaan het. Latere gelowiges kan deur afleiding hulle met die omstandighede van die eerste oog-en oorgetuies vereenselwig.

³⁰⁶ "Through the disciples the person and activities of Christ, God and the Spirit must become perceptible and visible. In effect the Spirit is the medium of divine revelation -- the divine messenger of revelation. He speaks only what he hears to bears evidence (witness) through the disciples' (Van der Merwe 1995:512).

³⁰⁷ Volgens die Sinopiese tradisie vervul die Gees hierdie funksie nl. om die dissipels in hulle getuienisse tydens hofsittings voor te gaan. 'This legal function is also known within the history of traditions from the synoptic logion in Mk 13:9,11. The disciples appear in this logion, in court before their judges εἰς μαρτύριον. In that hour, what they should say will be given to them because the Holy Spirit will speak through them' Schnackenburg (1982:142).

identiteit vir die kinders, kan beskryf word met: ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου. Vir hierdie doel het die Vader sy Seun na die aarde gestuur (1.43). Met hulle verkiesing deur die Seun het die kinders oorgegaan en deel geword van die sfeer waartoe die Vader en die Seun self behoort. 'n Dubbele realiteit het a.g.v. die Seun se optrede tot stand gekom. Die familie waarin hulle sedert hulle verkiesing opgeneem is, staan in konflik met die wêreld waaruit hulle gekies is. Die rede is omdat nie een van die familielede die ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον is nie. Hierdie konflik waarin God se mense met die wêreld verkeer, is dus in die Seun en Vader gefundeer. Die haat van die wêreld is primêr op die Vader en die Seun gemik wat noodwendig meebring dat die kinders, vanweë die eenheid in die familie, en hulle nuwe identiteit, ook daarin deel. Die optrede van die kinders en die gevolglike teenkating van die wêreld, is toe te skryf aan die eenheid in die familie wat deur die vader se optrede bepaal word. Die kinders se woorde en dié van die Seun ontvang gevolglik dieselfde behandeling van die wêreld. N.a.v. die Seun se behandeling van die wêreld, word ook die kinders óf aanvaar, óf verwerp. Die teenkating van die wêreld geskied vanweë die naam (d.w.s. die verbinding) met die seun. Op 'n analogiese wyse word die ervaring van die Seun met dié van die kinders verbind. Hiermee word tipiese inter-familie verhoudings gereflekteer waardeur die evangelis die twee werklikhede nl. die goddelike en aardse realiteite teenoor mekaar stel. (Sien ook die ekskursie).

In hierdie beskrywing van die Vader, Seun en kinders, word die optrede van die eerste-eeuse Mediterreense familie weer herken. Die wyse waarvolgens iemand opgetree het, is aan sy herkoms verbind (Van der Watt 1999:158). 'n Persoon het volgens sy identiteit opgetree en dié is deur die vaders in die families bepaal.³⁰⁸ Hoewel individualiteit ook voorgekom het, het dit 'n ander karakter as die liberale, demokratiese sisteem van die Weste geopenbaar. Dit was 'n individualisme binne die gemeenskap wat grootliks deur die gemeenskap bepaal is (Van der Watt 1999:159). Die optrede van individue is dus deur die gemeenskap waartoe 'n persoon behoort het, bepaal.

Die Parakleet word nie met 'n direkte familieterm bv. seun of kind verbind nie. Sy intieme verhouding met die Vader en Seun is in hierdie gedeelte

³⁰⁸ Van der Watt (1999:159) haal uit Epictetus 'n volledige beskrywing van 'n seun se verantwoordelikheid in die familie aan. Van hulle is o.a. hulp, respek en beskerming verwag. Die Vaders het die lewe geskenk en gehoorsaamheid was die manier waarop seuns vir dié gawe vergoed het.

duidelik.³⁰⁹ Beide dra die belange van die familie op die hart. Hulle ken die behoeftes van die familie en weet wat hulle benodig. Derhalwe stuur die Vader 'n helper, die Parakleet, op versoek van die Seun. Die versorgingsrol van 'n aardse vader en oudste seun en die voorsiening in die behoeftes van kinders kan in hulle optrede herken word.

Die twee werklikhede nl. dié van God se mense en die wêreld, wat die evangelis in hoofstuk 15 teenoor mekaar stel, sluit aan by sy kontrasdenke wat deur die evangelie vleg.³¹⁰ Die familiebeeld wat in 15:18-16:4 ontvou, bevestig hierdie kontrasdenke en sluit aan by beeldryke beskrywings.

Ekskursie: Lig/Duisternis

Die kontrasdenke van die evangelis word o.a. met die beeld van lig en duisternis verwoord. By twee geleenthede word die beeld van lig met die familiebeeld verbind nl. in 3:18,19 en 8:12;15 (Van der Watt 1999:213). Lig is vir enige familie noodsaaklik ten einde daaglikse take af te handel. In 8:12 word Jesus met die lig geïdentifiseer. Van der Watt (1999:205) interpreteer hierdie metafoor soos volg: 'Jesus is the location where the light is present. Those who stay close to him will have light and will not walk in the darkness.' Hy vervolg met die interpretasie van die 'lewe' deur te sê: 'Life in 8:12 refers to eternal life which implies the ability to act and relate in the divine reality...he who belongs to Jesus, the Light, will live and he who lives, will function according to the light.' Jesus as die Lig, verwys na die Een wat lewe gee en sodoende word mense van die duisternis bevry. Jesus openbaar aan mense die boodskap van die Vader. Diegene wat aan die Vader behoort, neem die boodskap aan. In die res van hoofstuk 8 word die etiese implikasies van hulle nuwe identiteit soos dit in hulle gedrag na vore kom, uitgespel.

In 3:19-21 word dieselfde idee tuisgebring. 'n Persoon wat verkeerd lewe, verkies die duisternis waar niemand sy werk kan sien nie. Hulle haat die lig,

³⁰⁹ Reeds in 1:33,34 is dit die Gees se taak om Jesus te identifiseer en uit 3:34 is die noue band tussen die Gees en Jesus duidelik. In die teksgedeelte onder bespreking, is dit die Vader wat die Gees op versoek van Jesus na die dissipels stuur.

³¹⁰ Die Johannese dualisme word primêr soterologies en eties binne die kosmiese raamwerk vertel. Die sg. wêreld 'van bo' staan teenoor die wêreld 'van onder'. Die wêreld van 'onder' is in sy kwaliteit beperk en haat gevolglik die wêreld van 'bo'. 'Bo' en 'onder' verwys dus nie na ongedefinieerde werklikhede nie, maar word kwalitatief geskei. Hierdie kwalitatiewe onderskeid dien dan ook as basis vir die geskeidenheid van die twee wêrelde. Die kwalitatiewe beskrywings word deurgaans i.t.v. die dominante karakters van elk nl. die Vader en Seun vir die wêreld 'bo' en Satan vir die wêreld 'onder' gemaak (Du Rand 1990:21; Van der Watt 1991:107; Van der Merwe 1995:138ev.).

omdat lig die eienskap van blootlegging besit. Ook hier is Jesus die draer van die lig. Die ongelowige wêreld het die duisternis meer lief as die lig omdat dit verbergings vir hulle valsheid bied. (3:19). 'To hate the light is to be blinded and impelled by the power of darkness... to hate is to live in hostility to the light, to reject it, to avoid its sphere' (Michael 1978:691).

Samevattend sê Van der Watt (1999:212) dat die voorkomste van lig en duisternis in die evangelie 'n beeld weerspieël wat goed bekend was in die antieke wêreld sonder elektrisiteit. Elke konteks spesifiseer die unieke verstaan van die beeld sodat daar teen 'n algemene vertolking gewaak moet word. Die lig word met Jesus gepersonifiseer terwyl die duisternis die vervreemding van God simboliseer.

Die kontras in Johannes se denkpatroon bereik in hoofstuk 15 'n hoogtepunt met die beskrywing van God se mense in 15:1-17 wat aan hulle liefde gekenmerk word, in teenstelling met die wêreld wat vanaf 15:18-16:4 beskryf word en slegs haat openbaar. Die haat van die wêreld realiseer nie alleen in die uitbanning van God se mense uit die sinagoge nie, maar ook in hulle dood. Die uitdrywing uit die sinagoge het vir die familie terselfdertyd 'n afsnyding van sosiale bande met familie en vriende beteken. Dit kon ook 'n ekonomiese en beslis 'n godsdienstige disoriëntasie vir die familie beteken.³¹¹ Hier vloei volgens Van der Watt (1999:231) die letterlike en figuurlike realiteite ineen. Dit is 'n aaklige realiteit om as 'n gelowige deur 'n ongelowige doodgemaak te word. Die figuurlike interpretasie nl. 'n familie van die Bose wat gewelddadig teenoor die familie van God optree verleen die agtergrond van wat in werklikheid gebeur.

Ekklesiologiese perspektiewe

Die *gemeente* het sy bestaan aan die handeling van die Seun te danke. Jesus se optrede word met ἐξελεξάμην aangedui. Met hierdie optrede is God se mense van die wêreld waaruit hulle verkies is onderskei en tot eiendom van God gemaak. In die uitlewing van hulle nuwe identiteit wat deur Jesus se verkiesing bewerk is, is Jesus self hulle enigste verwysingsraamwerk. Wat met Hom gebeur, gebeur ook met hulle. Soos slawe op die voorbeeld van hulle heer aangewese is, is hulle op Jesus aangewese.

Hierdie bestaanswyse bring hulle noodwendig in konflik met die sfeer waaruit Jesus hulle verkies het. Die wêreld reageer met haat teenoor God se mense omdat dit ook die wyse is waarop die wêreld jeens Jesus opgetree het.

³¹¹ Rensberger (1988:26)

Beteken dit dat God se mense doelbewus konfrontasie met die wêreld moet soek ten einde hulle andersheid te toon en aan hulle identiteit getrou te bly? Dit blyk onnodig te wees. Die blote feit van hulle verkiesing deur Jesus, beteken dat God se mense dieselfde behandeling as hulle rolmodel, Jesus, te wagte kan wees. Dit beteken dat konflik met die wêreld inherent deel uitmaak van die identiteit van God se mense. Twee teenoorgestelde sferes word teenoor mekaar opgestel en konflik is die noodwendige gevolg.

Van God se mense word slegs verwag om getrou te bly aan dit waartoe hulle gekies is nl. om die voorbeeld van hulle Heer te volg ten spyte van alle teenkanting. Die konflik wat te wagte moet wees, mag nie daartoe lei dat God se mense aan hulle verkiesing ontrou raak nie. Sou dit as 'n teken van ontrou of versaking van hulle roeping vertolk kan word indien daar geen spanning tussen God se mense en die wêreld bestaan nie? Sou hulle dan moontlik teruggeval het in die sfeer van die wêreld? Dit is 'n vraag wat die gemeenskap van gelowiges hulleself voortdurend moet afvra. Die vier voorwaardelike sinne waarmee die haat van die wêreld in v.18-20 beskrywe word, is 'n aanduiding van die wêreld se haat jeens Jesus. Die vyandige reaksie van die wêreld moet derhalwe as 'n toets vir God se mense se verbinding met Jesus beskou word.

In hulle stryd om aan hulle verkiesing getrou te bly, is God se mense nie sonder hulp nie. Die Parakleet kom hulle tot hulp.³¹² Die rol van die Parakleet word in 1.50 met μαρτυρήσει aangedui. Sy taak is om die getuienis van die Seun te kontinueer. Hy tree verder as segsman vir Jesus op en verdedig Hom voor sy vyande. Dit kan as 'n nuwe wyse van God se teenwoordigheid in die wêreld beskou word (Johnson 1986:494). Die kinders se getuienis sluit by die getuienis van die Parakleet aan. In 1.51 word die optrede van die kinders verwoord met: καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε. Uit hierdie verse is dit duidelik dat daar 'n baie nou verhouding tussen die werk van die Parakleet en Jesus se mense is. Met die hulp van die Parakleet getuig die dissipels na buite (teenoor buitestaanders) van hulle band met Jesus. Die Parakleet tree as Helper vir die familie op.

In Johannes vorm die Gees die band tussen Jesus, die dissipels en die kerk (Schnackenburg 1982:386). Beide het dieselfde taak nl. μαρτυρήσει. Die aktiwiteit van die Gees loop in 15:26/7 deur die gemeenskap van die dissipels na die wêreld.

³¹² Ten spyte van twyfel deur sommige geleerdes (vgl. Johnson 1970, Brown 1966, Bultmann 1950), is dit tog aanvaarbaar om die Parakleet met die Heilige Gees te identifiseer (Du Rand 1990:26).

Die *gemeente* bestaan nie t.w.v. homself nie. Die taak wat aan God se mense opgedra word, is om die wêreld met Jesus te konfronteer. Dit doen hulle deur hulle eie identiteit uit te leef. Só 'n lewe stel hulle vanself teenoor die wêreld op wat nie in Jesus glo nie. In sy stryd met die wêreld kan God se mense op die Parakleet as helper terugval.

Deur diegene wat aan God behoort se posisie te vergelyk met dié van 'n slaaf teenoor sy heer, kan gesê word dat die kerk nie 'n posisie van aansien in die wêreld bekleë nie. Volgens Jesus bekleë sy mense geen magsposisie of invloedryke status nie, maar neem wel die posisie van 'n dienskneg teenoor die wêreld in. Met God se mense gaan dit niks beter of anders as met Jesus self nie. In sy gehoorsaamheid aan die Vader het Hy 'n dienende gestalte aangeneem en is Hy deur die wêreld misken en uiteindelik doodgemaak.

16:4b-15

1.57		Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην.
1.58		νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με,
1.59		καὶ οὐδείς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ ὑπάγεις;
1.60		ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἢ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν.
1.61		ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν,
1.62		συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω.
		ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω,
1.63		ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς·
1.64		ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως·
1.65		περὶ ἁμαρτίας μὲν,
1.66		ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με·
1.67	περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.	

1.68		Ἔτι πολλὰ ἔχω ὑμῖν λέγειν,
1.69		ἀλλ· οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι·
1.70		ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ·
1.71		οὐ γὰρ λαλήσει ἑαυτοῦ,
1.72		ἀλλ· ὅσα ἀκούσει λαλήσει,
1.73		καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
1.74		ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήμψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
1.75		πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ ἐμὰ ἐστίν·
1.76		διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

Strukturele indeling

Die indeling van hoofstuk 16:4b-15 kan soos volg gemaak word:³¹³

- Semi-kolon 1.57-59 (v.5-6): Algemene inleiding tot die res van die hoofstuk teen die agtergrond van Jesus se naderende vertrek
- Semi-kolon 1.60-1.63 (v.7): die koms van die Trooster
- Semi-kolon 1.64-1.67 (v.8-11): Parakleet se aktiwiteite t.o.v. van die wêreld
- Semi-kolon 1.68-1.76 (v.12-15): Parakleet se aktiwiteite t.o.v. die dissipels.

Inleiding

Hoofstuk 16 verskil op bepaalde punte van die gegewens wat veral in hoofstuk 14 ter sprake was. Die vermoede bestaan dat 'n ander outeur hierdie hoofstuk na analogie van hoofstuk 14 kon geskryf het.³¹⁴

³¹³ Tolmie (1995:30)

³¹⁴ Schnackenburg (1982:123) wys op die volgende ooglopende verskille tussen die twee hoofstukke:

- 1) 16:8-11 dui op 'n verhouding tussen Gees en die wêreld. Geen sodanige verhouding was tot op hede ter sprake nie.
- 2) 16:16 dui twee kort tydies van Jesus se afwesigheid aan. Voorheen is die idee geskep dat Sy verhoging (dood) en verheerliking saamval.
- 3) Direkte kontak met die Vader word vir die eerste keer in vers 26 e.v. aangedui. Dit was ook voorheen onbekend.

verskeie oplossings is voorgestel vir die oënskynlike diskrepansie tussen Jesus se opmerking in 16:5 en twee ander gedeeltes t.w. 13:36 en 14:5.³¹⁵ Indien die teks meganies benader word kan die verskillende literêre nuanses wat 'n moontlike verklaring kan bied maklik misgekyk word. Tomas en Petrus kon dus in die gemelde verse bloot as teleurgestelde kinders gevra het waarom Jesus hulle gaan verlaat sonder om na sy bestemming uit te vra.³¹⁶ Dit is hierdie leemte wat Jesus in 16:5 met sy vraag probeer ondervang. Die vier rolspelers in die gedeelte is die Vader (in 1.58 word implisiet na Hom verwys as 'die Een wat my gestuur het'), Jesus self wat aan die woord is, die Parakleet (1.62) en die dissipels (2, v.17).

Jesus se aankondiging dat Hy na sy Vader gaan vertrek (1.59-1.60) vervul die dissipels met droefheid. Om sy weggaan te verwoord word die woord ὑπάγω gebruik.³¹⁷ In hierdie stadium van die gesprek is die dissipels op hulleself gefokus en meer bewus van hulle taak en die gevare daaraan verbonde as op die sending van Jesus (Van der Merwe 1995:211). Hulle vra derhalwe nie waarheen Jesus gaan nie. Hulle selfgesentreerdheid gee aanleiding tot λύπη. Volgens Van der Merwe (1995:213) verskil geleerdes oor die rede vir die dissipels se λύπη. *Nogtans kan gesê word dat daar hoofsaaklik twee redes bestaan:*

1. die dissipels verstaan nie wat Jesus gaan doen en wat die konsekwensies van sy daade gaan wees nie.
2. soos gesê, is hulle taak om Jesus se sending te kontinueer en die onvermydelike lyding wat daaraan verbonde is, 'n bron van hartseer. Die dissipels is dus met hulleself gepreokkupeer. Die woord (λύπη) kom drie keer in die hoofstuk voor (vv. 6, 21 en 22). Die reaksie van die dissipels kleur die hoofstuk somber.

4) Hoofstuk 14 poog om die dissipels se geloof te versterk. In 16:30-31 verklaar die dissipels hulle geloof maar dit word deur Jesus bevraagteken.

³¹⁵ Schnackenburg (1982:126) skryf die teenstrydigheid toe aan die outeur wat onverbiddelik by sy bron staan sonder om daaraan te verander.

Barrett (1978:485) beklemtoon die teenwoordige tyd (ἔρωτᾶ). Jesus sê dus nie dat sy dissipels nog nie die vraag voorheen gevra het nie, maar tot op hede het hulle dit nog nie gevra nie.

³¹⁶ Carson (1991:533)

³¹⁷ In 1.62 word ἀπέλω gebruik en in 1.63 πορευθῶ. Volgens Schnackenburg (1982:126) is dit 'n aanduiding wat vir die Johannese skool belangrik was. 'This is that Jesus' statement about his departure (ὑπάγω) was enigmatic and scandalous for the unbelieving Jews (7:33; 8:14,21ev.) and, for the disciples themselves, a word of revelation which they did not at first understand'.

Nogtans tree Jesus met sy weggaan in die beste belang van die dissipels op. Sy vertrek het die koms van die Parakleet tot gevolg (1.61-1.63). Dit moet nie vertolk word dat die Gees en Jesus nie gelyktydig kan opereer nie (Carson 1991:533). Die aankondiging moet eskatologies verstaan word nl. dat die Gees se koms lank reeds aangekondig is en 'n nuwe era van God se koninkryk sal inlui. Meer mense sal nou deur die werking van die Gees aan Jesus se versoeningswerk blootgestel word, aangesien die Gees Jesus se openbaring kontinueer.³¹⁸

Met hierdie vermelding in 1.68-1.76 (v.12-15), waarmee die aktiwiteite van die Parakleet t.o.v. die dissipels beskryf word, keer Johannes terug na die gedagtes van 15:26. Alhoewel die term μαρτυρία nie eksplisiet vermeld word nie, is dit die sentrale gedagte van hierdie verse wat betekenis aan die opdrag van die dissipels verleen nl. om ook getuies vir Jesus te wees. Dit is 'n opdrag wat uiteindelik tot hulle vervolging en dood sou lei (Van der Merwe 1995:210).³¹⁹

Jesus is God se finale openbaring en die Parakleet se taak is om die dissipels aan sy woorde te bind. Hy sal die dissipels in die volle waarheid lei (ὁδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ). Die waarheid het betrekking op Jesus se openbaring.³²⁰ Die volle betekenis en implikasies van Jesus se dood en opstanding sou eers later tot die dissipels deurdring. Die Parakleet se taak is om die openbaring van Jesus, d.w.s. sy boodskap van verlossing aan die dissipels te kommunikeer. Hierin sou die Parakleet hulle lei. In hulle moeilike tye van vervolging sal Hy die volle waarheid aan hulle openbaar. Hy sal ook die toekomstige dinge (τὰ ἐρχόμενα) aan hulle verkondig. Die werkwoord ἀγγέλλω kom drie maal in 1.73-1.76 voor en dra volgens Brown (1970:708) die betekenis van 'om te herhaal wat reeds gesê is'. Hiervolgens het die Gees die taak om aan elke komende geslag die betekenis van Jesus se woorde en dade te interpreteer.³²¹ In 1.71-1.76 word weereens op die harmonie en eenheid tussen die Vader, Seun en Parakleet

³¹⁸ '...before the inauguration of the new covenant millions ignored the claims of the true God. Pentecost transformed the limitations, and millions have been brought to happy submission to the Lord Jesus Christ and to growing obedience by the power of the Spirit whom he bequeathed' (Carson 1991:534).

³¹⁹ Van der Merwe (1995:210) stel dit soos volg: 'In the μαρτυρία of the Paraclete through the activities of the disciples in the physical absence of Jesus, he will convict the world of guilt, sin and righteousness (16:8,9) and will judge the world (16:11).'

³²⁰ Kysar (1993:108)

³²¹ 'The best Christian preparation for what is coming to pass is not an exact foreknowledge of the future but a deep understanding of what Jesus means for one's own time' (Brown 1970:716).

gewys. Alles wat die Gees het kom van die Seun wat alles op sy beurt aan die Vader toeskryf.

Die laaste twee aankondigings in die afskeidsrede oor die Parakleet word nou gemaak.

Die Parakleet se taak t.o.v. van die wêreld kom in 1.64-1.67 aan die lig. Sy taak word met ἐλέγχω beskryf. Dit lewer egter verstaansprobleme aangesien dit 'n dubbele betekenis kan hê nl. *skuldig bevind* en *blootstel*.³²² Die betekenis van 'skuldig bevind' pas goed in by die eerste aksie van die Parakleet nl. om die wêreld aan sonde skuldig te vind (1.65). Dit pas egter minder ooglopend by die ander twee aksies nl. om die wêreld van geregtigheid en oordeel te oortuig. Die rede is dat geleerdes nie eenstemmig is wie se δικαιοσύνης ter sprake is nie. Die Pauliniese term, geregtigheid, het moontlik die beskrywing van die Parakleet se tweede aktiwiteit beïnvloed. Dit kom slegs hierdie een keer in die Evangelie voor en staan hier in 'n konteks van oordeel nl. v.8-11 (Barret (1978:488)). Oor die interpretasie van δικαιοσύνης loop die mening onder talle geleerdes uiteen. Brown (1970:713) verstaan die term op 'n Christologiese wyse nl. dat Jesus met sy dood en terugkeer na die Vader die Jode wat beweer het dat Hy nie die Seun van God is nie, verkeerd bewys het. Die Parakleet sal die wêreld van Jesus se geregtigheid oortuig omdat Hy onskuldig was. Jesus keer na Sy Vader terug - 'n aanduiding van die oorwinning wat Hy behaal het om sodoende God se geregtigheid te openbaar.³²³ Of is δικαιοσύνης moontlik die (valse) geregtigheid van die wêreld waarvan die Parakleet die wêreld wil oortuig?³²⁴

Saam met Van der Merwe (1995:214) kan volstaan word dat δικαιοσύνης die posisie van 'n sondaar wat deur God vergewe en verander is, weergee. Die status van God se mense word hiermee beskryf.

Carson (1991:538) se standpunt is dat die volgelinge van Jesus deur sy Gees bemagtig word met die gevolg dat hulle 'live their lives in such growing conformity to Christ that the same impact on the world is observed as when

³²² Brown (1970:705) ; Volgens Louw en Nida (1989:436) dra dit die betekenis van 'bestraf' of 'teregwys' met die veronderstelling dat daar genoegsame bewyse vir die verkeerde optrede is.

³²³ Brown (1970:712); Newmann and Nida (1980:505).

³²⁴ 'There is plenty of religious righteousness (even where the word is not used): the leaders possess the law of Moses. Yet sadly they attempt to kill Jesus.....is it not therefore thematically appropriate that the Paraclete should convince the world of its *righteousness*? (Carson (1991:538) Lenski (1961:1086) se standpunt is dat δικαιοσύνης aan die wêreld verbind moet word. Die wêreld sluit gelowiges en ongelowiges in. Eg. ontvang geregtigheid deur die Verlosser terwyl lg.op 'n juridiese manier veroordeel word.

Jesus himself lived out his life before the world.' Volgens Carson bevestig die evangelie in 16:15 dat Jesus die paradigma en rolmodel vir gedrag is. Die taak van die Gees is om God se mense te bemagtig met dit wat die Vader en die Seun gemeenskaplik besit deur dit aan sy mense te verkondig. Jesus se hele bediening kan as 'n uitgerekte verhoor beskryf word.³²⁵ Van die begin af bied Jesus Homself aan as die lig vir die wêreld (3:19) maar die wêreld verkies die duisternis. Sy bediening speel tussen hierdie twee pole af met mense wat sy optrede voortdurend bevaagteken. T.s.v. alle moontlike wonders en tekens bly die wêreld steeds ongelowig en vyandig teenoor Jesus. Hierdie ongeloof kulmineer in sy dood. Dit is nou die Parakleet se verantwoordelikheid om die aandadiges aan Jesus se dood van hulle dwaling (sonde) te oortuig. Sonde (ἁμαρτίας) word as ongeloof (ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ) omskryf.³²⁶ Mense is onwillig om Jesus te aanvaar. Jesus het die wêreld van die begin af skuldig bewys, en die Parakleet kontinueer sy werk. Die dissipels word deur hulle getuienisse hiervoor gebruik. ὅτι (1.66-1.67) verkry dan 'n oorsaaklike betekenis en dui die rede vir die Parakleet se optrede aan.

Derdens het die Parakleet die taak om van oordeel (κρίσεως) te oortuig omdat die owerste van die wêreld (ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου) geoordeel is.³²⁷ Die owerste van die wêreld se oordeel oor Jesus was deurgaans verkeerd.³²⁸ Die Parakleet stel hierdie korrupte oordele nou aan die kaak. Dit word direk na die owerste van die wêreld herlei. Jesus se bediening eindig met Sy

³²⁵ '...throughout Jesus' ministry men will seek to put the truth of his Word on trial by seeking witnesses for it. Legal vocabulary like confession, interrogation, testimony, is found throughout John' (Brown 1970:45).

³²⁶ Van der Watt (1999:231) sê dat die fokus van sonde vir Johannes nie op al die verkeerde dinge wat 'n mens doen, val nie, maar die posisie van skuld en vervreemding van God weerspieël. Hy haal vir Hasitschka (1996:96) aan wat sonde definieer as: 'der Verfehlung eines Zieleseine Grundverfehlung gegenüber Gott in der alle Einzelverfehlungen wurzeln. Hierdie eksterne posisie vorm die agtergrond om verkeerd op te tree. Satan is die vader van hierdie persone. Hulle staan teenoor God se mense. Van der Watt meld verder dat Johannes veral drie uitdrukkings gebruik om hierdie mense te beskryf: 1) 'n slaaf van sonde 2) om geestelik blind te wees en 3) om nie die waarheid te ken of te herken nie.

³²⁷ Die beskrywing van Satan as die owerste van die wêreld staan in kontras met Jesus wat as die koning uitgebeeld word. Van die verwagte magstryd tussen die twee koninkryke word nie veel beskryf nie. Die Seun van God het nie veel opposisie nie omdat alle mag aan Hom gegee is. Hierdie magstryd moet geestelik geïnterpreteer word aldus Van der Watt (1999:293).

³²⁸ Die Satan word die vader van die opponente van Jesus genoem (vgl. 8:4). Jesus se opponente word ook i.t.v. 'n familie voorgestel. Hulle optrede en dade toon egter dat hulle nie aan God se familie behoort nie. Die familiebeeld van die Satan is egter baie minder ontwikkel as dié van God. (Van der Watt 1999:273).

oorwinning oor hierdie owerste en laaste vyand. In die Parakleet is Hy steeds ná sy dood teenwoordig.

Hier is 'n duidelike ontwikkeling in die funksie wat die Parakleet vervul te bespeur. Aanvanklik pleit Hy vir die kinders, maar nou tree Hy as aanklaer op. Hierdie uitbreiding van sy taak volg in die spore van Jesus se verhoor en oorwinning oor die owerste van die wêreld (1.67). Jesus het as aangeklaagde die uiteindelijke aanklaer geword. Die veroordeelde is later regverdig verklaar en die oënskynlik verslaande het oorwin. Die gelowiges volg ewe-eens in hierdie spoor.³²⁹ Die Parakleet behartig hulle verdediging en verander hulle posisie van aangeklaagdes na die aanklaers. Die rol van die Parakleet verander dienooreenkomstig en kry nou die funksie by om die wêreld skuldig te bevind.

Uit hierdie moeilik verstaanbare gedeelte is een saak tog duidelik: die Parakleet tree ten behoeve van die dissipels op. Omdat Hy die Vader en Jesus se werk kontinueer tree Hy versorgend op en sien Hy om na die belange van God se mense. In hierdie wêreld word hulle bedroef en vervolgd maar Hy staan aan hulle kant teenoor die aanslae uit die wêreld.

By wyse van opsomming kan die rol van die Parakleet in hoofstuk 16 soos volg saamgevat word: Jesus keer na die Vader terug - 'n aanduiding dat sy sending voltooi is. Sy verdere bekendmaking en ooredingswerk sal deur die Parakleet verder geneem word (16:8). Dit kry gestalte in en deur die optrede van Jesus se mense. 'They will be empowered by the Paraclete to live their lives in such conformity to Christ's example that the same impact on the world is observed as if it were Jesus himself who lived out his life before the world' (Van der Merwe 1995:217).

Die Parakleet word in twee verhoudings uitgebeeld: teenoor die wêreld en teenoor die dissipels. Eg. skets 'n negatiewe verhouding. Die Parakleet se funksie is om die ongeloof van die wêreld aan die kaak te stel. Dit besorg aan Hom 'n veroordelende karakter. In verhouding tot die dissipels word aspekte herhaal wat vroeër reeds oor die Parakleet gesê is. Hy tree op die toneel nadat Jesus vertrek het (1.63). Hy word as die Gees van die waarheid beskryf (1.70). Hy tree teenoor die dissipels as pedagoog op wat toekomstige dinge aankondig, d.w.s. bekende waarhede in die toekoms herhaal (1.70). Hy verheerlik Jesus (1.74). Hierin projekteer Hy die Goddelike teenwoordigheid van Jesus en maak dit onmiskenbaar aan die wêreld bekend. Jesus sal teenwoordig wees waar ook al sy mense in die

³²⁹ 'The community continues Jesus' legal contest....it does not however do this on their own, but by means of the Spirit who is active in and through their community' (Schnackenburg 1982:143).

Gees lewe.³³⁰ Die vervlegte verhoudings tussen die Vader, Seun, Parakleet en dissipels word só aangebied dat die gedagte van 'n homogene groep wat in harmonie optree daarin uitgebeeld word.

Uit die 5 Parakleet aankondigings in die afskeidsrede kom die ooreenstemmende funksies van die Parakleet en Jesus duidelik na vore:

<u>Funksie</u>	<u>Jesus</u>	<u>Parakleet</u>
Deur Vader gestuur	14:21; 16:27	14:26
Verheerlik	13:31	16:14
Pedagoog	13:13	16:13
Sê net wat ontvang is	14:10	16:13
Wys sonde uit	15:22	16:8
Wêreld aanvaar nie	15:18	14:17
Lei in waarheid	14:6	16:13
In (dissipels)	15:4	14:17
Bly in (dissipels)	15:4	14:17

Uit bg. is dit verstaanbaar waarom Kysar (1993:110) die Parakleet as die alter ego van Christus beskryf. Hy is Christus in die midde van die dissipels (en latere gelowiges) met die opdrag om die openbaring van Jesus onder alle gelowiges lewend te hou. Met die beklemtoning van Christus se teenwoordigheid deur die Parakleet verskuif die eskatologie na die hede. Hierdie uitbeelding van die Parakleet het volgens Kysar (1993:111) 'n uitkoms vir die probleem van 'n vertraagde parousia gebied. In die onderlinge groepsverhoudinge tussen die gelowiges is die herverskyning van Christus met die Parakleet se teenwoordigheid verklaar. Hierdie opvatting skep 'n legio moontlikhede vir die familiebeeld. Die ware lewe wat Jesus gebring het is tans (in die hede) vir die familie beskikbaar.

Die Familiebeeld

Die vraag ontstaan of die Parakleet ook deel van die familiemetafoor is, aangesien hy nie direk met die erkende familieterme (vader, seun, kinders) verbind word nie. In Johannes se beskrywing van die Parakleet is sy verhouding met die Vader en die Seun tog duidelik herkenbaar.

³³⁰ Johannes gebruik die Parakleet funksioneel as die teenwoordigheid van die fisies afwesige Jesus (Brown 1970:706).

Die metafoor van die *onderrig*, wat reeds op talle plekke as 'n familie-aktiwiteit geïdentifiseer is, word met die funksionele rol van die Parakleet verbind en word dus sodoende uitgebrei. Reeds is gesê dat die Vader die Seun vir sy taak met woorde en daade onderrig het en dat die Seun slegs verkondig wat die Vader aan Hom gegee het om te sê (14:10). Die Parakleet se optrede sluit by daardie gedagte aan. Hy herhaal slegs ook net dit wat reeds bekend is (16:13). Volgens Van der Watt (1999:310) beteken dit nie dat die Parakleet soos 'n 'bandmasjien' opereer nie, maar dat Hy die 'oue' herinterpreteer ten einde dit betekenisvol en relevant, (in ooreenstemming met die ou boodskap) in die hede weer te gee. Sy optrede teenoor die dissipels word met die werkwoorde *ὁδηγήσει* (ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ) en *ἀναγγελεῖ* (ὑμῖν) weergegee. Eg. het betrekking op die leerproses.³³¹ Louw en Nida (1989:410) klassifiseer lg. onder die domein van *inlig* of *aankondig*. Hierdie optredes van die Parakleet moet figuurlik verstaan word. Hy neem die onderrigtaak in die familie verder deur die reeds geopenbaarde waarheid (Jesus) voortdurend aan die dissipels voor te hou.

Met die opmerking van Jesus dat alles wat die Vader het ook syne is (1.75), is die hoofskap van die Vader in die onderrigmetafoor terselfdertyd ook weer vasgelê. Alle woorde en daade is van die Vader afkomstig. Daarmee stempel Hy die karakter en identiteit van die familie van 'bo' af. Dit is 'n rol wat vaders in antieke families ook vervul het. Hierdie opmerking moet hoofsaaklik figuurlik verstaan word. Daarmee is die tema van *besit* ook aan die orde gestel. Die gedagte is dat alles wat aan die Vader behoort ook as besittings van die Seun gereken word. Die Vader beheer en allokeer sy eiendom soos Hy wil. In 'n groot mate is dit beskrywend van gebruike in antieke families.

Die Parakleet gebruik dus die gemeenskaplike besittings (woorde) van die Vader en die Seun om die dissipels te onderrig. Hiermee verheerlik Hy die Seun (1.74). Die uitdrukking (om te verheerlik) lê ingebed in die metafoor van die familieverbandings. Individue in die antieke familie is as deel van die groep gesien en is daarvolgens behandel (Van der Watt (1999:238). As die Parakleet dus die woorde van die Seun gebruik om aan die kinders te verkondig en daarmee die Seun verheerlik, word die Vader terselfdertyd verheerlik. Die konsep van *eer* word ook in 12:26 aangetref, waar die Vader diegene vereer wat Jesus dien. In hierdie konteks vorm die patriargale posisie van die familie die agtergrond van die uitdrukking.

³³¹ In hierdie konteks dien dit as 'n figuurlike uitbreiding van *ὁδηγέω* (lei): 'to guide someone in acquiring information - to lead someone to know' (Louw en Nida 1989:328).

Wanneer die gelowiges die Gees ontvang, word hulle in staat gestel om as familieledede van die Vader en die Seun op te tree. Die Gees help hulle om te doen wat slegs God kan doen nl. om sonde te vergewe vgl. 20:21 (Van der Watt 1999:310). Die Gees word dus met die beskrywing van sy intieme verhouding met die Vader en Seun in die sfeer van God ingetrek. Dit geskied só oortuigend dat Van der Watt (1999:310) opmerk dat die Gees in die evangelie gepersonifiseer word en as 'n lid van die familie beskou kan word. Alhoewel die Gees nie direk as 'n lid van die familie aangespreek word nie, tree Hy dienooreenkomstig op. Die name waarmee die Gees aangespreek word nl. Parakleet en Gees van die waarheid, is ook 'n aanduiding van sy rol in die familie as 'n spesiale helper en gids.

Ekklesiologiese perspektiewe

Met die aanvaarding van o.a. Carson (1991:537) en Schnackenburg (1982:131) se standpunt dat die geregtigheid waarvan die Parakleet die wêreld oortuig ook 'n soteriologiese aspek insluit, is die totstandkoming van 'n groep wat as God se mense onderskei word, bevestig. Dit impliseer dat hulle die reg aan hulle kant het, wat egter nie beteken dat hulle foutloos of sonder sonde is nie. Jesus se verdere optrede wat o.a. sy dood tot gevolg het, sorg vir hulle 'regsposisie'. Baie duidelik is die bestaan van die *gemeente* aan die optrede van God toe te skryf.

God se mense tree in vennootskap met die Parakleet op en deel gemeenskaplik die taak van getuienis teenoor die wêreld. In hierdie konteks dra die getuienis 'n konfronterende karakter. Die sonde en oordeel van die wêreld word deur die Parakleet in die getuienis van God se mense aan die kaak gestel. Hierdie optrede bring noodwendig spanning tussen die gelowiges en die wêreld. Dit is 'n tema wat reeds in die tweede deel van hoofstuk 15 aan die lig gekom en bespreek is. Die Parakleet begelei die God se mense in die waarheid. Daar kan derhalwe onwrikbaar vir die waarheid opgekom word. Die *gemeente* hoef nie verskonend of onseker op te tree nie. Dit is ook onnodig vir hulle om kompromieë met die wêreld te sluit en daarmee moontlik hulle identiteit as behorende aan Christus, in te boet. Dit is die taak van die Parakleet om die gemeente te gebruik ten einde Jesus se voorbeeld in sy fisiese afwesigheid teenoor die wêreld uit te leef. T.w.v. die waarheid mag die geloofsgemeenskap in sy getuienis teenoor die wêreld nie wegstuur van konfrontasie nie. Die getuienis van die *gemeente* bestaan allereers in sy wese as 'n instelling wat deur Christus uit die wêreld geroep is. Dit bring hulle teenoor die wêreld te staan. As draer van Jesus se woorde en gebooie, wat hoofsaaklik in hulle lewe gestalte kry en die vorm

van 'n getuienis aanneem, word die konfrontasie met die wêreld op die spits gedryf. Die wêreld kan die Woord nie gelowig aanvaar nie en word gevolglik aan sy sonde uitgewys.

Ekskursie: Παράκλητος

Nou, na afloop van die bespreking van die sg. vyf Parakleet-gedeeltes in die afskeidsrede, kan 'n kort opsomming van die verhoudings waarin die Parakleet optree, gemaak word.³³² Domeris (1989:17e.v.) kom tot die gevolgtrekking dat die Evangelis van die vierde evangelie, in sy konstruksie van die Parakleet twee gedagtes, een oud en een nuut, meesterlik gekombineer het. Die ou Joodse verstaan van die Gees van God, is kundig met die nuwe denke van Jesus se voortgaande teenwoordigheid gekombineer. Nie alleen is die figuur van die Gees in die proses 'verchristelik' nie, maar ook as 'n Persoon uitgebeeld. Die drie verwysings na die Parakleet in die afskeidsrede (14:15, 17, 26; 15:26e.v.; 16:7-14), het Painter (1980:525e.v.) genoop om te beweer dat daar drie weergawes van die afskeidsrede kon bestaan het, wat mettertyd tot die evangelie gevoeg is.³³³

Dit is duidelik dat die Parakleet *in vier verhoudings* uitgebeeld word: in verhouding tot die Vader, Jesus, die dissipels en die wêreld.

1. **Die Vader** word as die oorsprong van die Parakleet geteken. Die Parakleet gaan van Hom uit (15:26). Die Vader kan dus as die Sender van die Parakleet beskou word. Dit plaas die Vader figuurlik weer aan die hoof van die familie wat met die sending van die Parakleet in die behoeftes van die familie voorsien.

Jesus word voorgelou as die inisieerder op wie se versoek die Vader positief reageer ten einde die Parakleet te stuur (14:16). Die Parakleet word dan ook in die naam van Jesus gestuur (14:26).

³³² Die Johannese pneumatologie is 'n deeglik deurvorsde onderwerp. Buiten die skrywes in bykans al die teologiese woordeboeke, kommentare en teologiëe het studies ook uit die penne van o.a. Mussner (1961), Betz (1963), Johnson (1970), Brown (1966/7) en vele meer verskyn. Die bedoeling is nie om die pneumatologie hier in detail te bespreek nie. Die fokus is eerder om die verhoudings waarin die Parakleet in die afskeidsrede staan kortliks te noem. Brown (1970:1135), Schnackenburg (1982:138), Kysar (1993:106) en Van der Merwe (1995:481) bied hiervan almal handige en volledige samevattinge.

³³³ Painter en Domeris bied interessante studies van die Parakleet. Hulle navorsing is egter op die leefwêreld agter die teks (die Johannese gemeenskap) afgestem.

2. Die Parakleet word in 'n baie intieme verhouding met **Jesus** uitgebeeld. Nie alleen word Hy in 14:16 die *ander Parakleet* genoem, wat Brown (1970:1140) laat opmerk dat Jesus as die eerste Parakleet beskou moet word nie, maar Hy word ook as die Gees van die waarheid geïdentifiseer (14:17; 15:26; 16:13). In 14:6 is die waarheid ook as 'n eienskap van Jesus uitgesonder. *Waarheid*, volgens Kysar (1993:108), beteken vir Johannes die openbaring van God in Christus. Die Gees van die waarheid is gevolglik vir Kysar 'n aanduiding van die een wat die openbaring van God d.w.s. Christus kommunikeer. 'n Verdere aanduiding van die intieme verhouding tussen Jesus en die Parakleet spruit uit 15:26 en 16:7,8,13 wat melding maak dat die Parakleet eers ná Jesus se vertrek na die Vader op die toneel sal verskyn. Hiervolgens kan daar tot die gevolgtrekking gekom word dat die Parakleet Jesus se bestaan in die wêreld op 'n ander wyse kontinueer (Van der Merwe 1995:481). 'The Paraclete is, as it were, 'act two' that cannot begin until 'act one' (Jesus ministry) is completed' (Kysar 1993:110). As bevestiging van die verhouding tussen die Parakleet en Jesus merk Brown (1970:1140) op dat feitlik alles wat in die evangelie aangaande die Parakleet gesê word, op ander plekke in die evangelie ook van Jesus gesê word. N.a.v. hierdie positiewe verhouding tussen die Parakleet en Jesus is dit begryplik dat die Parakleet Jesus sal verheerlik (16:14) en aangaande Jesus sal getuig (15:26).

3. In verhouding tot **die dissipels** onderskei die Parakleet homself as 'n lewende teenwoordigheid en as pedagoog: Hy sal in die dissipels bly en voortgaan om vir altyd in hulle te wees (14:16,17). Hy sal die dissipels in die waarheid lei en die toekomstige dinge aan hulle bekend maak (16:13), hulle ook verder in alles onderrig (14:26) en hulle aan al Jesus se woorde herinner (16:14). Hy tree dus nie met 'n eie agenda op nie, maar spreek net dit wat Hy (van Jesus) gehoor het (16:13).

4. Die Parakleet kan weens die **wêreld** se onvermoë om Hom te ken en te sien, nie in 'n positiewe verhouding met die wêreld tree nie. Weens die wêreld se verwerping van die Parakleet (15:26) kan Hy ook nie deur die wêreld ontvang word nie (14:17). Daar is dus nie sprake van 'n lewende verhouding tussen die wêreld en die Parakleet nie. Die Parakleet tree gevolglik beskuldigend en veroordelend teenoor die wêreld op t.o.v. sonde, geregtigheid en oordeel (16:8-11).

Konklusie

Uit die woorde van Jesus in 14:16-18 nl. *καὶ ἐρωτήσω τὸν πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν ἵνα μετ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα ᾗ, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει· ὑμεῖς γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς* kan tot die gevolgtrekking gekom word dat die Parakleet vir Jesus ná sy vertrek sal opvolg en sy werk as die 'ander Jesus' sal kontinueer (Brown 1970:1141; Barrett 1978:571). Hierdie boodskap word ook in 14:28 oorgedra: *ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὅτι ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς*. Hierdie woorde dui daarop dat Jesus sy terugkeer met die koms van die Parakleet verbind (Van der Merwe 1995:481).

Daar kan gevra word hoe die Parakleet Jesus se werk sal kontinueer? Jesus se uitspraak in 15:26-27 is in hierdie opsig veelseggend: *Ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ*.

καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἔστε. Uit hierdie opmerking kan afgelei word dat die Parakleet en die dissipels dieselfde funksie vervul nl. om van Jesus te getuig. Barrett (1978:571) kom tot die gevolgtrekking dat die getuienistaak van die Parakleet in en deur die dissipels as verteenwoordigers van die kerk gedoen word. Ook Schnackenburg (1982:152) kom tot dieselfde gevolgtrekking as hy sê dat hoewel die dissipels destyds eerstens aangespreek is, die belofte van die Parakleet tot die hele gemeenskap (wat deur die klein groepie dissipels verteenwoordig word) gerig is. Met hierdie opmerking is die Parakleet as 'n onmisbare skakel tussen die missies van Jesus en die kerk geïdentifiseer.

Indien die onderskeie verhoudings waarin die Parakleet in die afskeidsrede uitgebeeld word kortliks weer in oënskou geneem word, kan **die gemeenskaplike funksies van die Parakleet en die ekklesia soos volg uitgesonder word:**

1. Die woorde van Jesus na 'binne

In 14:26 word die funksie van die Parakleet t.o.v. Jesus se woorde beskryf met: *διδάξει* en *ὑπομνήσει*. In hierdie konteks het die *lering* en *herinnering* van Jesus se woorde betrekking op die dissipels self. Die

funksie van die Parakleet is dus na binne gerig en het betrekking op die interne, onderlinge funksionering van die latere Johannese gemeenskap (Schnackenburg 1982:142). Die Parakleet se funksie t.o.v. Jesus se woorde het 'n vertroostende en bemoedigende effek op God se mense, veral omdat hulle verseker word van die Parakleet se teenwoordigheid in hulle midde (14:16ev.) wat slegs ten doel het om Jesus se woorde aan hulle terug te gee (16:13) (Schnackenburg 1982:151).

Hierdie funksie van die Parakleet word in 16:11-13 verder uitgebou. Die taak van die Parakleet word hier uitgesonder met die woorde ὁδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάση. Dit sluit aan by die taak van die Parakleet in 14:26 wat op die lede binne die gemeenskap gefokus is (Schnackenburg 1982:143). Die dissipels het nog baie van die huidige en toekomstige dinge te leer en die Parakleet vervul as hulle gids in hierdie behoefte. Deur die dissipels se taak in 15:26 saam met dié van die Parakleet as *getuienis* te beskryf, word 'n groep mense veronderstel wat nie-amptelik oor die waarheid en suiwer verstaan van die Christelike geloof waak (Schnackenburg 1982:151).

Dit kan as 'n taak van die *gemeente* uitgesonder word, om met die leiding van die Parakleet, te waak oor die suiwere verkondiging en verstaan van die Bybel (woorde van Jesus). Uiteraard kan die verskillende eksegetiese interpretasies en gevolglik ook die verskillende dogmatiese tradisies nie ontken word nie. Eksegete sal daarvoor begrip moet hê en op hul hoede moet bly vir 'n eensydige verstaan van die Skrif. Die eksegetiese proses sou vandag beswaarlik eenvormige antwoorde op al die teologiese vraagstukke kon bied, aangesien die vrae wat vandag ter sprake is grootliks verskil van dié in die Bybelse tyd. Wat egter volgens Schnackenburg (1982:153) in die eksegetiese proses nagestreef moet word, is om die oorspronklike bedoeling van die evangelis telkens te bepaal. In die konteks van die afskeidsrede dien die uitsprake i.v.m. die Parakleet vir die gemeenskap tot vertroosting, aanmoediging en vermaning (Schnackenburg 1982:153). Die gemeenskap was egter, moontlik anders as vandag, deeglik bewus van die teenwoordigheid van die Parakleet. Dit is dus vir die kerk vandag noodsaaklik om *die grond eers voor te berei* d.w.s. mense eers weer bewus te maak van die inwoning van die Gees en van die funksie wat die Gees in hulle midde wil voltrek. Iemand wat op dié manier bereid is om deur die Parakleet gelei en aan Jesus se woorde herinner te word, word noodwendig deur die Gees in 'n intiemer verhouding met Jesus self ingetrek. Schnackenburg (1982:154) en Van der Watt (1999:310) sê beide dat 'n oriëntering t.o.v. Jesus se woorde nie slegs 'n herhaling van sy woorde

beteken nie, maar noodwendig vir 'n herinterpretasie en toepassing daarvan vir 'n spesifieke situasie dui.

Hierdie uitspraak dra die verantwoordelikheid van die bediening van God se Woord, in sy ryke verskeidenheid, aan die *gemeente* op. Hieronder kan die amptelike verkondiging van die Woord waarskynlik as die vernaamste verantwoordelikheid van die ekklesia uitgesonder word, maar ook alle vorme van Skrifbediening en studie. Na binne, d.w.s. vir gebruik in die *gemeente* self, vervul die Skrif in samewerking met die funksie van die Parakleet, 'n tweërlei doel. Die suiwere hantering daarvan help eerstens om dwaalleringe te bestry en af te wys en tweedens dien dit tot vertroosting en bemoediging d.w.s. tot die geestelike opbou.

2. Die woorde van Jesus na *buite*

Die Parakleet het ook 'n funksie na 'buite' d.w.s. teenoor die wêreld. Dit is volgens Schnackenburg (1982:142) die bestemming van die Parakleet se getuienis in 15:26. Dit verskil dus van die getuienis van die Parakleet wat in 14:26 ter sprake is en wat intern vir die dissipels bedoel is. Hoewel Jesus se werke nie in v.24 as getuienis beskryf word nie, kan dit tog moontlik die funksie van 'n getuienis hê. Net soos die werke van die aardse Jesus 'n getuienis teenoor die wêreld bevat, so getuig die Parakleet ook ná sy vertrek en kontinueer op dié wyse Jesus se getuienis (Schnackenburg 1982:142). Die feit dat die dissipels se funksie in v.27 ewe-eens as *getuienis* beskryf word, bevestig die hegte band tussen die optrede van die Parakleet en die dissipels (Van der Merwe 1995:481). Dit lei tot die gevolgtrekking dat die Parakleet in en deur die dissipels sy getuienis voltrek m.a.w. dat die dissipels ook die funksie van getuienis teenoor die wêreld ontvang.

Hierdie taak van die dissipels sluit volgens Van der Merwe (1995:483) aan by die doel van die vierde evangelie soos opgeteken in 20:31. Die sendingverantwoordelikheid van die ekklesia kan in samehang met die doel van die evangelie as sy primêre funksie uitgesonder word. Die taak van God se mense behels die kontinuering van die openbarende-reddende sending van Jesus (Van der Merwe 1995:483).

In 16:8-11 word die funksie van die Parakleet beskryf as 'n oortuiging/skuldigbevinding (*ἐλέγξει*) van die wêreld t.o.v. sonde, geregtigheid en oordeel d.w.s. weens gebrek aan 'n verhouding met God. Die Parakleet ontvang die funksie om die ongeloof van die wêreld aan die kaak te stel. Jesus se verhoor en skuldigbevinding deur Pilatus dien vir die dissipels as 'n voorbeeld van iemand wat as 'aangeklaagde' uiteindelik die *aanklaer* word en as *veroordeelde* uiteindelik *vry* gespreek word

(Schnackenburg 1982:143). Dit is ook die posisie waarin die dissipels (en Johannese gemeenskap) hulle later teenoor die vyandige wêreld bevind. In die proses word die rolle egter omgedraai. Die Parakleet behartig hulle verdediging en swaai hulle posisie om deur van die *aangeklaagdes*, *aanklaers* te maak. Die rol van die Parakleet verander dus saam met dié van die ekklesia. Aanvanklik het die Parakleet deur die optrede en getuienis van die gemeente oor die verlossing getuig. Dit ontlok 'n vyandige reaksie wat die rol van die Parakleet en ekklesia teenoor die wêreld tot aanklaer uitgebrei, ten einde die boosheid van die wêreld te ontmasker.

Hiermee is die getuienistaak van die *gemeente* teenoor die wêreld verder geneem. Hy het nie alleen die funksie om die woorde van Jesus aan die wêreld te bring nie, maar ook om die bederf teen te werk en vir suiwering te sorg d.w.s. om nie verlief te neem indien Jesus se woorde nie die nodige uitwerking op die wêreld het nie.

16:16-22

1.77		<u>Μικρὸν</u>
1.78		καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με,
1.79		καὶ πάλιν <u>μικρὸν</u>
1.80		καὶ ὄψεσθέ με.
2		εἶπαν οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους,
2.1		Τί ἐστὶν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν,
		<u>Μικρὸν</u>
		καὶ οὐ θεωρεῖτέ με,
		καὶ πάλιν <u>μικρὸν</u>
		καὶ ὄψεσθέ με;
		καί, Ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα;
3		ἔλεγον οὖν,
3.1		Τί ἐστὶν τοῦτο [ὃ λέγει], τὸ <u>μικρόν</u> ;
3.2		οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖ.
4		ἔγνω [ὁ] Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν,
5		καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
5.1		Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων ὅτι εἶπον,

5.1.1		Μικρὸν
5.1.2		καὶ οὐ θεωρεῖτέ με,
5.1.3		καὶ πάλιν μικρὸν
5.1.4		καὶ ὄψεσθέ με;
5.2		ἀμήν
5.3		ἀμήν
5.4		λέγω ὑμῖν
5.4.1		ὅτι <u>κλαύσετε</u>
5.4.2		καὶ <u>θρηνήσετε</u> ὑμεῖς,
5.4.3		ὁ δὲ κόσμος <u>χαρήσεται</u> ·
5.4.4		ὑμεῖς <u>λυπηθήσεσθε</u> ,
5.4.5	ἀλλ· ἡ <u>λύπη</u> ὑμῶν εἰς <u>χαρὰν</u> γενήσεται.	
5.5		ἡ γυνὴ ὅταν τίκτη <u>λύπην</u> ἔχει,
5.6		ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν <u>χαρὰν</u> ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον.
5.7		καὶ ὑμεῖς οὖν νῦν μὲν <u>λύπην</u> ἔχετε·
5.8		πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς,
5.9		καὶ <u>χαρήσεται</u> ὑμῶν ἡ καρδία,
5.10		καὶ τὴν <u>χαρὰν</u> ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ· ὑμῶν.

Inleiding

In die algemeen kan gesê word dat v.16-33 die voorregte bekendmaak wat die dissipels met Jesus se terugkeer sal geniet.

V.16 (1.77-1.80): dien as inleiding

V.17-18 (2-3.2) (v.17-18): Die dissipels staan hier verleë en onseker omdat hulle nie Jesus se verduideliking aangaande sy weggaan begryp nie

V.19 (4- 5.1.3): Jesus antisipeer hulle vraag

V.20-22 (5.2-5.9): Eerste belofte: hulle hartseer sal in vreugde verander

V.16 bevat volgens Brown (1970:729) die sleutel om die gedeelte tot by v.23 (5.13.1) asook die groter bedoeling in die afskeidsrede van Jesus se terugkeer, te verstaan. Die gebeure wat in hierdie verse ontvou is uniek aan die afskeid wat Jesus van die dissipels neem. V.16 lei die dissipels se

verwarring rondom Jesus se weggaan en terugkeer in. Dit stel Jesus in die geleentheid om hulle onsekerheid op te klaar (v.19 ev.) wat tot hulle troos en versterking dien. Twee ‘klein tydjes’ (μικρὸν - in sy korste vorm weergegee) skei en herstel die dissipels se kontak met Hom. Daar bestaan nie eenstemmigheid t.o.v. die interpretasie van μικρὸν, ὄραν en θεωρεῖν nie. Die vraag is wat met die twee tydjes en die twee verskillende woorde vir *sien* bedoel word.³³⁴ 'n Letterlike interpretasie is die mees waarskynlike, maar vir Brown (1970:730) verteenwoordig die twee klein tydjes twee bedelings. Dit is vir hom ‘n aanduiding van die tydperk waarin die Parakleet teenwoordig is.³³⁵ Twee verskillende werkwoorde vir sien (ὄραν en θεωρεῖν) word gebruik.³³⁶

Die kontras tussen die twee tye word uitgebou deur die verskillende reaksies wat dit vir die onderskeie partye tot gevolg het: die wêreld (as simbool van ongeloof en rebellie) is aanvanklik bly (χαρήσεται) oor die gebeure van die eerste tydjie. Jesus is nie meer sigbaar nie en sy afwesigheid word klaarblyklik as 'n oorwinning geïnterpreteer. Hierdie afwesigheid van Jesus het weer die teenoorgestelde uitwerking op die dissipels: hulle word met droefheid (λυπη) vervul omdat hulle Hom nie kan sien nie. Die tweede tydjie stel sake in perspektief. Dit het Jesus se weersiens vir die dissipels tot gevolg wat terselfdertyd hulle vreugde herstel (5.9). Sonder om die uitwerking van die tweede tydjie op die wêreld te vermeld kan afgelei word dat die rolle omgekeer is en dat droefheid nou die wêreld se deel is. Hoewel die weggaan van Jesus dus hartseer vir die dissipels tot gevolg het is dit van korte duur. Jesus se weggaan en terugkeer open soveel moontlikhede dat

³³⁴ 'n Letterlike interpretasie sou daarop neerkom dat die eerste van hierdie klein tydjes (1.77 en 1.78) op Jesus se dood, wat voor hande is, dui en Hom van die dissipels sal skei terwyl die tweede klein tydjie (1.19 en 1.80) 'n aanduiding van die tydperk ná sy opstanding is - waartydens sigbare kontak met Hom weer herstel sal wees (Schnackenburg 1982:156; Newman and Nida 1980:510; Groenewald 1980:337); Carson (1991:543). Brown (1970:729) verskil en kom weer tot die gevolgtrekking dat ὄψεσθαι met die opstanding of die wederkoms van Jesus geassosieer kan word. Hy grond sy siening op 'n interpretasie wat die konteks van die hele evangelie in berekening bring. Volgens hom, is die letterlike *sien* van Jesus deur die latere gemeenskap op 'n geestelike vlak geherinterpreteer.

³³⁵ Vir Brown (1970:730) is die interpretasie van die Parakleet legitiem omdat dit aansluit by die Johannese gedagte dat die Parakleet die verheerlikte (en permanente) teenwoordigheid van Jesus onder die dissipels verseker. Waar die uitdrukking in v.16 eers 'n aanduiding van 'n fisiese 'sien' was, het dit nou 'n geestelike betekenis gekry.

³³⁶ Albei die werkwoorde word deur Louw en Nida (1989:277) onder die domein van sintuiglike waarneming gekategoriseer. Daar is egter, volgens hulle, 'n verskil in betekenis: ὄραω dui op blote gesigswaarneming. θεωρέω beteken om iets met aandag te beskou 'often with the implication that what is observed is something unusual - to observe, to be as spectator of'. Hoewel dit mag voorkom asof lg. op 'n dieper, geestelike insig neerkom, sê Newman and Nida (1980:510) dat daar tans eenstemmigheid onder kommentatore bestaan dat die twee woorde sinonieme is.

vreugde die uiteindelijke kenmerk van dié tydperk word. Dit vestig die aandag op die uitwerking wat Jesus se weggaan en terugkeer op die gemoed van die dissipels sou hê, asook die invloed wat die gebeure tussen die 'twee tydjes' vir hulle sou meebring.

Die punt van vergelyking tussen droefheid en blydschap word in (5-5.6) metafories verduidelik. Die fisiese geboorteproses (γεννήση) dien as metafoer. Die blydschap wat voorlê sal die huidige droefheid van die dissipels a.g.v. Jesus se afwesigheid verdring net soos die vreugde wat die aankoms van 'n nuwe mens die pynlike geboorteproses op die agtergrond skuif. Jesus se weersiens wat die kenmerk van die tweede tydjie is, verskaf 'n blywende vreugde aan die dissipels wat selfs nie deur die wêreld verdring kan word nie. Dit moet toegeskryf word aan die gebeurtenis wat die twee tydjes van mekaar skei en moet straks as die hoofrede vir die dramatiese ommeswaai in die gemoed van die dissipels aan die een kant, en die teleurstelling van die wêreld aan die ander kant, beskou word.

Χαράν is 'n tema wat 18 keer in die evangelie aangetref word.³³⁷ Dit is 'n eienskap eie aan die familie. Die oorsprong daarvan kan na die eenheid tussen die Seun en die Vader teruggevoer word (14:20). Dit is ook 'n kenmerk van Jesus (17:13). Met die insluiting van die dissipels in hierdie verhouding is vreugde ook aan hulle geskenk (15:11). In die wêreld ly hulle baie smart, maar hulle vreugde triomfeer telkens omdat negatiewe faktore in die wêreld dit nie kan verswelg nie (16:22).

Die familiebeeld

Geboorte (γεννήση), is saam met die term lewe (ζωή) verwant aan die familiebeeld en dien, soos reeds gesê, as twee sleutel terme in die evangelie. In 5.6 word 'n fisiese geboorte in die metafoer ter sprake gebring. Deur die metafoer van 'n fisiese geboorteproses te gebruik, word die begin van 'n nuwe bestaanswyse geïmpliseer. Die geborene word in die geleentheid gestel om ten volle aan die lewe deel te neem. Dit is o.a. ook die bedoeling wat 'n geestelike interpretasie van hierdie metafoer bereik. Van 'n geestelike geboorteproses is die metafoer van 'n fisiese geboorte slegs 'n beperkte analogie. Die feit dat albei geboortes met dieselfde woord beskryf word (vgl. 3:5) is 'n aanduiding dat fisiese en geestelike geboortes parallel loop. Beide open die moontlikheid van 'n nuwe bestaanswyse wat radikaal van die lewenspatroon van die wêreld verskil.

³³⁷ Beyreuther (1986:359) meld dat die voorkomste hoofsaaklik i.v.m. die eskatologiese vervulling in Christus aangetref word. Dit is 'n weerspieëling van die hele boodskap van die N.T. nl. die proklamasie van God se redding deur Christus wat as 'n boodskap van vreugde manifesteer.

Dit word sigbaar in die vreugde wat die kinders van God se deel is teenoor die droefheid wat die wêreld kenmerk. In die konteks van die familie soos beskryf in 15:10-12 waar liefde en gehoorsaamheid aan die orde van die dag is, is vreugde ook 'n vanselfsprekende deel.

Ekklesiologiese perspektiewe

Die *gemeente* leef in 'n geestelike bedeling waarin die fisiese *sien* van Jesus nie meer moontlik is nie. Dit is alleen moontlik om Jesus nog deur die geloof te sien en daarvoor is 'n geestelike geboorte onontbeerlik. God se mense kan m.a.w. getuig van 'n nuwe bestaanswyse wat die ou bedeling, in geestelike rykdom soos byvoorbeeld vreugde, oortref. In hierdie tyd word die teenwoordigheid van Jesus deur die Heilige Gees lewend gehou wat verder beteken dat God se mense deur die geloof lewe. Die kerk is 'n vreugdesgemeenskap a.g.v. die Gees en die teenwoordigheid van Christus. Dit beteken geensins dat die geloofsgemeenskap in 'n armer bedeling lewe nie. Jesus se weggaan hou soveel voordele vir hulle in dat die tydperk ná sy vertrek deur Hom selfs as 'n tyd van vreugde vir agtergeblewenes uitgesonder word, hoofsaaklik omdat hulle op die teenwoordigheid van die Heilige Gees as begeleier kan reken. Vir die take (bv. getuienis) wat aan die *gemeente* toevertrou is, kan die kerk dus in Jesus se afwesigheid op die teenwoordigheid van die Parakleet reken, wat as verteenwoordiger van Jesus optree. Die geloofsgemeenskap word weereens teenoor die wêreld gestel. Jesus se weggaan is die bepalende faktor wat verskillende reaksies (hartseer en blydschap) by die wêreld en die dissipels ontlok.

16:23-24

5.10	καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν.
5.11	ἀμήν
5.12	ἀμήν
5.13	λέγω ὑμῖν,
5.13.1	ἂν τι <u>αἰτήσητε</u> τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν.
5.14	ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδέν ἐν τῷ ὀνόματί μου·
5.15	<u>αἰτεῖτε</u>
5.16	καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ <u>χαρὰ</u> ὑμῶν ᾗ πεπληρωμένη.

Inleiding

V.23a (5.10): 'n Tweede belofte word aan die dissipels gemaak nl. dat hulle in daardie dag niks meer vir Jesus sal vra nie.

V.23b-24 (5.11-5.16): 'n Derde belofte volg: hulle versoeke sal toegestaan word.

Die dissipels ontvang in hierdie gedeelte nog twee beloftes. Dit is beloftes wat geldig is ná die gebeure wat volg op die 'tweede kort tydjie'. Daardie dag (ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ), d.w.s. die dag waarop hulle Jesus ná sy opstanding³³⁸ weer sal sien, sal hulle Hom niks meer vra nie (5.10). As rede word in 5.13.1 aangevoer dat hulle die Vader direk kan nader met hulle versoeke. Dit is 'n aanduiding dat hulle versoeke en vrae beantwoord sal wees.³³⁹ Toegang tot die Vader is nou 'n werklikheid. Tweedens kry hulle weer die versekering dat hulle gebedsversoeke toegestaan sal word (5.14). Tot in daardie stadium (ἄρτι) het hulle Hom nog niks in sy naam gevra nie (hulle kon Hom nog altyd persoonlik nader), maar na sy vertrek sal dit die nuwe wyse van kommunikasie wees. Die metafoor van die kommunikasie in die familie word hiermee weer aan die orde gestel en sluit aan by die vorige beloftes in 14:13; 15:7; 15:16.

³³⁸ *Daardie dag* verwys volgens Schnackenburg (1982:159) nie alleen na die gebeure na afloop van die paasfees nie, maar ook na die begin van die nuwe era (eue) waarin die Gees die vrae van die dissipels sal beantwoord.

³³⁹ Daar bestaan volgens Newman and Nida (1980:514) onsekerheid oor die verstaan van ἐρωτήσετε wat deur sommige vertalings geïnterpreteer word met: 'om 'n vraag te vra'. Die saak word bemoelik deurdat 'n tweede woord vir 'vra' in die teksvers voorkom nl. αἰτεῖτε. Lg. het volgens Newman and Nida die oorspronklike betekenis van 'om vir iets te vra'. Word beide werkwoorde gebruik met die bedoeling om vir iets te vra? Die antwoord hang volgens Newman and Nida daarvan af of die woorde by die voorafgaande of volgende gedagtes aansluit. Saam met die voorafgaande beteken dit om 'n vraag te vra en saam met die voortgaande is die betekenis om vir iets te vra. Newman and Nida is uit die konteks van hoofstuk 16 oortuig dat eg. werkwoord die betekenis het van: 'om 'n vraag te vra'. Die tweede werkwoord ἐρωτήσετε, begin dan met 'n nuwe onderwerp nl. om Jesus iets in sy naam te vra.

‘n Kort opsommende vergelyking van die vyf gebedsbeloftes in die afskeidsrede lyk soos volg:

<u>Kenmerk</u>	<u>14:13/4</u>	<u>15:7</u>	<u>15:16</u>	<u>16:23</u>	<u>16:24/6</u>
Vra = αἰτέω	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Vra onbeperk (ἐάν τι)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Vra in Jesus se Naam	Ja	Geen	Ja	Ja	Ja
Jesus voorsien	Ja	Geen	Nee	Nee	Nee
Vader voorsien	Nee	Geen	Ja	Ja	Nee

Versoeke word met αἰτέω beskryf. Dit gee uitdrukking aan die erns en dringendheid van die versoeke sodat dit selfs die vorm van ‘n eis of pleitrede aanneem (Louw and Nida 19989:407).

Dit kom oënskynlik as ‘n paradoks voor dat Jesus in al die gevalle geen beperking (ἐάν τι) op die versoeke van die dissipels plaas nie. Tog word hulle versoeke klaarblyklik met die voorskrif gekwalifiseer nl. om in ‘die Naam van Jesus’ te vra. In 15:7 waar hierdie voorskrif ontbreek, word twee voorwaardes vir gebedsverhoring gestel: ‘As julle in My bly’ en ‘as julle in My woorde bly’. Gehoorsaamheid en onderwerping aan Jesus se gesag word as voorwaardes vereis. ‘n Vraag wat hieruit ontstaan is: wat moet in harmonie met Jesus wees? Die dissipels se leefwyse of hulle versoeke? Indien aanvaar word dat ‘in My woorde bly’ as ‘n alternatiewe uitdrukking vir ‘in My Naam’ beskou word, dui dit waarskynlik op albei. Daarmee is die aard van die gebed bepaal. Lede van die familie spreek in familieverband hierdie gebed uit wat impliseer dat versoeke en leefwyse in harmonie met die Seun en die familiebelange moet wees. Om vir iets in sy Naam te vra is om vir ‘n saak te vra waarvoor Hy ook sou vra (Van der Watt 1999:28). Daarom kan dit geen selfsugtige eiebelang insluit nie. Versoeke moet gerig word vanuit die sfeer waarvoor Jesus ook staan en wat sy gesag toelaat. Die inhoud van gebedsversoeke sal gevolglik voorsiening moet maak vir die familie se belange. Volgens Newman and Nida (1980:462) is die frase ‘in My naam’ altyd moeilik om te vertaal. Dit is volgens hulle ‘n bybelse gedagte dat die naam van ‘n persoon verteenwoordigend van die persoon self beskou word (vgl.1:12). In 15:16 volg die verhoring van gebede op die insluiting van die dissipels in die familie. Hulle is in belang van die familie vir sekere take afgesonder en uitgestuur en mag hiervoor hulp benodig. Kommunikasie met die Seun is in sulke gevalle onbeperk tot hulle beskikking. In 16:23,24 is volkome

vreugde die resultaat van die familie se gebedsverhoring. Die indruk word geskep dat die missie van Jesus nou suksesvol afgehandel is. Hyself nader die Vader nie meer namens die kinders nie (16:26) omdat hulle nou self direkte toegang tot die Vader het (16:23). Jesus het die weg vir sy mense gebaan om nou direk met die Vader te kommunikeer. Die verhoudinge tussen die Vader, Seun en dissipels getuig van volkome geluk en harmonie. Die kinders benodig niks meer nie omdat die Vader in alle behoeftes voorsien. In al bg. gevalle staan die uitdrukking 'vra in My naam' in die konteks van die gebed en word die verhouding tussen Jesus en die dissipels beklemtoon (Newman and Nida 1980:462)³⁴⁰

Die Familiebeeld

Die direkte verwysings na die Vader en die Vader se liefde, verleen ook aan hierdie gedeelte die karakter van die familie. Die intieme eenheid tussen die Vader, Seun, Parakleet en kinders skep die moontlikheid vir kommunikasie.³⁴¹ Die kinders nader die Vader met vrymoedigheid om hulle behoeftes onder die Vader se aandag te bring. Hulle vreugde bereik volkomenheid namate die voorsorg van die Vader al hulle behoeftes ondervang (16:23). Die teenwoordigheid van die Parakleet verskuif hierdie eskatologiese belofte na die omstandighede van die familie in die hede. Met sy inwoning in die dissipels kan die openbaring en verlossingswerk van Jesus deur die dissipels voortgesit word (Van der Merwe 1995:247). Dit is opvallend, merk Van der Watt (1999:28) op, dat Jesus bv. in 16:23 nie van 'my' Vader praat nie, maar van *die* Vader. Kommunikasie met *die* Vader geskied m.a.w. deur *die* kinders wat vir hom 'n aanduiding is dat die dele wat oor gebed handel ook deel van die familiebeeld vorm.

Ekklesiologiese perspektiewe

Jesus baan die weg vir God se mense om ná sy vertrek direk met God die Vader in gespreksverbinding te bly. Dit word moontlik gemaak deur die

³⁴⁰ In 'n poging tot 'n dinamiese vertaling van 'vra in My naam', vertaal Goodspeed die frase met 'as My volgelinge'. Dit is 'n vertaling wat gebaseer is op die argument dat 'in My naam' ekwivalent is aan die woorde: 'vanweë julle verhouding met My' of 'omdat julle Myne is' (Newman and Nida 1980:463).

³⁴¹ Jesus se gebede tot sy Vader neem 'n belangrike plek in sy lewe in. Hy is altyd seker dat sy gebede verhoor sal word - vgl. 11:41-42. Hy maak dus ruim van die geleentheid gebruik om met sy Vader te praat (hoofstuk 17). In sy gebede stel Jesus die voorbeeld om vir die behoeftes van ander te bid bv. vir Lasarus (11:41-42) en vir die dissipels (hoofstuk 17). Jesus se gebede funksioneer dus binne die bekende familieverhoudings waar prioriteit altyd aan die Vader se belange verleen word.

gebeure wat tussen die 'twee tydjes' plaasvind en Jesus eers tydelik van die dissipels wegneem, om later sy terugkeer na die Vader moontlik te maak. Die voorwaarde vir gebedsverhoring nl. om in die Naam van Jesus te bid, of om in Jesus te bly en sy woorde toe te laat om te heers (in jou te wees/onder die gesag van die woord te staan/gehoorsaam te wees) beklemtoon die belangrikheid van die etiek vir God se mense. Na die voorbeeld van Jesus self, sal hulle nie eerstens op hulle eie behoeftes gefokus kan bly nie, maar ander se belange moet soek.

16:25-33

5.18	□ Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν·
5.19	□ ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀπαγγελῶ ὑμῖν.
5.20	□ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε,
5.21	□ καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν·
5.22	□ αὐτὸς γὰρ ὁ πατήρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ [τοῦ] θεοῦ ἐξῆλθον.
5.23	□ ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς
5.24	□ καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν <i>κόσμον</i>
5.25	□ πάλιν ἀφήμι τὸν <i>κόσμον</i>
5.26	□ καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.
6	□ Λέγουσιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
6.1	□ Ἴδε
6.2	□ νῦν ἐν παρρησίᾳ λαλεῖς,
6.3	□ καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις.
6.4	□ νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρεῖαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ·
6.5	□ ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.
7	□ ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς,
7.1	□ Ἄρτι πιστεύετε;
7.2	□ ἰδοὺ
7.3	□ ἔρχεται ὥρα
7.4	□ καὶ ἐλήλυθεν ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ μὴ μόνον ἀφήτε·

7.5	καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστίν.
7.6	 ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε· ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.
7.7	
7.8	
7.9	

Inleiding

V.25 (5.18-5.19): Sluit aan by tweede belofte: hulle sal alles duidelik verstaan

V.26-27 (5.20-5.22): Sluit aan by derde belofte: hulle versoeke sal toegestaan word

V.28 (5.23-5.25): konklusie

V.29-30 (6.4): die dissipels verstaan

V.31-32 (7 - 7.5): Jesus: voorspelling

V. 33 (7.6-7.9): bemoediging

Semi-kola 5.18-6.1 skep 'n kontras tussen die tye waarin Jesus se woorde steeds nie verstaanbaar sal wees nie en die periode van direkte kontak met die Vader.

Die uitdrukking in 5.18 (v.25), Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, suggereer dat Jesus se woorde hul einde nader.³⁴² In hierdie slotgedeelte van hoofstuk 16 sluit die temas van kommunikasie deur gelykenisse en openlike gesprekvoering by mekaar aan. Jesus se vermeldings bied vir oulaas troos en versterking. In 5.22 (v.27) word die dissipels van die Vader se liefde vir hulle verseker. Sy liefde wat met φιλεῖ uitgedruk word, is die resultaat van die dissipels se liefde vir Jesus (ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε) en wat uit die gelowige aanvaarding van Jesus se ware herkoms en eindbestemming bestaan (ἐξ ἡλθον παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον) Hier aan die einde van die afskeidsrede verwys Jesus na die dissipels se geloof wat hulle help om sy ware herkoms nl. dat Hy van God uitgegaan het, te bevestig (5.22). Weereens is die verband tussen geloof en liefde sigbaar. Die dissipels se liefde vir Jesus gee aanleiding vir die Vader om hulle ook lief te hê. Die karakter van Jesus se mense kom weer na vore en bevestig die onderlinge verhoudinge tussen Hom, die Vader en die dissipels. In hierdie onderlinge verhoudinge is sy mense in staat om te glo d.w.s. in 'n verhouding met Jesus te staan en sy Goddelike oorsprong

³⁴² Newman and Nida (1980:516); Schnackenburg (1982:161)

te herken. Daar is ook die vermelding dat die gebeure van die *uur* 'n ware toets vir die dissipels se geloof sal wees, met die vroegtydige waarskuwing dat hulle geloof die toets nie sal deurstaan nie (7.2). Hulle sal van Jesus af wegvlug, maar danksy die Vader se liefde vir Hom sal Hy nie alleen wees nie. Hierdie mededelings is bedoel om vir die dissipels vrede te verseker asook die aankondiging van sy algehele oorwinning (7.9). Die bravade waarmee die dissipels hulle begrip verklaar word gevolglik nie deur Jesus ernstig bejeën nie. Die ingrypende gebeure van die *uur* (ὥρα) sou hulle uitmekaar dryf. Volgens Barrett (1978:497) staan die uitspraak van 7.3 in kontras met dié van 5.19. Die uur wat kennis vir die dissipels tot gevolg sou hê dui op die toekoms. Alvorens die dissipels vreugde sal ervaar lê daar eers 'n periode van ontugtering voor. Barrett (1978:497) sien die ἴνα, soos ook elders, as 'n verduideliking. Die *uur* waarvan hier sprake is verwys na Jesus se gevangeneming en kruisiging (Newman and Nida 1980:521).³⁴³ Hoewel die dissipels in Jesus is en Hom as gestuurde van God aanvaar, staan hulle gebrekkige geloof onmiskenbaar duidelik uit. Die vervolging van die wêreld in die afsienbare toekoms sal die oppervlakkigheid van hulle geloof ontmasker. Jesus vind troos in die wete dat die eenheid tussen Hom en die Vader Hom nie alleen sal laat nie.

Die kontras tussen Jesus en die wêreld word weereens deur Johannes uitgelig (7.6-7.9). Die twee pole word deur: ἐν ἐμοὶ en ἐν τῷ κόσμῳ gekontrasteer. Jesus verbind die vrede (εἰρήνην) wat vir die dissipels beskore is in Hom as persoon. Hulle sal egter geen vrede in die wêreld ervaar nie. In die wêreld is verdrukking (θλίψιν) hulle voorland. Jesus koppel egter hulle vrede aan Homself omdat Hy die wêreld oorwin het.³⁴⁴ Die vrede wat in Jesus opgesluit is, staan in die konteks van sy oorwinning oor die wêreld (7.9). Van der Merwe (1995:474) is daarom korrek as hy hierdie vrede in verband bring met Jesus se oorwinning oor die dood, die Bose en die verlossing wat deur sy dood en opstanding bewerk is.

³⁴³ Die voorspelling dat die dissipels deur die gebeure van die 'uur' uitmekaar gedryf sou word, word deur kommentare as 'n aanhaling uit Sagaria 13:7 soos aangehaal in Mark. 14:27 beskou. Volgens Barrett (1978:498) is dit moeilik om nie die evangelis se bedoeling raak te sien nie. Enersyds word die dissipels se vlug 'na sy eie' geskets m.a.w. hulle mislukking om hulle sg. geloof gestand te doen, maar andersyds word die geliefde apostel tog in 19:27 aan die voet van die kruis vermeld. Hiermee wil die evangelis volgens Barrett op die dissipels se onvermoë wys, maar ook die kontinuïteit met die kerk (in die vorm van die geliefde dissipel) beklemtoon. 'Crucifixion, resurrection and the gift of the Spirit are the theological as well as the historical foundation of the church. At the time of the crucifixion Jesus was all the 'church' there was' (Barrett 1978:498).

³⁴⁴ Newman and Nida (1980:522) meld dat νενίκηκα slegs hierdie een keer in die evangelie voorkom. Beide Paulus en die outeur van Openbaring praat van Jesus as die een wat die wêreld oorwin het en die oorwinning tot beskikking van sy volgelinge stel. 'Oorwin' word volgens hulle in sommige vertalings weergegee met: 'het die geveg gewen teen...'

Volgens Schnackenburg (1982:161) kom geen nuwe inhoud in hierdie gedeelte na vore nie, maar word bestaande inhoud van 'n dieper dimensie voorsien. Dit kan gesien word as 5.18-5.19 (v.25) aansluit by die tweede belofte in v.23a. Die dissipels sal alles duidelik verstaan. Volgens Newman and Nida (1980:516) is dit weer 'n verwysing na die werk van die Heilige Gees wat vir die nodige inligting sal sorg. Semi-kola 5.20-5.21 (v.26) sluit weer aan by die derde belofte (v.23b-24). Die dissipels se versoeke sal toegestaan word. Die 'uur' waarna in 5.19 verwys word, is 'n alternatiewe uitdrukking vir die tweemalige vermelding van die 'dag' (v.23 en 26). Dit is 'n verwysing na die tydperk na die Paasfees - dus in die nuwe bedeling - waar Jesus nie meer deur gelykenisse nie, maar openlik met die dissipels oor die Vader sal praat.³⁴⁵ Hoe sal dit in die lig van sy vertrek kan gebeur? In v.13 ev. word die Parakleet aangedui as dié Een om die Vader aan die dissipels te bemiddel, maar Jesus doen nie volkome afstand van hierdie verantwoordelikheid nie. As aanvaar word dat hierdie gedeelte in die geleedere van die latere gemeenskap finaal afgerond is, is dit verstaanbaar dat Jesus se woorde en dade ten tye van sy aardse bediening vir die dissipels soos 'gelykenisse' (d.w.s. raaiselagtig) sou oorkom. Hulle het immers nog nie oor die volle implikasies van sy optrede beskik nie. Ná Paasfees, met die volle perspektief van die kruis en opstanding en o.l.v. die Parakleet praat Jesus 'openlik' (d.w.s. verstaanbaar). Die dissipels se latere interpretasie van Jesus se woorde en dade word in hierdie gedeelte deur die skrywer met die gedagte van 'n 'verborge en openlike gesprek' uitgedruk.³⁴⁶ Die familieterm, vader, kom drie keer in v.23-26 voor. Dit verleen aan hierdie gedeelte wat steeds oor die gebed handel, 'n familiekonteks. Die alternatiewe woord vir liefde, φιλεῖν, (i.p.v. ἀγαπᾶν) word gebruik. Volgens Schnackenburg (1992:163) word ἀγαπάω in al die gevalle gebruik om die gemeenskap tussen die dissipels, Vader en Seun te beskryf. Die keuse hier vir φιλέω is volgens hom doelbewus gemaak om 'n ander aksent in hierdie verhouding nl. dié van vriendskap tot uitdrukking te bring.³⁴⁷

³⁴⁵ Carson (1991:544) ; Schnackenburg (1982:159) meld dat die tydperk ook 'n aanduiding van die nuwe bedeling is.

³⁴⁶ 'The whole nature and configuration of the gospel of John bear witness to the fact that the Johannine community regarded a transformation of the words that Jesus spoke and the acts he performed as necessary in the light of their paschal faith and subject to the guidance of the Spirit' Schnackenburg (1982:162).

³⁴⁷ Louw and Nida (1989:294) ontken enige noemenswaardige verskil in betekenis tussen ἀγαπάω en φιλέω. Die enigste moontlike verskil is dat lg. 'n aanduiding van interpersoonlike assosiasie kan wees terwyl eg. op liefde gefokus is. Persone word nooit beveel om met φιλέω mekaar lief te hê nie. Die

Die dissipels word in semi-kola 5.23-5.26 (v.28) weer van Jesus se herkoms (ware tuiste) bewus gemaak. Hierdie vers vertoon 'n chiasiese opbou:

- A ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς
 B καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν *κόσμον*
 B πάλιν ἀφίημι τὸν *κόσμον*
 A καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα

In 5.23-5.26 (v.28) word Jesus se pad beskryf vanaf die Vader en ook weer terug na die Vader. Hiervolgens kan gesê word dat sy ware tuiste nie hier op die aarde is nie, maar by die Vader. Sy verblyf hier op aarde was dus net tydelik en vir 'n spesifieke doel. In 'n sekere sin bevat hierdie vers 'n volledige opsomming van die Christelike geloof soos uitgedruk deur Johannes (Barrett 1978:496).³⁴⁸ Sy koms impliseer sy vertrek en sy vertrek impliseer sy koms (Van der Merwe 1995:158). Hierdie verklaring van Jesus (6.1-6.4) word deur die dissipels as 'n openlike gesprek (παρρησία) ervaar.³⁴⁹ Dit is volgens Van der Watt (1999:2) die wyse waarop vriende met mekaar kommunikeer en kan dus as 'n familieterm uitgesonder word.

Die hoofstuk, en daarmee ook die afskeidsgesprekke van Jesus sluit op hierdie blymoedige en positiewe noot af (Barrett 1978:469; Schnackenburg 1982:167; Tolmie 1995:221).

Die Familiebeeld

Die openlike gesprek tussen die Seun en die kinders is opvallend. Dit getuig van die innige *vertrouensverhouding* tussen die Vader, Seun en kinders wat deur wedersydse liefde gekenmerk word. Hier, soos ook vroeër, vorm die geloof van die kinders die basis van hulle liefde vir Jesus en verskaf sodoende die gronde vir die Vader om met liefde teenoor hulle te reageer.

opvatting dat φιλέω op menslike liefde en ἀγαπάω op Goddelike liefde dui, is volgens Louw and Nida ongegrond.

³⁴⁸ 'It expresses God's movement to the world in Christ; the moment of humiliation and revelation; the return to the Father, which is both the consummation of his glory and the redemption of the world (Barrett 1978:496). Brown (1970:725) verklaar dat die gebruik van die (*aoristus*, ἐξῆλθον) 'n aanduiding is dat die inkarnasie op 'n spesifieke tydstip plaasgevind het, terwyl die perfektum (ἐλήλυθα) op die voorgaande effek dui. Die konteks beklemtoon Jesus se vertrek na die Vader (vgl. 13:1).

³⁴⁹ Volgens Louw and Nida (1989:338) het παρρησία in hierdie konteks die letterlike betekenis van: 'om moedig te praat', om 'in die publiek, op 'n bekende wyse te verklaar'.

Die kinders bewys hulle liefde vir die Seun deur in Jesus te glo en gehoorsaam te aanvaar dat Hy die gestuurde van die Vader is (5.22).

Die Vader bied sy *beskerming* vir sy Seun in die krisis van die kruis wat reeds soos 'n skaduwee oor Hom val. Wanneer almal van Hom gaan vlug en alleen sal laat, sal die Vader (soos van 'n vader verwag) sy plig nakom en sy Seun van sy teenwoordigheid verseker. Jesus tree in gehoorsaamheid aan die Vader op en sal daarom nie deur die Vader verlaat word nie.

Ekklesiologiese perspektiewe

Hier in die slotgedeelte van die afsheidsrede is 'n groep wat as Jesus se mense onderskei kan word, duidelik sigbaar. As groep onderskei hulle hulleself aan die geloofsbelydenis dat Jesus die gestuurde Seun van God is, wat van God uitgegaan het om vir 'n sekere doel tydelik na die aarde te kom. Na die gehoorsame afhandeling van sy Vader se opdrag (wat sy lyding en dood by die gebeure van die 'uur' insluit) keer Hy na sy ware tuiste by sy Vader terug.

Hierdie belydenis bring die konfessionele karakter van die *gemeente* onder die aandag. Dit is 'n aspek wat o.a. ook bepalend vir die identiteit van God se mense is. Oënskynlik wil dit voorkom of die verskillende konfessies van kerke eerder vir verdeeldheid as eenheid sorg. Bestaan daar 'n belydenis wat kerke in 'n eenheid sou kon saamsnoer? Die antwoord op die vraag is stellig negatief, maar die belydenis dat Jesus van God uitgegaan het sal ten minste as eerste steen op die fondament van 'n suiwer Godsbeskouing neergelê moet word indien kerke aanspraak op hulle christelike identiteit wil behou.

Die verhouding wat deur Jesus se daad tussen God en sy mense moontlik gemaak is, dra die karakter van 'n vriendskapsverhouding. Dit word deur openhartigheid gekenmerk. God se mense kan vrymoedigheid neem om God met alles te nader en met Hom daarvoor in gesprek te tree. Deur hulle geloofsbinding met Jesus word hulle van die wêreld onderskei aan twee sake wat danksy Jesus se bemiddeling hulle deel geword het nl. Jesus se vrede en oorwinning oor die wêreld. Dit voorsien aan hulle die nodige krag om die verdrukking van die wêreld te weerstaan.

Ekskursie: Die Kruis in die afsheidsrede

Hoewel die woorde $\sigma\tau\alpha\upsilon\rho\acute{\omicron}\varsigma/\sigma\tau\alpha\upsilon\rho\acute{\omicron}\omega$ (kruis/kruisig) nie in die afsheidsrede voorkom nie, word die kruisgebeure tog indirek aan die orde

gestel. Dit sentreer hoofsaaklik in die vermeldings van Jesus se terugkeer na sy Vader wat o.a. met die aankondiging van sy 'uur' (ὥρα) wat aangebreek het, beskryf word.³⁵⁰

Uit sy deeglike ontleding van elke konteks kom Van der Merwe (1995:363) tot die konklusie dat die Johannese evangelie die ὥρα van Jesus nie deurgaans dieselfde d.w.s. as 'n verwysing na Jesus se kruis en verhoging gebruik nie.³⁵¹

Die kruis van Jesus word wel volgens Van der Merwe (1995:358) op die volgende plekke met die ὥρα van Jesus in verband gebring: 12:23-28; 13:1; 17:1. Die gemeenskaplike faktor in hierdie gedeeltes setel volgens hom in die verband tussen ἐληλυθεν/ἦλθεν en ὥρα in die protasis van elke vers.

12:23, 27

Ἰησοῦς ἀποκρίνεται αὐτοῖς λέγων,
 Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

²⁷ Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται.
 καὶ τί εἶπω;
 Πάτερ,
 σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης;
 ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.

Hoewel hierdie gedeelte nie onder die amptelike indeling van die afsheidsrede (13:1-17:26) geklassifiseer word nie, is dit vir die ondersoek ter sake. Volgens Carson (1991:437) was sy 'uur' tot op hede beskou as 'n oomblik êrens in die toekoms. 'From now until the passion the hour is in immediate prospect (12:27; 13:1; 17:1)...the hour that is nothing less than

³⁵⁰ Brown (1970:517) bied 'n handige opsomming van die voorkomste van Jesus se 'uur' (ὥρα) in die evangelie. Van der Merwe (1995:341ev.) sluit hierby aan, maar neem die bespreking verder deur nie alleen, soos Brown, die linguïstiese gebruik van ὥρα te verreken nie, maar telkens ook die konteks in berekening te bring om sodoende die semantiese betekenis te bepaal.

³⁵¹ Die verskillende kontekste van ὥρα bring volgens Van der Merwe (1995:364) die volgende perspektiewe van die woord aan die lig:

- 1) as 'n aanduiding van 'n nuwe bedeling (2:4)
- 2) as 'n aanduiding van 'n nuwe wyse van aanbidding (4:21-24)
- 3) as 'n aanduiding van 'n eskatologies-soteriologiese moment: die redding en veroordeling wat i.v.m. Jesus se κρίσις van die inkarnasie staan.
- 4) die legitimiteit van dissipelskap staan i.v.m. die kruis van Jesus (12:23; 13:1; 17:1)
- 5) Uit die perspektief van 17:1-8 dui Jesus se uur in v.l op die bedeling van dissipelskap

the appointed time for Jesus' death, resurrection and exaltation - in short his glorification.³⁵²

Met die versoek van sekere Grieke om Jesus te sien (hoofstuk 12), word 'n keerpunt in Jesus se aardse bediening bereik. Volgens Newman and Nida (1980:402) vorm 12:20-36 'n afsluiting van hoofstukke 11 en 12. Met die opwekking van Lasarus uit die dood (hoofstuk 11) is Jesus se heerlikheid geopenbaar. Met Lasarus se opwekking is 'n beweging begin wat tot Jesus se eie dood sou lei. Jesus vertolk die versoek van die heidene om Hom te sien as sy 'uur van verheerliking' wat aangebreek het (v.23). In v.24 suggereer Jesus n.a.v. die beeld van 'n koringkorrel dat lewe (vrug) alleen moontlik is deur (sy) dood. Jesus se 'uur' wat verband hou met sy dood, verkry hier die betekenis van 'verheerliking'.

13:1

1.	Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα
1.1	εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα
1.1.1	ἵνα μεταβῆ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
πρὸς τὸν πατέρα,
1.2	ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ,
1.2.1	εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς.

Soos in die bespreking van hierdie vers aangetoon is, dien 13:1 as inleiding tot die tweede deel van die evangelie volgens Johannes. Jesus se liefde vir sy dissipels is van hierdie punt verder opvallend. Brown (1970:550) is van mening dat εἰς τέλος (1.2.1) 'n kwalitatiewe en kwantitatiewe betekenis het d.w.s. op 'n volkome liefde en 'n liefde tot die einde dui.

Die skerp kontras tussen die wêreld 'bo' en 'onder' word met die werkwoord μεταβῆ beklemtoon. Die 'uur' ὥρα, wat tot Jesus se oorgaan na die Vader sou lei, is in hierdie konteks 'n aanduiding van die gebeure tydens die paasfees. Dit behels Jesus se lyding, dood en opstanding (Brown 1970:517; Newman en Nida 1980:427). Barrett (1978:438) is van mening dat 'n kwalitatiewe onderskeiding hier tussen die 'bo' en die 'onder' aan die orde is. Dit is egter duidelik dat Jesus se oorgaan na die Vader via die kruis en sy dood geskied (Van der Merwe (1995:188).

³⁵² Volgens Carson (1991:437) is die titel 'Seun van die Mens' in die Sinoptiese evangelies algemeen in verband met of Jesus se lyding of sy komende verheerliking gebring. Hier in die vierde evangelie, smelt die twee saam, nie alleen omdat Jesus se dood as die eerste stap van sy verheerliking beskou word nie (terugkeer na sy posisie by die Vader voor die wêreld), maar ook omdat sy dood 'n manifestasie van sy glorie was.

Die implikasies van Jesus se sterwe vir die ekklesia word treffend tydens die maaltyd wat verder in hoofstuk 13 beskryf word, geïllustreer. Die twee interpretasies van die voetewassing dui dit aan as: μερός (deelhê) en καθαρός (reinig).

Hoofstuk 13 word gekenmerk aan die uitbeelding van die teenstrydigheid tussen egte en valse dissipelskap (Tolmie 1992:210). Eg. word uitgebeeld deur die dissipels wat Jesus gelowig as volgelingen aanvaar, terwyl lg. deur die verraad van Judas Iskariot verteenwoordig word. Dit sluit aan by die Johannese dualisme van die wêreld 'bo' en 'onder'. Dit is die kruis van Jesus (soos uitgedruk in die gebeure van sy 'uur') wat aanleiding tot hierdie skeiding gee.

14:28-31

ἤκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν,
 ὑπάγω
 καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.
 εἰ ἠγαπᾶτέ με ἐχάρητε ἅν,
 ὅτι πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα,
 ὅτι ὁ πατήρ μείζων μου ἐστίν.
 καὶ νῦν εἶρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι,
 ἵνα ὅταν γένηται
 πιστεύσητε.
 οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν,
 ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων·
 καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν,
 ἀλλ' ἵνα γινῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα,
 καὶ καθὼς ἐνετείλατο μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ.
 Ἐγείρεσθε,
 ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

14:28-31 staan ook in die konteks van Jesus se vertrek na die Vader. Hier word sy terugkeer met ὑπάγω en πορεύομαι uitgedruk, 'n aanduiding volgens Morris (1975:658), dat die evangelie nouliks tussen die twee woorde onderskei. Volgens Carson (1991:507) fokus Jesus in hierdie verse op die gedagte dat sy weggaan 'n rede tot *blydschap* vir die dissipels is. Sy weggaan geskied via die kruis, maar Hy keer weer na hulle terug (in die Parakleet) om nader as ooit aan hulle te bly (Barrett 1978:468). Die dissipels se onvoldoende liefde vir Hom verhinder hulle tans om hierdie groot waarheid te snap. Vir hulle is sy weggaan 'n rede tot kommer en

hartseer. Vir Schnackenburg (1982:85) is dit duidelik dat die evangelis nie alleen vrede nie, maar ook vreugde (ἐχάρητε) as 'n fundamentele eienskap van die groep wat as Jesus se mense bekend is, beskou. Belangrik egter, is dat hierdie vreugde uit hulle liefde vir Hom sal ontspring. Jesus se uitspraak hier bevat gevolglik 'n vermanende toon. Dus: Jesus se kruis bring ook vreugde mee, omdat Jesus dan by sy ware tuiste is en die Parakleet sy teenwoordigheid by die dissipels waarborg.

16:31-33

ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς,
 Ἀρτι πιστεύετε;
 ἰδοὺ
 ἔρχεται ὥρα
 καὶ ἐλήλυθεν
 ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ μὴ μόνον ἀφῆτε·
 καὶ οὐκ εἰμι μόνος, ὅτι ὁ πατήρ μετ' ἐμοῦ ἐστίν.
 ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε·
 ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε,
 ἀλλὰ θαρσεῖτε,
 ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

Die verband tussen ἔρχεται/ ἐλήλυθεν en ὥρα val weer op.

Die vermelding van Jesus se uur (v.32) staan, soos met die bespreking van die teks gesê, i.v.m. sy terugkeer na sy Vader en sy gevolglike kruisdood. Die opsomming van Jesus se lewe wat in v.28, met vier verskillende werkwoorde beskryf word, staan direk i.v.m die gebeure van ὥρα (v.32).³⁵³ Jesus se aardse taak is gekenmerk deur 'n tweestryd met die wêreld. In v.33 kondig Jesus sy oorwinning oor die wêreld aan. Sy oorwinning verseker aan sy volgelingen vrede. Hierdie vrede setel in Jesus as persoon en moet derhalwe toegeskryf word aan sy dood en opstanding. Dit is 'n emosionele toestand wat die resultaat is van Jesus se teenwoordigheid en verlossing (Van der Merwe 1995:474).

Op die vraag waarom die kruis volgens die Johannese evangelie nodig was, antwoord Van der Watt (1999:5ev.) uitvoerig dat Jesus aan die kruis bewys lewer dat Hy waarlik die gestuurde van God was. 'The center of Jesus' salvatory, revelatory work is aimed at bringing people to recognize that he

³⁵³ ἐξῆλθον πορεύομαι
 ἐλήλυθα..... ἀφῆμι
 (Van der Merwe 1985:157)

actually came from the Father and that he actually acts on behalf of the Father (14:10-11; 16:30; 17:6-8)' (Van der Watt 1999:4). Die kruis dien derhalwe as bewys dat God die Vader, in Jesus se sending teenwoordig is. Dit is veral in hoofstuk 17 waar die geloofwaardigheid van Jesus se sending in die kruisgebeure bewys word.

17:1

1	Ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς,
2	καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν
3	εἶπεν
3.1	ΠΑΤΕΡ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα·
3.2	δόξασόν σου τὸν Υἱόν,
	ἵνα ὁ Υἱὸς δοξάσῃ σέ,

Van der Merwe (1995:363) interpreteer ἐλήλυθεν ἡ ὥρα vanuit die onmiddellike mikro-konteks van v.1-8 en verskil gevolglik van die betekenis wat Brown hier aan ἡ ὥρα gee. Volgens Van der Merwe verwys ὥρα in hierdie konteks na 'n nuwe bedeling. Die betekenis van ἡ ὥρα word in hierdie konteks deur δόξα bepaal en dui op die bedeling ná die paasfees m.a.w. 'n bedeling van redding en dissipelskap.

In hoofstuk 17 word die kruisdood van Jesus in terme van δόξα verstaan. Dit dui op 'n nuwe begin en era.

Dit is aan die kruis waar God, volgens Johannes die vraag van Jesus se identiteit beantwoord (Van der Watt 1999:5). Die kruis is die plek waar die Vader se teenwoordigheid in Jesus onteenseglik blyk. In 16:32; 17:21-23; 14:20, wat almal in die konteks van Jesus se dood gemaak word, is dit die Vader se teenwoordigheid in Jesus, wat aan die kruis betekenis gee.

Van der Watt (1999:5) bespreek ook die interessante vraag waarom Jesus gekruisig moes word en nie bv. gestenig is nie. Op die vraag verskaf Johannes self die antwoord in 18:31-32. Die Jode wou Hom dood hê maar was volgens wet nie toegelaat om iemand dood te maak nie. Die wyse van sy dood is reeds in 12:32,33 deur Jesus self bekend gemaak. Jesus sê dat Hy van die aarde verhoog moet word. Sy letterlike verhoring aan die kruis, lei sy terugtog na sy Vader in en word simbolies verstaan as sy losmaking van die aarde en die 'owerste van die wêreld'.

Konklusie

Uit bg. skrifgedeeltes kan gekonkludeer word dat die aanbreek van Jesus se *uur* verband hou met sy kruisdood. Dit val op dat daar nie aan die

kruisdood van Jesus enige betekenis van lyding of plaasvervangende versoening verleen word nie.³⁵⁴ Dit is volgens Van der Watt (1995:147) duidelik dat die Johannesevangelie verkies om die kruisteologie eerder binne die openbarings- en heerlikheidskategorieë te ontwikkel. Tog kom hy tot die gevolgtrekking dat die evangelie volgens Johannes die tradisie van 'n plaasvervangende offer ken. Indien Van der Watt se riglyn hiervoor, nl. die voorkoms van die woord ὑπέρ, in die afskeidsrede nagegaan word, sou twee gedeeltes waarskynlik vermeld kon word:

1. In 15:13 sou die aflê van Jesus se lewe t.w.v. sy vriende moontlik plaasvervangend gesien kon word (Van der Watt 1995:144). ὑπέρ, kan egter hier ook met 'vanweë' vertaal kon word. Liefde, kan volgens Van der Watt verstaan word as 'iets wat tot die voordeel van jou vriend gedoen word, sonder dat daar grense gestel word aan dit wat jy bereid is om te bied.'

2. In 17:19 verwys Jesus na sy lewe van afsondering (heiliging) t.w.v. sy dissipels. Vir Barrett (1978:511) lê die gedagte van Jesus se dood opgesluit in die voorkoms van ὑπέρ. Die voordeel wat Jesus se optrede vir die dissipels inhou spreek onteenseglik uit die daaropvolgende ἰνα-frase. Jesus se 'uur' wat as 'n aanduiding van sy dood verstaan word, dui dus 'n besliste keerpunt in die geskiedenis aan. Na afhandeling van die kruisgebeure is die weg gebaan vir die koms van die Parakleet wat as betroubare gids die *gemeente* verder sou lei. Kortom: 'n nuwe bestaanswyse is deur sy *uur* moontlik gemaak.

³⁵⁴ In sy ondersoek na plaasvervangende tradisies in die Johannesevangelie sê Van der Watt (1995:142) dat die Johannese navorsingsgeskiedenis aantoon dat 'n kruisteologie inderdaad deur heelwat navorsers ontken word en dat die kruisgebeure konsekwent vanuit 'n openbarings- en verheerlikingsperspektief verstaan word. Die offergedagte van Jesus se kruisdood sentreer vir Van der Watt hoofsaaklik in die voorkoms van die woord ὑπέρ en moontlik ook in ὁ ἄμνός του θεου (lam van God) wat as Paaslam geïnterpreteer kan word.